

Kroppen som prosjekt
- mannskroppen innen en norsk *keep-fit* kultur

Foto: Vebjørn Sand

Hovedoppgave i sosialantropologi
Universitetet i Oslo
Sebastian Sundberg

Våren 2007

Sammendrag

I denne oppgaven presenterer jeg en liten gruppe unge menns forståelse og opplevelse av kroppen innenfor en norsk ”*Keep-fit*” - kultur. Jeg viser deres handlingsmønstre og diskuterer beveggrunner for deres atferd og sosiale praktikk. Analysen tar utgangspunkt i hvordan kroppen er representert innen gjeldende forbrukersamfunn, kultur og meningsbærende rom.

Oppgaven bygger på et 6 måneders langt feltarbeid på et treningssenter i Bergen, SATS LHG. På bakgrunn av daglig kontakt med mannlige informanter i alderen 16 – 24 år har jeg gjennomført en analyse av mannskroppen og tillagte kroppsliggjorte verdier med utgangspunkt i dikotomiene kultur – natur og subjekt – objekt. Det kan sies å være en strukturalistisk tilnærming til studiet av en postmoderne tilstand.

For mine informanter var kroppen å anse som et verdifult konsumerobjekt. Gjennom en individuell og krevende byggeprosess var det viktig for dem å opprettholde forestillingen om en *naturlig* transformasjon, en *naturlig* kropp og et *naturlig* talent. Begrepet *naturlig* ble forstått som *vanlig* og *riktig* og på denne måten brukte de naturlighetsbegrepet til å skape avstand til en gruppe/klasse og tilhørighet til en annen.

På tross av at mine informanter ga uttrykk for et skarpt skille mellom kroppen og en gitt *jeg*-identitet, kom det gjennom analysen frem at de hadde et kroppsliggjort syn på den sosiale kroppen. Ved å tillegge kroppens form personlighetstrekk, kom kroppen til å fremstå som et meningsbærende subjekt. I tråd med en fenomenologisk tradisjon ble kroppen oppfattet som tvetydig, både subjekt og objekt.

Til slutt i oppgaven fremsetter jeg hypotesen at modifisering av kroppen gjennom styrketrening kan ses som en postmoderne overgangsrite. Overgangen fra gutt til mann tar form av en selvrealiseringsprosess hvor de unge menn definerer og markerer sin *nye* status som mann.

Forord

Forsidens maleri av Vebjørn Sand er hentet fra utstillingen "*Å bli mann*", høsten 2006. Maleriets tittel er "*Angst og smerte*" med undertittelen "*I denne vertikale komposisjonen ser du fraværet av prosessen – overgangsrutene*". Jeg opplever at maleriet i samsvar med denne oppgaven problematiserer mannen og hans kropp. Maleriets undertittel viser at forestillingen om overgangsriter og deres funksjon, eller manglende funksjon, eksisterer innen en norsk samfunnskontekst anno 2006.

Takk til alle mine informanter som har gitt meg uvurderlig innsikt i en del av deres verden. Takk til min forståelsesfulle familie og kjæreste. Takk til *onsdagsklubben* for 10 år med inspirerende diskusjoner og Hilde Hustad for utførlig korrekturlesing. Sist men ikke minst takk til min veileder, Elisabeth L'orange Fürst, for motiverende veiledning i slutfasen.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	s.	7
Problemstilling og relevans	s.	8
Datainnsamling og metode	s.	10
Posisjonering	s.	13
Avgrensning	s.	15
Fremstilling	s.	17
2 Univers	s.	20
Norge i Norden.....	s.	20
Forestillingen om likhet.....	s.	22
S.A.T.S. i Norge.....	s.	26
S.A.T.S. LHG.....	s.	27
Feltens informanter og utvalg.....	s.	31
Oppsummering.....	s.	37
3 Hva er en kropp?	s.	38
Den sosiale kroppen	s.	42
Den kommersielle kroppen	s.	46
Den naturlige kroppen	s.	52
Den sunne kroppen	s.	57
Oppsummering	s.	60
4 Kroppen – et prosjekt	s.	62
Kroppen – et fragmentert byggeprosjekt	s.	64
Kroppen – et samvittighetsfylt prosjekt	s.	68
Kroppen – et sammenlikningsprosjekt	s.	72
Kroppen – et kommunikasjonsprosjekt	s.	75
Oppsummering	s.	82
5 Fra guttekropp til mannskropp	s.	84
Kroppen – et bevis på manndom	s.	88
Å bli mann – et individuelt prosjekt	s.	92
Kroppen – en postmoderne overgangsrite	s.	94
Oppsummering	s.	98
6 Konklusjon	s.	99
7 Litteraturliste	s.	101
8 Vedlegg		
A: Spørreskjema	s.	107
B: Intervjuskjema	s.	108
C: Treningsprogram	s.	109

EPISODE 1

Bjørnar passerte inngangen med den store opplyste S.A.T.S. logoen. Rett innenfor døren fikk han øye på to metallbøtter med blå plastsokker. På den ene sto "brukte" og på den andre sto "nye". Bjørnar tok to sokker fra bøtten med de nye. Han trakk dem over sine våte vinterstøvler. Deretter gikk han over til resepsjonen, hvor han møtte en blid resepsjonist. "Hei", sa resepsjonisten til Bjørnar, som var i ferd med å trekke sitt medlemskort i en kortleser. Resepsjonisten kikket på en skjerm som sto plassert foran henne. Et kort sekund etter nikket hun smilende og bekreftet at Bjørnar hadde godkjent adgang til senteret. Bjørnar fortsatte forbi resepsjonen og shopen. Han gikk til venstre ned en trapp og inn i herregarderoben som lå i underetasjen. I herregarderoben fant han et ledig skap. Samme skap han hadde brukt på forrige trening. Han skiftet til treningsklær, fant frem hengelås fra treningsvesken og låste skapet. Han gikk ut på toalettet som lå i forlengelse av herregarderoben. Han fylte vannflasken sin med vann.

Bjørnar gikk to etasjer opp, passerte etasjen med resepsjonen og kom til etasjen med apparatsalen. Han satte seg på en treningssykkel som var plassert, sammen med 14 andre kardioapparater¹, foran 6 TV skjermer. Han syklet i to minutter mens han fulgte med på en musikkvideo, som ble vist på TV skjermen som sendte MTV. Han steg av sykkelen og sto stille et øyeblikk, mens han leste skriften på en liten flyer som var plassert på treningssykkelens styre. Deretter gikk han videre inn i apparatsalen. Han sonderte området et par sekunder for å få overblikk over hvilke apparater som var ledige, og om det tilfeldigvis skulle være noen kjente i apparatsalen.

Det var mange som trente. De fleste trente alene, mens noen få trente i grupper av to. Bjørnar gikk over til en rekke med plastbokser, som alle var fylt med medlemmenes personlige treningsprogrammer. På hver av boksene sto navnet til en treningsveileder, Sissel, Aksel, Johan, Bjarte og Stig. Han fant sitt treningsprogram under "V" i boksen med Stigs navn på. Han tok det frem og kikket fort nedover siden med treningssideogrammer og tekst. Ifølge treningsprogrammet skulle han i dag trene bryst, skuldre, triceps og mage. Han la kortet tilbake i boksen under V og gikk direkte over til benkpressapparatet. Apparatet var i øyeblikket opptatt av en mann, som trente med bærbart musikkanlegg. Forsiktig spurte Bjørnar; "Har du mange sett igjen?". Mannen tok av den ene øretelefon og svarte Bjørnar at han kun manglet et sett. Bjørnar ventet mens mannen gjennomførte det siste sett. Straks

¹ Kardio er en forkortelse for Cardiovascular, som betyr kretsløp. Her henvises til kretsløpsapparater; løpemøller, stasjonære sykler og tredemøller.

mannen var ferdig, la Bjørnar flere vekter på stangen. Han begynte å løfte, tre sett av ti gjentakelser. Mannen med det bærbare musikkanlegg gikk ned i den motsatte enden av apparatsalen og fortsatte sin trening i et annet apparat. De hadde ikke kontakt senere.

Bjørnar trente tre ulike øvelser for brystmuskulaturen, to ulike for skulder og fire ulike for triceps og en øvelse for mage. Han gjennomførte tre sett med 8 – 10 gjentakelser av hver øvelse. Han hadde ett til to minutters pause mellom hvert sett. Mellom settene drakk han av sin vannflaske og kikket seg rundt i apparatsalen. Bjørnar trente øvelsene i ovennevnte rekkefølge. Han jobbet med brystmuskulaturen i sammenlagt 30 minutter, skuldre i 15 minutter, triceps i 25 minutter og mage i 10 minutter. I pausene lyttet han til S.A.T.S.' radioen som fylte apparatsalen med lett popmusikk avbrutt av reklamer for S.A.T.S. egne produkter. Av og til leste han skriften på en plakat som hang på apparatsalens vegger eller studerte apparatbeskrivelsen med muskeldiagram som var plassert på treningsapparatene.

Etter siste mageøvelse gikk Bjørnar tilbake til garderoben. På tross av at han ikke var særlig svett, dusjet han og skiftet tilbake til de klær han var ankommet i. Før han pakket sin treningsveske, drakk han en proteindrikk som han hadde med hjemmefra. Han tok skoene med de blå platsokkene på, gikk ut av herregarderoben og en etasje opp. Da han passerte resepsjonen, hilste resepsjonisten og sa; *"Takk for i dag"*. *"Takk"*, sa Bjørnar, mens han tok de blå sokkene av sine sko og la dem i metallbøtten med teksten "brukte". Straks etterpå forlot han senteret via inngangen. Det var gått litt over to timer siden han sist passerte.

1. Innledning

I artikkelen ”*Det store guttespranget*” fra Aftenposten, 3. september 2002, understreker Lene Skogstrøm at aldri før har den mannlige ungdomsgenerasjon vært utsatt for større press. De skal ha et perfekt utseende, være vellykket og samtidig være i kontakt med egne følelser. En av artikkelens unge informanter uttaler: ”*Jeg føler absolutt et press om å ha en bra kropp og fine muskler. Det er mest derfor jeg bruker mye tid på trening.*” Journalisten følger opp svaret og spør: ”*Finnes det noen håndfaste bevis på at man begynner å bli voksen i vår kultur?*” ”*Å ta lappen! Det gir stor frihetsfølelse,*” svarer informanten (Aftenposten 3.9.2002).

De norske og danske medier har i en årrekke vært opptatt av den kriserammete mannen og hans kropp. Et stort antall artikler har handlet om unge menns manglende evne til å takle overgangen fra barn til voksen. Mennene er blitt betegnet som forfengelige (Femina 2002), metroseksuelle og usikre (Politiken 28.1.2004), mens jentene er blitt *best i alt* (Aftenposten 9.1.2003). I boken ”Pikstormerne” fra 2000 begynner forfatteren, Niels Ulrik Sørensen, med å konkludere at; ”*Den rigtige mand er død. Tilbage står en åndsfraværende slapsvans, der kun lige akkurat gør sig fortjent til prædikatet mand*” (Sørensen 2000:5).

I samme stund er det i mediene blitt slått dopingalarm blant unge menn. Avisenes overskrifter har vært oppsiktsvekkende; ”*Læger slår dopingalarm*” (MetroXpres 9.6.2006), ”*Dop-flom over Norge*” (Aftenposten 9.8.2002), ”*12-åringer bruker anabole steroider*” (Dagsavisen 1.9.2004) og ikke minst Dagbladets førsteside fra 2. september 2004; ”*14-åringer tar dop for å få drømmekropp*” med sidekommentaren ”*Les også om kjendisenes kroppsideal*” og spesialistkommentatorens utsagn ”- *Kroppen er tegn på vellykkethet*” (Dagbladet 2.9.2004).

Det var ovennevnte overskrifter som vekket min interesse for de såkalte unge kriserammete menn og deres kropp. Mange spørsmål begynte å sirkulere: Hva er en mannskropp? Hvilken betydning har den i dag? Er den et symbol på vellykkethet? Er den et håndfast bevis på manndom? Og hva med helsen? Hvordan kunne denne gruppe av unge menn bevisst velge å gamble med egen helse til fordel for drømmekroppen?

Denne oppgaven er mitt forsøk på å besvare disse spørsmål. På de følgende sider vil jeg presentere en gruppe unge menns forståelse og opplevelse av kroppen. Jeg vil fremvise deres handlingsmønstre og diskutere mulige beveggrunner for deres atferd innen en norsk ”*Keep-fit*” - kultur.

Jeg har et håp om at denne oppgaven til syvende og sist vil kunne skape en dypere forståelse av et lite utvalg av unge menns atferd, holdninger til egen kropp, trening og

helse. I dag trenger vi denne viten for å kunne imøtekomme deres mulige identitetskriser i forbindelse med overgangen fra gutt til mann. Videre må vi få en dypere forståelse av guttenes opplevelse av egen kropp for derigjennom å kunne forebygge et ellers økende dopingmisbruk blant unge menn. Det er åpenbart at de medisinske bevis av muskeldopingens helseskadelige effekt ikke har *skremt* den mannlige ungdomsgenerasjon.

Problemstilling og relevans

Jeg antar at ovennevnte innledning tydeliggjør oppgavens praktiske relevans. I tillegg vil jeg mene at oppgaven er interessant i henhold til den samfunnsvitenskapelige og teoretiske forståelsen av kroppen innen et postmoderne forbrukersamfunn. Bryan S. Turner skriver: ”*Det er områder som sundhed, sport, fritid, seksualitet og forbrugerisme, hvor samspillet mellom kroppsliggjørelse, samfund og kultur er afgørende træk ved den sociale praktikk, at en udførlig sociologi om 'den levende krop' er uhyre tiltrængt*” (Turner 1992:17).

På tross av at denne oppgaven i utgangspunktet ikke er et sosiologisk verk, er den et forsøk på å forstå og beskrive *den levende kropp* og en rekke kroppsliggjorte verdier. På bakgrunn av samfunnsvitenskapelige teorier fremvises i denne oppgaven en liten gruppe unge menns sosiale praktikk for derigjennom å gi en kvalifisert begrunnelse for handlinger avledet av deres grunnleggende kroppsforståelse.

Mary Douglas påpeker at det ikke finnes en naturlig måte å betrakte kroppen på som ikke innehar en sosial dimensjon (Douglas 1975). Nettopp å få en dypere forståelse av kroppens sosiale dimensjon innen valgte miljø og kultur har vært mitt overordnede mål med dette feltarbeid og foreliggende oppgave. Med denne ambisjon i tankene har det vært nødvendig å se nærmere på mine informanternes forståelse av *naturbegrepet*.

Under feltarbeidet ble det tydelig at mine informanter ønsket å fremstå som *naturlige* med en *naturlig* transformert kropp. De hadde en grunnleggende idé om det *naturlige* og de henviste ofte til denne kategori. Ut fra mine observasjoner var det tydelig at de hadde en forestilling om et grunnleggende naturlig system og en naturlig orden, slik Yanagisako og Delaney har beskrevet (Yanagisako & Delaney 1995).

Mine informanter var opptatt av en naturlig transformasjon av kroppen og dens synlige muskulatur. Det var, som jeg vil vise i kapittel 3, viktig for dem at deres kropp fremsto som resultatet av en naturlig transformasjon, ikke at den nødvendigvis trengte å være det. Den synlige kroppen kunne gjerne være resultatet av muskeldoping, så lenge den ikke så ”*oppblåst*” ut eller på annen måte var unaturlig stor. Jeg opplevde denne distinksjon som et paradoks. Forestillingen om en naturlig transformasjon av kroppen innen et

treningssentermiljø, hvor kroppen ble tydelig modifisert gjennom styrketrening og streng diett, var uforståelig. Det ga først mening da jeg forsto at *naturlig* ble likestilt med *vanlig/riktig* og ikke alltid tolket som biologisk naturlig. *Naturlig* ble et tvetydig begrep. Kroppen var en biologisk - naturlig organisme, men for mine informanter var den først og fremst en kulturell – naturlig kategori, i tråd med Mary Douglas teorier (Douglas 1975).

Naturlig var et begrep mine informanter brukte for å skape avstand til en ønsket gruppe og tilhørighet til en annen. Gruppen av de naturlige som ikke var ”oppblåste” og ”Harry”. De omtalte jevnlig personer med store, oppblåste kropper som ”Harry”. Jeg opplevde at begrepet ”Harry” var en allmenn og kjent henvisning til en arbeiderklassefigur. En materialisering av en samfunnsklasse. I denne sammenheng ble *naturlig* et klassebegrep som markerte en maktposisjon og tilhørighet til middelklassen, forstått som de *vanlige, riktige* og *naturlige*.

Yanagisako & Delaney har studert og beskrevet hvordan mennesket gjennom historien har evnet å naturliggjøre maktforhold. Med Darwins teorier ble det euro - amerikanske menneskets maktposisjon øverst i hierarkiet naturliggjort og legitimert. Tidligere hadde det naturlige, med utgangspunkt i den kristne religionen, fått mening i form av at ”*What was 'natural' was god-given*” (Yanagisako & Delaney 1995:3). Dette er verd å ha med seg når forestillingen om den naturlige kroppen og det naturlige talentet blir presentert senere i oppgaven.

Natur, forstått som biologisk naturlig, settes ofte i opposisjon til kultur – begrepet, som er ennå et omdiskutert begrep innen sosialantropologien. ”*Anthropologists, after all, have never agreed on a single concept of culture,*” skriver Yanagisako. (Yanagisako & Delaney 1995).

I ”*Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture*” diskuterer Clifford Geertz kulturbegrepet i tilknytning til feltarbeidet og den deskriptive analyse. Han definerer *kultur* som en kontekst det er mulig å beskrive og analysere. Han er skeptisk til ideen om *kultur* forstått som en underliggende og grunnleggende struktur (Geertz 1973). Jeg vil på bakgrunn av Geertz nøye meg med å definere min egen oppfatning av kulturbegrepet og ikke gå nærmere inn på en diskusjon av kulturbegrepet.

Jeg er av den oppfatning at *kultur* er en kontekst med flytende grenser det er mulig å beskrive og analysere. Konteksten har fundament i en underliggende struktur som skaper rammene for en akseptert atferd. Rammene begrenser individets handlingsmønstre og dermed blir kultur en posisjon individene handler og snakker ut fra, uansett om de velger å holde seg innenfor rammene eller, som enkelte, velger å bryte med de aksepterte

atferdsmønstre. Jeg vil selv kategorisere min oppfatning av kultur som en dialektisk strukturalisme.

På bakgrunn av ovennevnte vil jeg med utgangspunkt i et treningssentermiljø gjennomføre en analyse av mannskroppen og tillagte kroppsliggjorte verdier. Jeg vil analysere mine informanternes forestilling om egen og andres kropper med henvisning til dikotomiene natur – kultur og subjekt – objekt. Jeg har valgt nevnte dikotomier, da jeg senere vil hevde at de er nyttige for en strukturalistisk tilnærming til studiet av kroppen innen et postmoderne samfunn.

Jeg vil se nærmere på kroppens posisjon innen en norsk ”*Keep-fit*” - kultur, som er basert på det kommersielle kapitalistiske marked og tilhørende forbrukerkultur (Sassatelli 2005, Steen-Johnsen 2004). I denne forbindelse vil jeg vurdere kroppen som et individuelt skapelsesprosjekt. Til slutt vil jeg fremsette den hypotese at modifisering av kroppen gjennom styrketrening kan ses som en postmoderne maskulin initiasjonsrite.

Datainnsamling og metode

Denne oppgave er basert på et feltarbeid fra S.A.T.S. Bergen utført i perioden 14. januar til 13. juni 2004. Datainnsamlingen har i tid og rom vært knyttet til treningssenteret S.A.T.S. Lars Hilles gate. Mannsforskeren Thomas Johansson understreker at treningssentre er en kulturell arena hvor sentrale forandringer av maskulinitet finner sted (Reinicke 2002).

Jeg har studert en liten gruppe av informanter. To hovedinformanter, Bjørnar og Jan Petter, som vil bli presentert i neste kapittel samt 7 perifere informanter jeg hadde ukentlig kontakt med. I tillegg hadde jeg en sporadisk kontakt med 25 gutter i alderen 16 – 24 år, både i forbindelse med en spørreskjemaundersøkelse og ved enkelstående møter på senteret.

Jeg er oppmerksom på at utvalget er lite og at jeg derfor ikke kan si noe om en hel generasjon av unge menn. På tross av at jeg flere steder i oppgaven presenterer tendenser på bakgrunn av mine informanter, er det viktig å understreke at mine funn bygger på et fåtall informanter innen et lite treningsmiljø.

Jeg har ikke observert mine informanter utenfor treningssenterets vegger, og med unntak av én hendelse har jeg ikke vært i direkte kontakt med deres familier. Det vil si at jeg ikke har studert mine informanter innen andre sfærer som for eksempel skole og hjem. Jeg har kun observert et lite stykke av deres virkelighet, og jeg har med all sannsynlighet mistet mange daglige sosiale møter, spontane konflikter og valgsituasjoner.

Allikevel fikk jeg gjennom mine informanternes egne gjengivelser og historier del i deres opplevelser utenfor senteret. De beskrev sine venner, kjærester, skolearbeide og alle de personlige problemer som de ønsket å dele med meg. Deres gjengivelser, synspunkter og fortellinger ble en del av mine feltnotater. Om antropologens posisjon i felten har Geertz skrevet at: "(...) *we are not actors, we do not have direct access, but only that small part of it which our informants can lead us into understanding*" (Geertz 1973:20).

Jeg er enig i Geertz' observasjon og vil i forlengelse av hans utsagn mene at jeg gjennom daglig kontakt med mine informanter fikk tilstrekkelig innsikt for å kunne fremstille deres forhold til den sosiale kroppen og maskulinitet. Det er deres kroppsoppfattelse som er gjengitt i denne oppgaven.

Jeg har benyttet et bredt utvalg av datainnsamlingsmetoder, deltakende observasjon, sms kommunikasjon, avisartikler, spørreskjemaundersøkelser, statistikk fra S.A.T.S.' medlemssystem, lengre intervju samtaler og en Thematic Apperception Test (TAT). Sammen utgjorde innsamlingsmetodene mine endelige feltnotater.

DELTAKENDE OBSERVASJON

Jeg var aktiv deltaker i datainnsamlingsprosessen. Jeg tok del i mine informanternes treningsøkter ved å trene med dem. Jeg var fysisk nærværende og jeg forsøkte å bli en av dem. Denne målsetning begrenset mitt utvalg av hovedinformanter, da det ble fysisk umulig for meg å trene med mer enn to utvalgte hovedinformanter.

Jeg opplevde på intet tidspunkt at forstillingen om *meg*, antropologen, og *dem* var radikalt atskilte. På tross av, at jeg var mer enn ti år eldre enn mine hovedinformanter, fikk jeg gjennom treningen og samtalen under treningen en sterk følelse av gruppetilhørighet. Med utgangspunkt i treningen som felles interessefelt og aktivitet virket aldersforskjellen ubetydelig.

Jeg vil anta at vi, mine informanter og jeg, var jevnbyrdige innen treningscenterets fire vegger. Allikevel kan jeg ikke utelukke at min tilstedeværelse og deltakelse økte deres prestasjonsnivå, da jeg ved flere anledninger opplevde en *ikke* uttalt konkurranse mellom mine informanter i apparatsalen. De presset hverandre og fikk meg til å løfte litt ekstra. Jeg anser våre små styrkekonkurranser, som jeg vil presentere senere i oppgaven, som et bevis på at de behandlet og opplevde meg som jevnbyrdig.

Etter beste evne skrev jeg notater under og etter hvert møte med mine informanter. Jeg benyttet aldri lydopptaker, da jeg mente at dette ville kunne skape distanse til mine informanter i felten.

SMS KOMMUNIKASJON

Mine informanter kommuniserte med hverandre og meg via sms. Sms er korte beskjeder som sendes over det mobile telefonnettet fra en telefon til en annen. De hadde alle mobiltelefoner, og vi kommuniserte nesten daglig per sms. Alt fra når og hva vi skulle trene til spørsmål og kommentarer til tidligere samtaler foregikk per sms. I oppgaven har jeg mange steder sitert våre sms samtaler. Ofte var teksten i beskjedene basert på kjente forkortelser. "D" var en forkortelse for "det", "J" en kjent forkortelse for "jeg". Informantene valgte å komprimere teksten for å få plass til mest mulig informasjon innen de 150 tegn, som begrenser en sms melding. Følgende er et eksempel på vår sms kommunikasjon: *"D blir kanskje endring i planene. J finner ut av det nå i 1. friminutt. Om 10 min. Gir beskjed fort som mulig. ☺ Bjørnar*

For å unngå mistolkninger har jeg i denne endelige versjon av oppgaven valgt å skrive beskjedene ut i full lengde.

MEDLEMSSTATISTIKK, AVISARTIKLER OG SPØRRESKJEMA

I begynnelsen av mitt feltarbeid hadde jeg problemer med å få kontakt med potensielle informanter. Denne problemstilling vil bli utdypet i kapittel 2. Kort sagt ble resultatet at jeg utviklet et spørreskjema som jeg brukte for å få kontakt med i alt 25 potensielle informanter (Se vedlegg A). Senere i prosessen gav skjemaene meg en pekepinn på om mine to hovedinformanters synspunkter var enkeltstående tilfeller eller gjaldt en større gruppe av unge menn.

Relevante avisartikler og medlemsstatistikk er likeledes blitt brukt med den hensikt å sette mine hovedinformanters utsagn og atferd i et større perspektiv. Jeg mener at jeg med disse kilder har lyktes med å vise at mine informanter kan ses som representanter for en større gruppe av unge menn innen en postmoderne *keep-fit* kultur og forbrukersamfunn.

INTERVJUSAMTALER

Kommunikasjonen innen et treningssenter var preget av korte setninger og ytringer. Treningen ble prioritert fremfor samtalen, og dette gjorde det vanskelig for meg å få en dypere forståelse av informantenes uttalte holdninger til kroppen. Dette vil bli ytterligere problematisert i kapittel 2. Av denne årsak valgte jeg den siste måned av mitt feltarbeid å gjennomføre åtte lengre intervjusamtaler med utvalgte informanter, heriblant mine to hovedinformanter. (Se vedlegg B).

Intervjuene hadde en varighet på mellom 45 og 60 minutter. Intervjusamtalene ga større innsikt i mine informaners syn på egen og andres kropp, samt en bedre forståelse av deres beveggrunner for å styrketrene. Deres uttalelser i forbindelse med intervjuene er spredt i oppgaven, da vi i løpet av samtalene berørte mange temaer som jeg til slutt har valgt å separere i ulike avsnitt og kapitler.

TAT

I løpet av mitt feltarbeid gjennomførte jeg en bildetest av mine ovennevnte 8 intervjuobjekter. Testen bygget på grunnideen til Thematic Appreception Test (TAT). TAT ble opprinnelig utviklet av Henry A. Murray i 1930 årene. Det er en test hvor informanter assosierer og snakker ut om forelagte bilder (Pelto & Pelto 1996).

Jeg valgte å vise mine informanter to foto av kropp med ulik form og utseende. Først fremviste jeg dem det ene foto. Etter å ha studert kroppen på fotoet, ba jeg dem om å formulere deres tanker rundt begrepene yrke, hobby, fritid, lykke, suksess på jobben og mulige personlighetstrekk til personen på fotoet. Hele prosessen ble gjentatt ved synet av kroppen i det andre fotoet. Senere analyserte jeg deres utsagn og beskrivelser.

Jeg vil mene at denne testen ga meg en uvurderlig innsikt og forståelse av mine informaners kroppssyn. Resultatet av testen og hertil knyttet analyse er utførlig beskrevet i kapittel 4.

Det er viktig å understreke at alle mine informanter som fremkommer i denne oppgaven fra første stund ble muntlig informert om at jeg gjennomførte et feltarbeid. Jeg fortalte dem i korte vendinger om mitt prosjekt uten å legge føringer for en ønsket atferd eller endelig resultat. På tross av at alle mine informanter deltok frivillig, har jeg valgt å anonymisere dem i den endelige fremstillingen. Dette skyldes først og fremst deres alder og at jeg anser at jeg på denne måten beskytter mine informanter.

Posisjonering

Det er en rekke begrensninger og metodiske problemer knyttet til studiet av eget samfunn og kultur, først og fremst fordi det er vanskelig å oppleve informantenes hverdag som forunderlig og interessant. *De andre* og deres atferd blir på mange måter lik egen atferd (Thorsen 2003). Dette medfører at de klassiske dikotomier; ute - hjemme, oss - de andre, insider - outsider og det nære - det fjerne blir vanskelig definerbare størrelser og kategorier. Samtidig oppstår et uklart skille mellom felten og hverdagslivet, som igjen kan føre til at informantene utelater

viktig informasjon i den tro at antropologen er kjent med de sosiale koder og dermed ikke trenger utdypende atferdsforklaring (Howell 2001, Longva 2001).

Jeg har lang treningserfaring. Jeg har drevet aktivt med ishockey og kortbane skøyte løp siden jeg var 10 år gammel. I en treårsperiode deltok jeg i EM, VM og World Cup på kortbane, med beste plassering som nr. 19 ved EM og 29 ved VM. Jeg sluttet min karriere i 1999. I 2004 avsluttet jeg Treningsinstruktørutdannelsen ved Norges Idrettshøgskole. Med denne utdanning fikk jeg en grunnleggende viten om fysiologi, anatomi og generell treningslære.

Jeg hadde før mitt feltarbeid trent og vært ansatt som resepsjonist på S.A.T.S. Sjølyst i Oslo. Det var her jeg ble oppmerksom på og nysgjerrig på min målgruppes atferd og holdninger til kroppen. Det var her jeg i utgangspunktet hadde planlagt å gjennomføre mitt feltarbeide. Men jeg opplevde at min status i miljøet, som ansatt og erfaren utøver, gjorde det vanskelig for meg å opparbeide et jevnbyrdig forhold til mine utvalgte informanter. Av denne årsak og i et forsøk på å skape en vis form for distanse til felten, valgte jeg å flytte fra Oslo til Bergen og gjennomføre mitt feltarbeid innen et til dels ukjent treningsmiljø.

Jeg er dansk og er i dag bosatt i Oslo sammen med min samboer. Jeg er homofil og har i kontakten med mine informanter ikke lagt skjul på min legning. Jeg synes det er viktig å understreke at jeg aldri opplevde at mine informanter tok avstand fra meg, eller på annen måte ga uttrykk for at min seksuelle legning var et problem for dem. Jeg har tidligere ikke ansett min legning som relevant for dette studiet. Den siste tiden er jeg allikevel kommet frem til at den kan ha påvirket mitt valg av studie, felt samt min presentasjon og forståelse av mine informanter og maskulinitet.

Kirsten Hastrup beskriver hvordan antropologens studieobjekt består av en klasse av fenomener som forskeren selv er en del av. Uansett valg av sted og kultur vil antropologen inngå i menneskelige relasjoner, handlinger og forestillinger. Uavhengig av valgt kulturell kontekst blir det vanskelig å skape avstand til studieobjektet og umulig å opprettholde illusjonen om objektivitet. Hastrup understreker at subjektiviteten er antropologens eneste redskap og absolutt ingen hindring for vår mulighet for forståelse av en gitt kultur (Hastrup 1992).

Walter Truett Anderson har i forbindelse med studiet av det moderne selvet kommet med følgende beskrivelse av prosessen hvorved selvet formes: *”Råmaterialet er alltid personlige opplevelser, hendelser i et virkelig liv når de inntreffer, som du hele tiden studerer, setter spørsmålstegn ved, og mot dette tester du alt du er blitt fortalt om hvem og hva du er og hvordan alt fungerer”* (Anderson 2000:308).

I mine øyne er det tilsvarende metode jeg har brukt for å forstå hvem mine informanter var og hva de ville. Råmaterialet var mine personlige inntrykk. Det var hendelser jeg satte spørsmålstegn ved og forsøkte å teste ut på best mulig måte

På bakgrunn av ovennevnte anser jeg det ikke som sosialantropologens oppgave å finne og beskrive en objektiv sannhet. Antropologens prosjekt er å vise hvordan hver verden og hvert samfunn innehar egne muligheter og begrensninger. Mitt mål med denne oppgave har vært å skape en bevissthet rundt mine informanternes opplevelse av kroppen innen deres kulturelle kontekst, og å skape en forståelse av de lokale årsakssammenhenger.

Allikevel er det viktig å understreke at det er sosialantropologens oppgave å generalisere etter beste evne, ikke bare skrive tilfeldige historier om enkelte mennesker og deres handlinger.

Avgrensning

Tidlig i prosessen valgte jeg å avgrense min hovedinformantgruppe til gutter mellom 16 og 24 år, som trente innen et treningssentermiljø. Det var deres kroppsforståelse jeg ønsket å få innsikt i, denne, ifølge mediene, kriserammete generasjon av unge menn.

På intet tidspunkt valgte jeg å rette fokus på kvinner eller noen av storskala-samfunnets mange minoritetsgrupper, som for eksempel innvandrere eller homofile. Jeg vektla det jeg oppfattet som det utvalgte samfunns majoritetsgruppe. Jeg antar at jeg har lyktes med å fremvise en gruppe av informanter som kan kategoriseres som tilhørende den mannlige *mainstream* – befolkningen, middelklassen innen en gjeldende ”*keep-fit*” – kultur (Longva 2001).

Jeg er oppmerksom på at en studie av minoritetsgrupper kan fortelle mye om et samfunns majoritetsgruppe og dens holdninger. Kontraster kan gi et uvurderlig innblikk i en majoritetsgruppes atferdsmønster og symbolbruk (Thorsen 2003).

Det er viktig å understreke at jeg opplevde alle mine informanter som friske unge mennesker innen valgte kulturelle kontekst. Ingen av mine informanter var, ifølge mine observasjoner, diagnostisert med noen former for kroppsforstyrrelser², og de ble av perifere informanter verken omtalt som syke, annerledes eller med et ekstremt atferdsmønster. Jeg er av den oppfatning at deres opplevelse av kroppen og herav avledet atferdsmønster var representativ for en liten gruppe unge menn innen et treningsmiljø – og kanskje en større gruppe av menn innen et postmoderne forbrukersamfunn?

² Med kroppsforstyrrelser viser jeg til ekstreme former for kroppsbygning og plastisk kirurgi.

Jeg anser med andre ord mine informanternes atferdsmønster som *ikke* sykkelig og dermed forskjellig fra en ekstrem kroppsbygger og anorektiker. Hvor anorektikeren og den ekstreme kroppsbygger vil *omskrive selvet* gjennom å *omskrive* kroppen, ønsket mine informanter å ville *bedre selvet* (Benson 2002). Jeg ser en stor forskjell på å ville være annerledes kontra å ville være bedre.

Mine informanter var, etter min oppfatning, alle mer eller mindre fornøyd med egen livssituasjon. De ga alle uttrykk for at de opplevde kontroll innen de komplekse systemer de var en del av. På tross av at verdier som *kontroll* og *selvdisiplin* var høyt verdsatt, fremsto de ikke som et resultat av avmakt innenfor andre sfærer. Min subjektive mening er at kontroll over kroppen ikke var en måte å kompensere for en opplevelse av manglende kontroll innen andre av livets komplekse systemer. Jeg vil utdype og diskutere denne distinksjon ytterligere i kapittel 4. Allikevel står det klart for meg at mine informanter kan ha hatt alvorlige problemer jeg ikke klarte å identifisere og forstå.

Mine informanter ønsket ikke å bli omtalt som "*bodybuilder*" eller "*kroppsbygger*". De understreket ved flere anledninger at de ikke drev med kroppsbygging og de beskrev individer med *bodybuilderkropper*³ i negative termer. På tross av at de i perioder trente seks ganger i uken, var de mosjonister som drev med styrketrening i sin fritid. De opplevde ingen direkte tilhørighet til kategorien *bodybuilder/kroppsbygger*.

Jeg har valgt å bruke uttrykket *å skape en kropp* fremfor termer som bodybuilding og kroppsbygging. Med begrepet *å skape en kropp* legger jeg føringer tilbake til Marcel Mauss' klassiske teorier om kroppsteknikker. Kroppen fremstår, i Mauss' teorier, som en samling av praktikker vi har delvis kontroll over. Gjennom sosialiseringen i barndommen tilegner vi oss visse grunnleggende kroppsteknikker. Vi *skaper* en kropp som vi fremviser, vedlikeholder og reproducerer i tid og rom (Mauss 2004, Turner 1992). Videre mener jeg at uttrykket *å skape en kropp* fører tanken inn på ideen om å kreere et objekt, et symbol som kan defineres som et konsumerobjekt og kunstverk.

Mine informanternes forestilling om den perfekte og naturlige kroppen bygget på det kroppsidealet som var gjeldende innen deres sosiale kontekst i den periode feltarbeidet ble gjennomført. Det er en kjensgjerning at kroppsidealene endrer seg kontinuerlig, da ingen kultur er statisk og avgrenset. I "*Det antropologiske prosjekt om forbløffelse*", skriver Kirsten Hastrup. "*Det er blevet tydelig, at verden befinner sig i en dynamisk udvekslings- og*

³ Bodybuilderkropper, forstått som overdimensjonert store kropper, med et misforhold mellom over- og underkroppens muskulatur.

forandringsproses, der ikke tillader os at betragte nogen kultur, end ikke den mest fjerne, som en absolut afgrænset helhed” (Hastrup 1992:16).

Opgaven inneholder intet historisk perspektiv. Mine informaners kropps- og verdi syn er ikke blitt sammenlignet med tidligere generasjoner. Jeg har valgt å presentere et nåtidig kroppssyn og mulige konsekvenser herav.

Siden jeg av mange perifere informanter ble presentert for forestillingen om at det postmoderne mennesket lever i et, historisk sett, eksepsjonelt kroppsfixert samfunn, vil jeg her kort presentere mitt syn. Jeg er av den oppfatning at kroppen til alle tider er blitt tillagt et omfattende sett av verdier. Kroppen som kategori og kollektiv representasjon har selvfølgelig endret seg over tid, men vi er verken blitt mer eller mindre kroppsfixert. I middelalderen var kroppen assosiert med det syndige. Med kristendommen ble ånden og sjelen opphøyet, mens det kroppslige ble forbannet og undertrykt. Dette var et verdsett som hadde stor betydning for opplevelsen og behandlingen av den fysiske kroppen. Det finnes likeledes mange eksempler på at mennesker og befolkningsgrupper har tilstrebet en transformering av kroppen. Korsetter, tatoveringer, omskjæring og fotbindinger av kinesiske kvinner er bare et fåtall av eksempler på menneskets måte å modifisere kroppen på (Turner 1992).

Å ville kontrollere kroppen er ikke et nytt fenomen. Det har eksistert til alle tider. Opplevelsen av at vi er mer kroppsfokusert i dag enn tidligere kan skyldes at kroppen innen forbrukersamfunnet anses for å være et individuelt selvrealiseringsprosjekt. Jeg vil komme nærmere inn på kroppen som et selvrealiseringsprosjekt i kapittel 5.

Jeg har, som et resultat av min valgte problemstilling, ikke vektlagt naturvitenskaplige metoder i studiet av kroppen. Kroppen forstått som en biologisk organisme har på intet tidspunkt vært i fokus. Natur- og legevitenskapens syn på kroppen og dens sykdommer er ikke representert i denne fremstilling.

Fremstilling

I første halvdel av denne oppgaven har jeg valgt å vektlegge et teoretisk perspektiv for senere i fremstillingen å kunne plassere egne data og observasjoner. I et forsøk på å utvide oppgavens og mine observasjoners relevans har jeg ansett det for nødvendig å legge særlig vekt på samfunnsvitenskaplige teorier om kroppen innen det kapitalistiske forbrukersamfunnet.

Min problemstilling har resultert i en tverrfaglig oppgave, da det postmoderne menneskes kroppsforståelse vanskelig kan presenteres og diskuteres på bakgrunn av sosial-

antropologiske teorier alene. Det er vanskelig å komme utenom at sosiologiske teorier har hatt stor betydning for sosialantropologenes fremstilling og forståelse av den sosiale kroppen. Jeg erkjenner at denne oppgaven ligger innen et teoretisk grenseland mellom sosiologien og sosialantropologien.

I den sosialantropologiske litteratur er kroppen tradisjonelt sett blitt analysert som en integrert del av et overordnet klassifikasjonssystem. Jeg har derfor valgt å jobbe ut fra et strukturalistisk perspektiv. Allikevel mener jeg å ha lykket med å vise at mine informanter hadde et *ikke* uttalt fenomenologisk syn på kroppen. Kroppen ble opplevd som tvetydig, som både objekt og subjekt. Jeg vil komme nærmere inn på denne tvetydighet i kapittel 4.

"*Writing ethnographic fieldnotes*" av Emerson, Fretz og Shaw har fungert som en håndbok og oppslagsverk gjennom hele prosessen, fra idé til endelig fremstilling. Her har jeg funnet inspirasjon, idéer til fremstilling av problemstillinger og skrivetekniske råd (Emerson, Fretz og Shaw 1995).

"*Ethnographies are tales or stories not in the sense that they are fictional but in that the writer uses standard literary conventions to construct from fieldnotes a narrative that will interest an outside audience*" (Emerson, Fretz og Shaw 1995:170).

I samsvar med ovennevnte sitat har jeg hatt et grunnleggende ønske om å skape en fengende og flytende fremstilling. For å oppnå dette har jeg gjennom hele oppgaven valgt å veksle mellom mine informanters uttalelser, atferdsbeskrivelser og teoretiske perspektiver. Jeg har med andre ord ikke innført et skarpt skille med teori og empiri. Videre har jeg med utgangspunkt i "*Writing ethnographic fieldnotes*" valgt å sette inn enkelte *episoder*. *Episoder* er gjengivelser, scener og korte hendelsesforløp beskrevet i en tilnærmedesvis litterær stil (Emerson, Fretz og Shaw 1995).

Denne oppgave er resultatet av en lang prosess hvor mange av mine observasjoner og data først fikk mening etter feltarbeidperioden og i enkelte tilfelle sent i skriveprosessen. Jeg har kontinuerlig vekslet mellom mine feltnotater, teorier og den endelige fremstilling. Det har vært en runddans mellom teori, metode og data (Wadel 1991).

På tross av faren for å skape terminologisk forvirring har jeg valgt å benytte teoretikernes egne begreper og termer i min fremstilling av deres teorier. Jeg har forsøkt å påpeke når en teoretikers begrep, i henhold til min forståelse, har hatt hel eller delvis sammenfallende mening med en annens. Et eksempel er Mauss' *habitus* begrep i henhold til Bourdieus. Dette er problematisert ytterligere i kapittel 3.

Jeg vil erkjenne at det til tider har vært vanskelig for meg å atskille og forstå enkelte teoretikers bruk av begreper. Især når ulik mening er blitt ilagt en og samme term.

Ofte har jeg først ved en nærmere gjennomlesning av en teoretikers tekst blitt oppmerksom på deres forståelse av begrepene samt innhold og rekkevidde. En dikotomi som for eksempel kropp – sinn har vært vanskelig å jobbe med, ettersom begrepet *sinn* er blitt definert og tolket i flere retninger. Jeg har på bakgrunn av mine informanternes opplevelse forsøkt å løse utfordringen ved å definere *sinn* som en gitt *jeg-identitet*. Jeg vil senere i oppgaven begrunne dette valg.

Postmodernitet er et viktig og gjennomgående begrep i denne fremstilling. Innen antropologien defineres postmodernisme, ifølge "*The Dictionary of Anthropology*", som "(...) *the study of social and cultural forms of the late twentieth century resulting from the intensification, radicalization, or transformation of the processes of modernity*". Her vektlegges prosesser og effekten av den tredje industrielle revolusjon, med blant annet de elektroniske medier og molekyle biologien i sentrum (Barfield 1997).

Anthony Giddens bruker ikke begrepet postmodernitet, men "*modernity*" og "*high modernity*". Om modernitet skriver han; "*Modernity is a post-traditional order, in which the question, 'How shall I live?' has to be answered in day-to-day decisions about how to behave, what to wear and what to eat – and many other things – as well as interpreted within the temporal unfolding of self-identity*" (Giddens 1993:14).

Marc Augé innfører begrepet "*supermodernity*" i sin analyse av flyplasser og supermarkeder. Han mener at supermodernitet er baksiden av postmodernitetsmedaljen, "(...) *the positive of a negative*" (Augé 1995:30).

Jeg er av den oppfatning at både Giddens og Augé, uansett valg av begreper, skriver om det postmoderne menneske. Jeg opplever Giddens sitat som en tydelig beskrivelse herav og ser ikke at Augé lykkes med å definere supermodernitet som forskjellig fra postmodernitet, da de steder han beskriver og analyserer er et resultat av den tredje industrielle revolusjon. Av denne årsak har jeg valgt å fastholde begrepet *postmoderne* i denne fremstilling.

Denne oppgaven må sies å bevege seg mellom strukturalismen og postmodernismen. Jeg har brukt et strukturalistisk begrepsrammeverk i studiet av en postmoderne tilstand. Jeg mener at denne innfallsvinkel til studiet av kroppen har vist seg å være nyttig.

2. Univers

Det er viktig å plassere ethvert feltarbeide og forskningsprosjekt innenfor en bred sosial, kulturell, historisk og politisk ramme. Dette skyldes at vi i sosialantropologien praktiserer et holistisk vitenskapssyn, hvor hvert enkelt kulturtrekk bør ses i sin sammenheng og kulturelle kontekst (Howell 2001, Gullestad 1989a).

I dette avsnitt vil jeg plassere min studie i en norsk kontekst, som er sterkt påvirket av de skandinaviske og nordiske kulturelle verdier. Mange av de verdier jeg vil fremheve finnes ikke bare i Norge, men innenfor et større skandinavisk og nordisk etnografisk område.

Norge i Norden

Norge er en del av Skandinavia som igjen er en del av Norden. Norden er definert som Danmark, Sverige, Finland, Island, Færøyene og Norge. Skandinavia er avgrenset av den skandinaviske halvøy og Danmark. At Danmark er definert innenfor Skandinavia skyldes en rekke historiske, politiske og kulturelle hendelser. Danmark har tidligere, og i flere perioder, hatt herredømme over hele den skandinaviske halvøy. Videre har mange politiske, religiøse og kulturelle verdier spredt seg til de andre skandinaviske land via og fra Danmark. I denne utvikling har København hatt en sentral posisjon. I moderne tid er det fra politisk side blitt knyttet sterke bånd mellom de nordiske og især de skandinaviske land. Velferdsstatens utvikling og utformningen av den skandinaviske velferdsmodell har resultert i en forestilling om et samlet Skandinavia. I denne prosess har de nasjonale bondebevegelser og senere de sosialdemokratiske partier spilt en avgjørende rolle. Østergård, Sørensen og Stråth understreker at Norden er en kognitiv konstruksjon, som hviler på utvalgte historiske hendelser. Det samme vil jeg mene gjelder forestillingen om et samlet Skandinavia. I europeisk og verdenssammenheng har ideen om det skandinaviske fellesskap og den felles nordiske identitet fungert som et maktpolitisk middel. De skandinaviske og nordiske nasjoners likheter er i mange situasjoner blitt overkommunisert (Sørensen & Stråth 1997, Østergård 1997).

Det er viktig å understreke at noen kulturtrekk velges og utvikles fordi de egner seg til å skape komplementaritet og kontrast til de omkringliggende nasjoner, mens andre kulturtrekk overkommuniseres for å markere et tydelig fellesskap mellom de nordiske naboland (Sørensen & Stråth 1997).

Forestillingen om den skandinaviske velferdsmodell er et eksempel på et kulturtrekk og en idé som har vært med på å underbygge nasjonenes fellesskapsideal. I kampen for å skille landene kulturelt har språket spilt en avgjørende rolle. For nasjoner som Island og Norge har språket virket som en katalysator i gjenskapelsen av en egen kultur som nye selvstendige nasjoner. Kirsten Hastrup har i artikkelen, ”*Finding Oneself in History – the Cultural Construction of Icelandic Identity*”, beskrevet hvordan islendingene, etter løsrivelsen fra Sverige og Danmark, gjenskapte *tapte* kulturelle og nasjonale verdier. De islandske sagaer og det islandske språk ble fundamentet i deres nye identitet. Hastrup understreker at rekonstruksjon av kulturell mening alltid vil være forskjellig fra den originale kulturelle konstruksjon (Hastrup 1987).

Den skandinaviske økonomiske og sosiale velferdsmodell legger i dag stor vekt på verdier som sikkerhet, likhet, frihet, selvstendighet, rasjonalitet og utdanning. Det er tydelig at verdiene bygger på en sterk protestantisk trosretning. Den protestantiske statskirke har på mange måter dirigert den politiske dagsorden og fremelsket kulturelle verdier som frihet, likhet og utdanning (Frykman & Löfgren 1994).

Mine observasjoner tilsier at det i Norge fortsatt er mulig å se etterlevningene av en dominerende livsstilspietisme. Arbeidet har for eksempel en spesiell egenverdi som er avgjørende for individets sosiale status og utholdenhetsidretter, langrenn og skøyter på langbane har fortsatt en særegen posisjon i den nasjonale bevissthet. Senere i oppgaven blir det tydelig at *kontroll* og *selvdisiplin* er verdsette egenskaper innen det moderne norske forbrukersamfunnet. Slankekurer, avholdenhet og egentrening er opphøyde verdier. I overført betydning kan arbeid knyttes til den moderne idrett og treningslivsstil. Begrepet ”*WorkOut*” og forestillingen om å bearbeide kroppen er nærværende og direkte assosiert til den sosiale kroppen (Bell & Valentine 1997, Sassatelli 2005).

Sørensen og Stråth mener at bøndene i Skandinavia, påvirket av Grundtvigs tanker, knyttet utdanning til de europeiske frihets- og likhetsidealer. Det var gjennom utdanning at individet kunne oppnå den totale frihet. Folkehøyskolene fikk tidlig en nøkkelposisjon i utviklingen av den skandinaviske, nasjonale identitet (Gullestad 1989b, Sørensen & Stråth 1997).

I dag har staten overtatt ansvaret for individets utvikling og utdanning. Den norske nasjonalstat har utviklet enhetsskolen som bygger på sosialistiske likhets- og frihetsidealer. Alle skal ha samme mulighet for å oppnå egen frihet. Pausewang mener at den norske stat, i siste del av 1990-årene, ekspanderte velferdsstatens ansvarsområde ved å fokusere på livsstil, livskvalitet og helse (Pausewang 2001). Dette gjenspeiles i

Folkehelse rapporten fra 1999, hvor begreper som ”*sosiale og personlige ressurser*” samt ”*individets produktivitet*” er blitt knyttet direkte til definisjonen av helse (Folkehelse rapporten 1999).

På tross av at Folkehelse rapporten kan sies å bære preg av politisk retorikk vil jeg i tråd med Pausewang anta at det er blitt statens oppgave, ikke bare å utdanne, men å legge alt til rette for det gode, sunne og produktive liv. Dette er en ambisiøs målsetning som ifølge Pausewang medfører at grensen mellom det offentlige og det private er blitt mindre synlig (Pausewang 2001). Velferdsstaten har skapt en stor, velutdannet og mett middelklasse som har tid og råd til å foredle seg selv og relasjonene til andre (Dagbladet 11.3.2006). Den skandinaviske velferdsmodell med helse- og utdanningspolitikk i sentrum har gitt befolkningen en allmenn tiltro til at staten kan skape ”*det gode liv*” for den enkelte (Vike 2001, Lien 2001).

Resultatet av denne utvikling er at individet har fått en dominerende posisjon i det norske kulturelle landskap, ikke familien. Det finnes i dag en direkte forbindelse mellom stat og individ. Individet er, ideologisk sett, kommet i forgrunnen for den sosiale helhet. Marianne Gullestad skriver; ”*Norsk kultur er fundamentalt sett individualistisk, men vår form for individualisme sameksisterer med en sterk likhetstankegang* (Gullestad 1989a:116).

Forestillingen om likhet

Begrepet *likhet* har vært innfallsvinkelen til mange antropologiske studier i Skandinavia. Gullestad og Lien understreker at likhetsbegrepet fremstår som et portvaktsbegrep i studiet av hvordan nordmenn regulerer og avgrenser sosial samhandling (Gullestad 1989a, Lien 2001). Likhet har vært knyttet til sentrale verdibegreper som selvstendighet, hjem, nasjon, natur, fred og harmoni.

Innen norsk antropologisk forskning om norske kulturelle forhold har studiet av likhet på mange måter erstattet de klassiske slektskapsstudier. Det første antropologiske verk med fokus på slektskap i Norge, *Blod – tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*, kom først i 2001 (Riksaasen 2001). At antropologer først nå begynner å fokusere på slektskap i Norge kan skyldes at J.A. Barnes klassiske teorier om sosiale nettverk har hatt avgjørende betydning for utviklingen av norsk sosialantropologi. En annen årsak kan være at den grunnleggende forestilling om likhet har satt en ubevisst dagsorden for de innfødte norske antropologer og deres informanter.

J. A. Barnes var, ifølge Vike, den første som gjorde likhet til et sentralt begrep innenfor antropologien. Hans studie, *Class and Committees in a Norwegian Island Parish*, fra

Bremnes gir et bilde av hvordan likhetsidealet påvirker lokalpolitikken og hvordan forestillingen om likhet er med på å skape sosiale hierarkier. Barnes skriver, (...) *because Norwegian culture is egalitarian, everyone is ready to treat as an equal others whose income, upbringing, interests and occupation differ widely from his own* (Barnes 1954:47).

I Bremnes var det en tendens til at alle oppfattet seg som tilhørende den brede middelklasse. Utad fremsto innbyggerne som en samlet, homogen enhet. De fleste politiske vedtak ble enstemmig besluttet. Alle uoverensstemmelser var behandlet på forhånd. Likhetsidealet ble dermed regulerende premiss for de politiske institusjoner i Bremnes, samtidig som forestillingen om nordmenn som en homogen gruppe ble videreført og aldri utfordret (Barnes 1954).

På tross av likhetsidealet konstruerte innbyggerne i Bremnes sosiale hierarkier (social classes) gjennom sin innbyrdes samhandling. Å omtale andre som nesten like, skapte i ytterste konsekvens store forskjeller mellom enkeltindivider. En oppfatning av forskjell som kunne føre til at enkelte mennesker unngikk å møtes. Gullestad har senere formulert; ”Å *”holde fred” innebærer å unngå folk en ikke ”passer sammen med” og bekrefter dermed likhetstankegangen som går ut på, at å ”passe sammen” betyr å være lik. Den som holder fred er også en som greier seg selv, er selvhjulpen og ikke belemrer andre med utidige utbrudd*” (Gullestad 1989a:137).

Dermed skjules de sosiale forskjeller. Likhetsidealet virker, underbygget av kulturelle verdier som *fred og ro*, som regulerende prinsipp for sosial samhandling. Ovennevnte er et eksempel på at det kan være (...) *nyttig å skille mellom likhet som regulerende prinsipp for sosial samhandling på den ene siden, og likhet som regulerende prinsipp for velferdspolitiske institusjoner på den andre*” (Vike 2001:16).

Marianne Gullestad har studert likhet som regulerende prinsipp for samhandling. Hennes teorier bygger på flere feltarbeider fra norske drabantbyer på Vestlandet. For hennes informanter var det viktig å *”passe sammen”* i hverdagslivet (Gullestad 2001).

Gullestad tar utgangspunkt i forestillingen om at man i Norge må føle seg som like for å oppfatte seg som likeverdige. Hun innfører begrepet *likeverd som likhet* (equality as sameness). En forestilling om *likeverd som likhet* medfører at enkeltindivider overkommuniserer likheter og underkommuniserer forskjeller i sosial samhandling. De gir et inntrykk av likhet og homogenitet på tross av store forskjeller når det gjelder levesett⁴. Denne

⁴ ”Levesett” omfatter i henhold til Gullestads definisjon både økonomiske, organisatoriske og kulturelle aspekter. (Gullestad 1989a:104)

forestilling skaper en stor udefinerbar middelklasse. I ytterste konsekvens fordrer forestillingen om *likeverd som likhet* at enkelt individer unngår sosial samhandling, fordi de opplever forskjellene som for store. Gullestad mener, at partene unngår hverandre fordi verdier som *fred, ro og harmoni* veier tyngst (Gullestad 2001).

Å holde avstand er, ifølge Gullestad, en strategi som bidrar til å skape sosiale grenser mellom individer og grupper i samfunnet. Konsekvensen av likhetsidealet blir at vi som homogen gruppe ikke samhandler med *de andre* som oppfattes som annerledes. Vi beskytter og tar godt vare på vår sosiale identitet (Gullestad 1989a).

Gullestad har beskrevet hvordan denne meningsskapning og strategi gjør integrasjon av *de andre* nesten umulig. Innvandrere og deres annerledeshet truer det norske moralske fellesskapet som bygger på forestillingen om homogenitet og likhet. Det blir ytterst viktig for *oss* å distansere oss fra *de andre* for derved å skape en trygg definisjon av *oss* og fellesskapet vårt (Gullestad 2001).

Gullestad understreker i likhet med Barnes at; "*Det norske ideologiske systemet synes i større grad enn for eksempel det amerikanske å forutsette et statisk sosialt felleskap uten nevneverdig mobilitet*" (Gullestad 1989a:120).

Hilde Lidéns studie av den norske enhetsskole kan ses som et eksempel på manglende mobilitet i det norske samfunn og dets institusjoner. Lidén viser hvordan den norske enhetsskole som institusjon bidrar til å *gjøre oss like*. Enhetsskolen bygger, som mange andre institusjoner i det norske samfunn, på et velferdspolitisk samfunnsideal. Skolen gir elevene kunnskap som sikrer nasjonal identitet. Den utjevner forskjeller og tilstreber likhet, som oppnås ved at alle, på tross av forskjellig bakgrunn, tilegner seg felles standarder og visse språklige, sosiale og kulturelle ferdigheter. Disse felles standarder og ferdigheter er direkte knyttet til norske verdier og fellesforestillinger. I enhetsskolen kommer de felles norske standarder til å fremstå som naturlige, *vanlige og riktige*. De bestemmer til enhver tid og i enhver situasjon hva som er riktig og galt (situasjonsdefinisjonen) og påvirker dermed direkte lærernes normative handlinger overfor elevene (Lidén 2001) .

Lidén har i sin studie fulgt annenklassenes elever med annen kulturell bakgrunn på to skoler i Oslo. Hun har vist hvordan skolelærernes verdensbilde formidles til elevene gjennom deres forklaringsmodeller og deres fortolkninger av rett og galt. Hun har observert hvordan elevenes egen erfaringsverden og verdensbilde blir nedprioritert i forhold til de felles, norske verdier og normer. Dette skjer ved at lærerne neglisjerer elevenes annerledeshet, eller ved at de markerer at deres opplevelse av verden er feil. Dermed skapes en tydelig grense mellom *oss* og *vårt* verdensbilde i kontrast til *dem* og *deres*. Denne sontring gjør ifølge Lidén

integrasjon ytterst vanskelig. Lidén viser i tråd med Gullestad at; ”Når likeverd defineres som likhet, blir ulikheter vanskelig å takle” (Gullestad 1989a:159).

Ifølge Lidén fremkom diskusjon og refleksjon av forskjellige verdsett og verdensbilder ytterst sjelden. Det var til enhver tid de felles, norske verdier som fremsto som naturlige. Elevene lærte å underkommunisere sin kulturelle minoritetsidentitet til fordel for majoritetens nasjonale identitet. Lidén observerte et ”*slik gjør vi det her*” – mønster, der lærernes oppmerksomhet alltid var rettet mot felles verdier, tradisjoner og levesett. De skapte en distanse til *de andre* og deres verdensbilde, samtidig med at de formulerte en trygg definisjon av den norske, nasjonale identitet og tilhørighet (Lidén 2001).

Erik Henningsen illustrerer hvordan de individualistiske og egalitære idealer kan leve side om side innen en og samme kultur. Han understreker at siden 1800 tallet har likhet som verdi hatt en problematisk posisjon i norsk idrett. Konflikten ses tydelig innenfor den idrettspolitiske debatt rundt elite kontra breddeidrett.

Henningsen har i sin studie fokusert på unge elitefotballspilleres posisjon, dilemma og selvforvaltning. Det ble forventet at idrettshelten skulle yte overmenneskelige, enkeltpresentasjoner innenfor en arena og samtidig forbli den *samme*, ydmyke personen utenfor denne arenaen. Den sportslige utvikling måtte ikke resultere i sosial forandring.

Henningsens informanter understrekte viktigheten av å være normal utenfor banen. De beskrev sitt talent som en uforklarlig, personlig og mer eller mindre tilfeldig egenskap. I utgangspunktet var de som alle andre. Gjennom sine uttalelser og handlinger synliggjorde de unge fotballheltene et kulturelt mønster, hvor eneren ble gjort til eksponent for det brede fellesskap. Det var bare på ett område de tilfeldigvis var litt annerledes. I alle andre sammenhenger var de lik massen og en del av fellesskapet. På denne måten ble individualisten og den individuelle helteprestasjon forankret i den sosiale helhet. De unge idrettsheltene bygget bro mellom individualisme- og likhetsidealet i det norske samfunnet gjennom en forestilling om det naturlige talentet (Henningsen 2001).

Jeg vil senere i oppgaven vise hvordan forestillingen om den naturlige kroppen spilte en viktig rolle for mine informanternes selvforvaltning. I kapittel 3 blir det tydelig at mine informanter underkommuniserte sin treningsinnsats for å underbygge ideen om det naturlige talentet.

Det skal nevnes at det norske samfunn i tillegg er bygget på andre grunnpilarer og forestillinger. Gullestad, Frykman og Løfgren har blant annet vist hvordan ideen om *hjemmet* er med på å skape integrasjon, identitet og mening for den enkelte (Gullestad 1989a, Frykman og Løfgren 1994). Hjemmet har stor symbolverdi innenfor den norske kontekst. Det

er et prosjekt som markerer ens livsstil og gruppetilhørighet. Frykman og Løfgren har studert hjemmet ut fra et historisk skandinavisk perspektiv, mens Gullestad har sett på hjemmet i tilknytning til hverdagslivet. Gullestad mener forestillingen om hjemmet er blitt avgjørende for nordmenns opplevelse av religion, rollemønstre, familie, politikk, felleskap og klasse. Hun betegner hjemmet som et totalt sosialt fenomen i tråd med Marcel Mauss' teorier. Mauss' teorier vil bli ytterligere belyst i neste kapittel.

S.A.T.S. i Norge

Jeg hadde bestemt at S.A.T.S. (Sport Aerobic Trening Senter) skulle være utgangspunktet for min studie og mitt feltarbeide. S.A.T.S. er i dag den største treningskjede i Skandinavia og Norge. S.A.T.S. ble startet 28. april 1995 av gründerne Vegard Liven og Bjørn S. Johansen. I feltarbeidsperioden ble S.A.T.S. eiet av Nordic Capital og Fitness Invest. S.A.T.S. hadde cirka 130 000 medlemmer i Norge fordelt på 56 treningssentre over hele landet. I tillegg til sentrene i Norge var det 27 sentre i Sverige og 18 sentre i Danmark. Medlemmenes gjennomsnittsalder var 32 år. Treningstilbudet var og er tilrettelagt med henblikk på alle voksne. Det finnes timer for ulike målgrupper fra tenårere til seniorer. På hjemmesidene til S.A.T.S. kan man lese at kjedens overordnede visjon er å *"(...) forbedre folks hverdag gjennom å være en pådriver for fysisk aktivitet"*.

Jeg valgte en kjede av treningssentre fremfor et mindre enkeltstående treningssenter, da jeg var av den overbevisning at enkeltstående treningssentre representerte små subkulturer med lite mangfold. Bjørn Barlands studie fra 1997, *"Gymmet: en studie av trening, mat og dop"*, er et eksempel på en studie av et enkeltstående senter, som er direkte knyttet opp mot et lite kroppsbyggermiljø i Oslo (Barland 1997). Likeledes har mange andre enkeltstående sentre tilhørighet til sportsklubber, foreninger eller organisasjoner og dermed preges de av medlemmer med særlige interesser og relasjoner.

S.A.T.S. er, i likhet med konkurrenten Elixia, et kommersielt foretak, som har til hensikt å selge et standardisert produkt til flest mulig. Alle sentrene i kjeden jobber ut fra de samme overordnede retningslinjer, og et av deres viktigste mål er å gi alle medlemmene samme tilbud uansett senter. Jeg ser ingen avgjørende forskjell på de to kjeder i forhold til min studie. De tilbyr i hovedsak samme produkt henvendt til samme målgruppe.

Mitt feltarbeid ble gjennomført på S.A.T.S. Lars Hilles gate (LHG) i Bergen by i perioden 14. januar til 13. juni 2004. Senteret het tidligere S.A.T.S. Bergen, men skiftet navn til S.A.T.S. LHG da flere S.A.T.S. sentre oppsto i og rundt byen. Den første juni 2004 var det fem S.A.T.S. sentre i Bergensområdet.

LHG ligger sentralt plassert i Bergen, nær Jernbanestasjonen, en videregående skole og BI (Privat handelsskole). Det er det eldste og største S.A.T.S. senter i byen, både når det gjelder antall kvadratmeter og antall medlemmer. Senteret dekker et areal på 2800 kvadratmeter fordelt på tre etasjer, og medlemsantallet ligger på rundt 2700 medlemmer.

LHG var i feltarbeidsperioden åpent fra 6.15 til 22 alle hverdager, fra 9 til 18 lørdager og fra 12 til 21 på søndager. Senteret var preget av en jevn strøm av medlemmer utover hele dagen. Størst pågang var det på hverdager mellom klokken 15.30 og 20.

Jeg opplevde at senteret, i motsetning til andre S.A.T.S. sentre jeg har besøkt, var preget av medlemmer fra flere samfunnslag og distrikter. En stor del av mine informanter bodde utenfor sentrum, men trente på S.A.T.S. LHG i forbindelse med jobb eller skole.

Jeg valgte senteret av ovennevnte årsaker. Størrelsen og beliggenheten økte mine sjanser til å treffe informanter innenfor min målgruppe, som var begrenset til menn mellom 16 og 24 år. Videre var senteret på grunn av dets beliggenhet preget av tilreisende, og dette kunne til syvende og sist øke den sosiale spredning.

De ansatte hadde mange daglige gjøremål og rutiner i henholdsvis resepsjon, MiniSats⁵ og gruppetreningssalene. Da jeg hadde valgt å studere en liten gruppe medlemmer, og ikke bedriften S.A.T.S., var rutiner og gjøremål knyttet til ovennevnte avdelinger og dets ansatte ikke direkte relevant for mitt feltarbeide og oppgave. Jeg hadde i utgangspunktet valgt å fokusere på mine informanternes gjøremål og har derfor kun vektlagt de ansatte som mine informanter hadde direkte kontakt med, eller snakket om, i feltarbeidsperioden. Dette begrenset seg med få unntak til de ansatte i apparatsalen; treningsveilederne og de personlige trenerne.

S.A.T.S. LHG

Innledende episode var en beskrivelse av et sted som, i klassisk antropologisk forstand, vanskelig kan defineres som et sted. Med utgangspunkt i Marc Augés beskrivelse og definisjon av *ikke-steder* i boken ”*Non-places – introduction to an anthropology of supermodernity*”, vil jeg argumentere for at et kommersielt treningssenter som S.A.T.S. kan, og bør, defineres som et *ikke-sted* (Augé 2000). Jeg har valgt å gå i dybden med denne sondring, da jeg senere i oppgaven vil vise at representasjonen av kroppen innen gjeldende meningsbærende rom, fikk stor betydning for mine informanternes kroppssyn og *jeg*-identitet. (Se kapittel 4)

⁵ Barnepassavdeling hvor barn kan oppholde seg under oppsyn, mens medlemmer/foreldre trener på senteret.

Marc Augé argumenterer for at supermoderniteten skaper *ikke*-steder (non-places). Han definerer et *ikke*-sted som et rom som ikke direkte kan defineres på bakgrunn av felles relasjoner, identiteter og historie. Han understreker viktigheten av å skille mellom et antropologisk sted og et antropologisk rom. Dette eksemplifiserer han gjennom en studie av flyplasser og supermarkeder (Augé 2000).

På en flyplass skapes et antropologisk meningsbærende rom, som antropologen kan studere. Men det er ikke et sted i klassisk antropologisk forstand, fordi det først og fremst er et rom som passeres innenfor et begrenset tidsrom. Et meningsbærende rom som ikke er fundamentet i det enkelte menneskes identitet, relasjon og historie. Allikevel eksisterer felles identiteter i rommet som kan beskrives og studeres. Augé skriver; ”*Non-places creates the shared identity of passengers, customers or Sunday drivers*” (Augé 101:2000).

Ikke-steder er ifølge Augés vanligvis basert på en kontrakt mellom individet og *ikke*-stedet. Individene må vise billett, boardingkort eller medlemskort for å få tilgang til *ikke*-stedet. Når de har fått tilgang til *ikke*-stedet, får de en temporal identitet som passasjer, kunde eller medlem, en relativt anonym identitet som gir mange en opplevelse av frihet og privat rom.

I episode 1 kom det tydelig frem at Bjørnar måtte registrere og få godkjent sitt medlemskort, før han fikk adgang til senterets område og fasiliteter. Resepsjonisten sjekket om Bjørnars kontrakt var gyldig. Etter passering kunne han være relativt anonym og privat innenfor stedets fysiske rammer. Det er opplagt å trekke en parallell til den moderne flyplass som *ikke*-sted. For å få adgang til flyplassens terminaler må passasjerer få akseptert sitt boardingkort og pass. Når individet har oppfylt adgangskravene har det mulighet for å skape en egen relativt anonym privatsfære innenfor det lukkede terminalområde.

Mange av mine sekundære informanter fremsto med en anonym og lukket privatsfære i apparatsalens område. I likhet med mannen i episode 1 trente de med bærbart musikkanlegg og markerte tydelig at de ikke ønsket kontakt med andre, når de trente. Deres trening ble markert som en privatsak.

Det kan i mine øyne stilles spørsmålsteget ved om S.A.T.S. var et *ikke*-sted for de ansatte på lik linje med dets medlemmer. *Ikke*-stedet var i større grad en del av deres felles historie, hverdag og identitet. De var i mange henseender en aktiv del av det meningsbærende rom, ved å bære uniformer som knyttet dem til stedet. De fremsto som offisielle representanter for *ikke*-stedet.

På tross av at Augés ikke diskuterer de ansattes forhold og relasjon til et *ikke*-sted, vil jeg anta at S.A.T.S. for de ansatte var et sted i antropologisk forstand. Det var deres

arbeidsplass, og arbeide var som tidligere nevnt en viktig kulturell og konstituerende verdi innen det moderne Norge. I denne oppgave vil jeg fokusere på medlemmene og for dem fremsto S.A.T.S. som et *ikke*-sted.

På et *ikke*-sted blir stedets individer kontinuerlig minnet om kontrakten mellom stedet og dem selv. På en flyplass skjer dette ved at passasjerer må vise sitt boardingkort og pass ved flere kontrollposter. På et S.A.T.S. senter forekommer lignende kontrollposter. Om medlemmet ønsker å delta på gruppetreningstimer, må medlemmet skaffe seg et adgangskort til timen i resepsjonen. Dette må medlemmet gi til gruppetreningssinstruktøren for å få adgang til den ønskete gruppetreningstime. I apparatsalen minner treningsprogramboksene, plakater og S.A.T.S. radioen om den gjeldende kontrakt mellom medlemmet og *ikke*-stedet.

Et *ikke*-sted er, ifølge Augés definisjon, et sted enkeltindivider passerer i et gitt tidsrom. Oppholdet på stedet kan inndeles i tidsenheter. På en flyplass er tidsenhetene knyttet til innsjekking, sikkerhetskontroll, shopping og boarding. På S.A.T.S. kan tidsenheter oppdeles etter omklødding, oppvarming, styrketrening i apparater og dusj. Bjørnar trente, i episode 1, brystmuskulaturen i 30 minutter i et apparat og tricepsmuskulaturen i 25 minutter i et annet.

I denne sammenheng erfarte jeg over tid at apparatsalens fysiske areal kunne inndeles i to områder atskilt av *usynlige* vegger; frivektsområdet og styrkeapparatområdet. Nye medlemmer med liten treningserfaring brukte sjelden tid i frivektsområdet, mens erfarne og mer muskuløse medlemmer trente hele treningsøkter i dette området.

Et *ikke*-sted er preget av skriftlig kommunikasjon samt ideogrammer og oversiktskort. På flyplassen finnes "*Her står du*" og "*No smoking*" – skilter samt mange andre informative ideogrammer. Ruteinformasjon fremkommer på sentralt plasserte storskjermer. S.A.T.S. senteret er i likhet med flyplassen preget av skriftlig kommunikasjon og ideogrammer. Bjørnar studerte ved flere anledninger ideogrammer og annen skriftlig informasjon som var synlig på veggene, på treningsapparatene og på A4 arket, hvor hans eget personlige treningsprogram var beskrevet. Se figur 1 og vedlegg C.

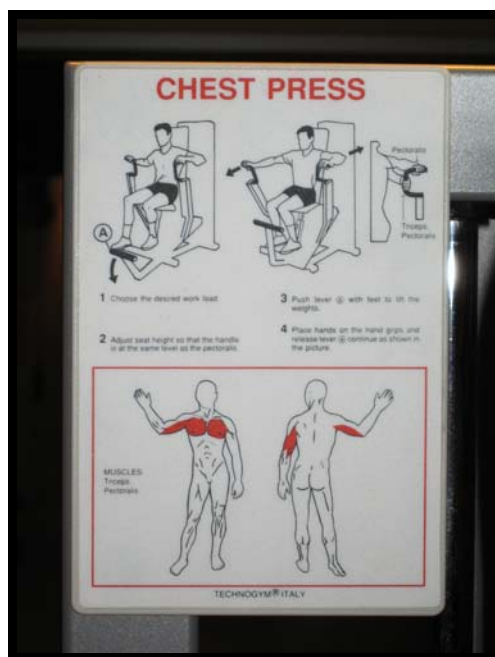

Fig 1. Ideogram på styrkeapparat.

Alle S.A.T.S. sentrene bestreber seg, som tidligere nevnt, på å være like. Medlemmene av S.A.T.S. skal ha samme muligheter og tilbud, uansett når og hvor de trener. S.A.T.S. sentrene er ulike, men i likhet med verdens internasjonale flyplasser er de gjenkjennelig like for medlemmene. De innehar de samme fasiliteter, og samme regelsett gjelder. Adgangskontrollen er identisk på alle sentrene, og alle plakater, produkter i shopen, apparater og gruppetreningstimer er med få unntak helt like og dermed gjenkjennelige for medlemmene.

På tross av muligheten for å benytte andre S.A.T.S. sentre i Bergensområdet trente ingen av mine hovedinformanter på andre sentre enn S.A.T.S. LHG. Hvorfor deres daglige treningsrutiner var knyttet til nettopp dette ene senter, skyldes i følge mine informanter senterets sentrale beliggenhet.

Augés mener at språket har en sentral rolle i studiet av *ikke*-steder. De ansatte hos De franske Statsbaner (SNCF) omtalte i hans studie sine kunder som reisende, inntil de gikk ombord i hurtigtoget TGV, da ble de straks omtalt som passasjerer. Jeg erfarte samme tendens i S.A.T.S. På alt skriftlig materiell på senteret ble de trenende omtalt som medlemmer. De ansatte kalte alle som hadde passert resepsjonen med godkjent medlemskort for medlemmer, mens folk som kom inn fra gaten for å få informasjon, ble omtalt som kunder inntil de hadde kjøpt medlemskap. Denne språklige atskillelse av mennesker er med til å rangere dem etter status. Videre blir det tydelig blant de ansatte hvem de bør rette hvilken service og eventuelt salg mot. Uansett om det skjer bevisst eller ubevisst vil jeg mene at det i

dette tilfelle, og i Augés TGV eksempel, gir medlemmene og passasjerene en opplevelse av eksklusivitet og tilhørighet.

Jeg mener at min felt, S.A.T.S. LHG, på bakgrunn av ovennevnte kan defineres som et *ikke*-sted, et antropologisk meningsbærende rom som med rette kan studeres med sosialantropologiens metoder. Jeg mener dette studiet og feltarbeidet kan gi oss innblikk i et av postmodernitetens mange rom og subkulturer.

Feltens informanter og utvalg

Før jeg presenterer mine informanter, vil jeg understreke at det var en lang og tidkrevende prosess å komme i kontakt med aktuelle informanter på det utvalgte *ikke*-sted. *Ikke*-stedet ga, som beskrevet over, informantene mulighet til å opprettholde en relativ anonymitet og skape et eget privat rom. Jeg vil senere i denne fremstillingen diskutere den relativt lukkede kommunikasjonsform som hersket innenfor treningssenterets meningsbærende rom.

En annen viktig årsak til at det var vanskelig å få kontakt med informanter som hadde valgt å trene på et *ikke*-sted, var manglende organisering av informanter. Mine informanter var ikke en del av en treningsgruppe eller lag tilknyttet et organisert treningsmiljø. De hadde ingen trener, leder eller lagkamerater. Det fantes ingen klubb eller organisasjon jeg kunne ta kontakt med for å møte en stor gruppe av passende informanter.

Ikke-stedet skapte et *ikke*-organisert treningsmiljø, som medlemmene anonymt kunne være en del av i treningssenterets åpningstider. Ifølge S.A.T.S. LHG's medlemsbase hadde senteret 353 betalende, aktive, mannlige medlemmer i alderen 16 til 24 år pr. 25. februar 2004. Disse var for meg nesten usynlige i begynnelsen av feltarbeidsperioden.

I de første tre uker lyktes det meg ikke å få nevneverdig kontakt med et eneste av de 353 mulige medlemmer som ifølge medlemsbasen burde være tilgjengelige. Jeg tilbrakte tre til fire timer daglig på senteret. Jeg vekslet mellom å være tilstede på formiddagen, ettermiddagen og kvelden. Jeg observerte at flere i min målgruppe trente tidlig på ettermiddagen. Allikevel klarte jeg ikke å komme i nær kontakt med mannlige medlemmer i alderen 16 – 24 år.

Jeg hadde ingen relasjon til senteret, og jeg fikk ikke kontakt med dets medlemmer. Jeg var helt anonym innenfor *ikke*-stedets meningsbærende rom. Jeg opplevde situasjonen som uforståelig og vanskelig. Jeg begynte derfor å se nærmere på mulige årsaker til den manglende kommunikasjon og kontakt mellom meg og de potensielle informanter som var tilstede i apparatsalen. Det ble et lite studium av en kommunikasjonsform, som jeg i ettertid ser utspilles på de fleste *ikke*-steder som treningssentre og flyplasser.

Apparatsalen var i rushtiden mellom 16 og 20 på hverdager pakket med medlemmer. De fleste var ytterst konsentrert om egen trening, og flere trente med bærbart musikkanlegg og store høretelefoner, som beskrevet i episode 1. Informantene fremsto som små lukkede enheter. Deres intimsfære var tydelig markert. De skapte et lite privat rom i et overbefolket offentlig rom. Om to, eller en sjelden gang tre, kamerater trente sammen, ble enheten utvidet, men markeringen av deres felles private rom i det offentlige forble inntakt og lukket.

Verbal kommunikasjon mellom de lukkede grupper var begrenset til korte direkte informative setninger, som for eksempel: *”Er du ferdig med apparatet?”* eller *”Hvor mange sett har du igjen?”*. Kommunikasjonen mellom treningskamerater var likeledes preget av korte setninger, enkle uttrykk og korte dialoger som ble flettet inn mellom treningssettene på 8 til 10 repetisjoner. Ofte ble en dialog avsluttet med en spissformulering, når den ene part begynte å løfte neste sett. Treningen ble prioritert fremfor dialogen. Å opprettholde treningstempoet og de estimerte pauser mellom settene var første prioritet. Fysisk aktivitet påvirket den pågående dialog og begrenset dialogens og et eventuelt resonnements utvikling. Det ble ikke plass til en dyp og personlig samtale, da muligheten for å lytte og vise omsorg var sterkt begrenset. De ganger mine informanter snakket om personlig vanskelige problemstillinger, var vi ferdige eller ennå ikke begynt med treningen. I de fleste tilfellene hadde vi disse samtaler i omkleddningsrommet mens vi holdt på å skifte.

Som et resultat av ovennevnte kommunikasjonsform besluttet jeg å utarbeide et spørreskjema med 14 kvantitative spørsmål som jeg kunne stille til en større gruppe av informanter. Spørreskjemaet kunne besvares på under 5 minutter (se vedlegg A). Jeg håpet at jeg gjennom et kort møte med et større utvalg av informanter, kunne skape en plattform for et mer varig forhold med noen få. Jeg brukte flere ettermiddager på å stille spørreskjemaets spørsmål til informanter innen min målgruppe, som jeg hadde valgt å begrense til unge menn i alderen 16 – 24 år. Alle deltok frivillig og mange kom med tilleggs kommentarer og synspunkter til spørsmålene. De avbrøt treningen i noen få minutter og steg ut av sine lukkede og anonyme rom. Så snart vi var ferdig med vår samtale, ble konsentrasjonen igjen fokusert på egen trening, og det private rommet gjenoppsto. Flere av informantene som jeg møtte via spørreskjemaet, hadde jeg sporadisk kontakt med gjennom hele feltarbeidsperioden. De fremstår i mine feltnotater og i denne oppgave. Videre ga spørreskjemaet meg en oversikt over flere informanternes uttalte holdninger, som i siste omgang kunne vurderes i forhold til mine hovedinformanternes utsagn og handlinger.

I begynnelsen av feltarbeidet trente jeg med fem forskjellige informanter. Tre falt fra underveis. En måtte avbryte treningen på S.A.T.S. i en lengre periode på grunn av betennelse i venstre skulder. De to andre valgte å prioritere skole, jobb og venner fremfor trening. Deres prioritering gjorde det vanskelig for meg å følge deres treningsopplegg, da de sjelden planla treningsøktene sine på forhånd. De trente når de hadde tid, og dermed ble deres trening resultatet av en til dels impulsiv handling. Allikevel observerte jeg at de trente regelmessig rundt regnet 3 ganger i uken.

Sist men ikke minst ble det nødvendig for meg å ta et valg i forhold til mine informanter. Min fysikk begrenset muligheten for å trene med alle til enhver tid. Jeg valgte derfor å opprettholde cirka tre treningsøkter i uken med hver av mine hovedinformanter; Jan Petter og Bjørnar.

JAN PETTER

Min første hovedinformant, Jan Petter, fikk jeg kontakt med den 6. februar via ovennevnte spørreskjema. Vi avtalte å trene sammen uken etter. Jeg ble hurtig kjent med hans treningsrutiner, og vi avtalte faste ukentlige treningsdager.

Jan Petter var 16 år. Han var 1,77 m høy, med blondt hår og blå øyne. Han var slank og muskuløs og veide 65 kilo. For åtte år siden skilte hans foreldre seg, og siden da hadde han bodd sammen med sin mor og stefar i et hus utenfor sentrum. Hans mor var hjemme, mens hans stefar jobbet som maskinist på Haukeland Sykehus. Han hadde ingen søsken. For tre år siden mistet han sin far i en trafikkulykke. Faren var trailersjåfør.

Jan Petter gikk på videregående skole, kokkefaglig linje. Han ville gjerne bli kokk. Han jobbet i enkelte helger som ekstrahjelp på Hotell Admiral i sentrum av Bergen, hvor han fikk betalt 87 kroner per time.

Jan Petter var på skolen fra klokken 8 til 15 alle hverdager. Han hadde aldri hjemmeleksier, da skoletimer var satt av til dette ukentlig. Etter skoletid gikk han hjem, spiste et måltid og pakket treningsvesken. Det tok ham 30 minutter å komme til treningssenteret med buss. S.A.T.S. LHG var det treningssenteret som lå nærmest hans hjem. Jan Petter ankom vanligvis treningssenteret mellom klokken fire og fem. Han trente i omkring to timer, hvoretter han dusjet, skiftet og tok bussen hjem. I følge eget utsagn tilbrakte han kveldene med å spille computerspill eller være sammen med venner.

I den periode jeg observerte Jan Petter, trente han tre til fem ganger om uken, oftere fem enn tre. Han hadde planlagt faste treningsøkter tirsdag, torsdag og søndag. I tillegg

trente han mandag og lørdag om mulig. I perioder gjennomførte han lange treningsøkter på tross av belastningsskade i høyre håndledd.

Når han ikke var med meg, trente han alene. Dette til tross for at han ved første møte fortalte meg at han stort sett alltid trente sammen med skolekamerater. Han hilste ved flere anledninger på to skolekamerater i apparatsalen, men jeg så ham aldri trene sammen med andre enn meg. De to skolekamerater trente like mange treningsøkter i uken som Jan Petter.

Jan Petter fortalte meg at han forsøkte å spise en time før trening for å få maksimalt utbytte av treningsinnsatsen. Han supplerte, i motsetning til flere av mine andre informanter, ikke sitt daglige kostinntak med proteinpulver eller andre kosttilskutt i den periode vi trente sammen.

Jan Petter betalte selv sin treningsavgift med pengene han tjente som ekstra hjelp på Hotell Admiral. Han ga uttrykk for at han syntes det var dyrt, men han var villig til å bruke penger på sin trening, fordi han hadde opplevd stor fremgang. Da jeg spurte ham om dette den 19. februar svarte han; *”Jeg synes det er morsomt å trene, og så har jeg hatt stor fremgang. Jeg har lagt på meg syv kilo siden jeg begynte å trene for 6 måneder siden. Nå veier jeg cirka 65 kilo”*. Da jeg fulgte opp spørsmålet med hvorfor det var morsomt å styrketrene sa han; *”Jeg vet ikke! Jeg vil bare gjerne bli stor og sterk. Det er viktig for meg. Se godt ut, vet du?”*

BJØRNAR

Bjørnar er informanten jeg presenterte i episode 1. Jeg fikk kontakt med Bjørnar den 1. mars i omkleddningsrommet på S.A.T.S.. Vi kom tilfeldig i snakk mens vi skiftet. Fra 1. mars og ut feltarbeidsperioden trente Bjørnar og jeg i gjennomsnitt tre ganger i uken. I tillegg hadde vi jevnlig kontakt via sms. Alt fra planlegging av neste treningsøkt, tid og muskelgruppe, til kommentarer til tidligere samtaler og treninger foregikk per sms.

Bjørnar var 17 år. Han var 1,84 m og veide 83 kilo. Han var slank og særdeles muskuløs. Han hadde fine ansiktstrekk og var i mine øyne en pen gutt/mann. Bjørnar var akkurat begynt å trene på S.A.T.S. LHG. Tidligere, og fra han var rundt 13 år gammel, hadde han trent styrketrening med vekter hjemme. Hans far hadde i en årrekke drevet med styrketrening og derfor hadde de styrkeutstyr i kjelleren. Bjørnar hadde sluttet med Taekvondo etter han begynte på videregående skole i byen, allmennfaglig linje. Bjørnar ville gjerne lese juss etter videregående, og for å oppnå best mulig eksamen brukte han mye tid til skolearbeide.

Bjørnar bodde sammen med sine foreldre utenfor sentrum. Det tok ham en time med buss eller 25 minutter i bil å komme til skolen og S.A.T.S. Han pendlet daglig til byen med sin far og tok meget sjelden buss. Han hadde en eldre søster som bodde og studerte i Oslo. Hans mor jobbet som skolelærer, mens hans far var utdannet sivilingeniør og jobbet for telefonselskapet Telenor.

Bjørnars foreldre betalte hans treningsavgift og ga ham et månedlig økonomisk tilskudd i form av lommepenger. Han jobbet ikke i den periode jeg kjente ham, men søkte på flere sommerjobber.

Når han ikke trente eller gjorde skolearbeid, var han, ifølge eget utsagn, sammen med venner. Han gikk på fest nesten hver helg og hadde flere korte forhold til forskjellige jenter. Han prioriterte dog trening, skolearbeid og venner fremfor kjærester.

Bjørnar trente fire til seks ganger i uken. Han trente av og til sammen med en skolekompis, som het Kristoffer. De trente etter skoletid. De kunne gå fra skolen til S.A.T.S. på under 5 minutter. En gang i uken trente de i skoletiden, da de fikk lov å drive med egentrening i idrettstimen. Begge var de opptatt av klær og brukte en del tid og penger på å shoppe.

Da jeg spurte Bjørnar om hvorfor han trente, forklarte han meg, at han trente for å bli *stor*, forstått som muskuløs med veldefinerte muskler. I utgangspunktet hadde han begynt med styrketrening fordi han ønsket å bli sterk. Men nå var han fornøyd med sin styrke og trente derfor mer målrettet for å bli større og markert. Han ville ikke være *bodybuilder stor*, bare slank med tydelig markerte og definerte muskler. Han brukte det nedlatende uttrykket "*Harry*" om menn som hadde store *bodybuilderkropper*.

Bjørnar visste og leste mye om trening og treningslære. Han kopierte og lånte bøker av de personlige trenerne på senteret.

Bjørnar var opptatt av kosthold. Han spiste et lite mellommåltid før og etter trening for å få maksimal utnyttelse av treningsøkten. Dette måltid besto av nøtter og tørket frukt eller en proteinsjokolade. I tillegg til tre daglige hovedmåltider spiste Bjørnar kosttilskudd i form av proteinpulver, kreatinpulver og vitaminpiller. Han kjente til mange forskjellige kosttilskudd og produsenter. Han handlet kosttilskudd på Kinsavik, en stor helsekostbutikk i Bergen sentrum. I følge ham selv tok han ingen former for muskeldoping, fordi helsefaren og bivirkningene ved å ta muskelfremmende stoffer var ukjent og derfor risikabelt. Muskeldoping var ved mange anledninger et samtaleemne. Bjørnar spekulerte jevnlig på om kroppen til de andre mannlige medlemmer i apparatsalen var et resultat av muskeldoping og/eller operasjoner.

TRENINGSVEILEDERNE

Senterets fem treningsveiledere, Aksel, Bjarte, Johan, Stig og Sissel, var alle ansatt på timelønnsbasis. Deres hovedoppgave var å veilede både nye og gamle medlemmer om trening. Alle medlemmer hadde til enhver tid rett til å sette seg opp til en 30 minutters samtale og veiledning. Hvordan de 30 minuttene forløp i detalj, var avhengig av det enkelte medlems ønske. I alle de veiledninger jeg observerte, ble 5 til 10 minutter av veiledningen brukt til å diskutere medlemmets målsetning med veiledning og trening. Deretter ble den resterende tid brukt til gjennomgå et individuelt treningsprogram som var knyttet opp mot senterets gruppetreningstimer og apparatene i apparatsalen.

Når treningsveilederne ikke var opptatt med medlemmer, hadde de til oppgave å rydde i apparatsalen, vaske apparatene samt følge opp medlemmer via e-post eller telefon.

Treningsveilederne hadde hver sin medlemsbase med oversikt over alle de medlemmer de hadde veiledet i løpet av ansettelsestiden. Medlemmene i denne base skulle følges opp med jevne mellomrom.

Treningsveilederne jeg fikk kontakt med gjennom feltarbeidet jobbet i tillegg til timene i apparatsalen som Personlig Trener (PT), resepsjonist eller gruppetreninginstruktør på senteret. Ved å ha flere deltidsstillinger på senteret kunne de skape en egen fulltidsstilling. Johan jobbet ukentlig 12 timer som resepsjonist og 24 timer som treningsveileder. Bjarte studerte og hadde en fast sykkeltime i uken. Sissel, Aksel og Stig jobbet som PT i tillegg til treningsveilederjobben. Hvor mange timer de jobbet ukentlig var avhengig av antallet av PT avtaler den aktuelle uke.

PT utdannelsen er en overbygging på treningsveilederutdannelsen. Tidligere utdannet S.A.T.S. sine egne veiledere og Personlige Trenere, men i dag ivaretaes utdannelsen av Norges idrettshøyskole. S.A.T.S. medlemmer betalte 450 kroner ekstra per time for å få personlig trening, men kunne få kvantumsrabatt ved kjøp av 12, 18 og 30 timer. De personlige trenerne var provisjonslønnet.

Treningsveilederne og de personlige trenerne hadde stor innflytelse på mine informanter gjennom jevnlig kontakt. De personlige treneres uttalelser om trening og kosthold fikk til tider dogmatisk ordlyd i mine informanternes gjengivelser. I resepsjonsområdet hang rammer med presentasjon av alle de personlige trenerne. Under hvert foto var deres personlige meritter, utdanning og overordnede treningsfilosofi beskrevet.

Gruppetreninginstruktørene ble i motsetning til treningsveilederne nesten aldri omtalt av mine informanter. Gruppetreningstimer, som i hovedsak inneholdt

kondisjonstrening, omtalte mine informanter som ”*en jenteting*” og som ”*å kaste bort tid*”. Mine informanter deltok ikke på en eneste gruppetreningstime i løpet av den periode jeg trente med dem. I samme perioden ble det gjennomført 54 gruppetreningstimer per uke på S.A.T.S. LHG. Et stort tilbud mine informanter ikke valgte å benytte.

ADMINISTRASJONEN

Senteret hadde en ledergruppe bestående av en senterleder, en assisterende senterleder, en apparatsalskoordinator og en gruppetreningskoordinator. Senterlederen hadde det totale driftsansvar. Assisterende senterleder var tildelt ansvar for resepsjon, shop og MiniSats. Apparatalskoordinator hadde ansvar for apparatsalen, og gruppetreningskoordinator var ansvarlig for alle gruppetreningstimene. Alle hadde fulltidsstillinger med operative og administrative vakter. Mine informanter var aldri i kontakt med senteradministrasjonen eller noen i ledergruppen. Derfor vil jeg ikke komme nærmere inn på senterets administrasjon og ledergruppe i denne oppgave.

Oppsummering

I dette kapittel har jeg definert og beskrevet universet, felten og informantene. Min studie er blitt plassert innen et større etnografisk område. I beskrivelsen av en norsk, moderne kontekst har jeg vektlagt forestillingen om likhet som regulerende prinsipp for samhandling samt definert felten som et *ikke*-sted, hvis meningsbærende rom kan studeres av samfunnsvitere. *Ikke*-stedet innehar per definisjon et antropologisk rom med en egen kommunikasjonsform som påvirker individenes atferd og opplevelse av tilhørighet.

3. Hva er en kropp?

”To armer, to ben.” ”Det du bor i.” ”Kjøtt, ben og muskler.” ”Det fysiske – alt det utvendige.” Mine hovedinformanter hadde i utgangspunktet vanskelig for å svare på spørsmålet. De famlet lenge før de kom frem til ovennevnte svar. De personlige trenerne og treningsveilederne måtte likeledes *kjempe* for å definere en kropp. Til tross for utdanning og daglig beskjeftigelse med egen og andres kropper kunne de ikke svare klart og tydelig på spørsmålet. Flere tilkjennegav at de aldri hadde overveid problemstillingen, og det bar deres uttalelser preg av. Deres svar varierte i lengde, fra lange resonnementer om vedlikehold av kroppen og kroppsfokusering i samfunnet til korte kroppsdefinisjoner som for eksempel: ”Kroppen er en biologisk maskin”. En av de fem treningsveiledere som jobbet på S.A.T.S. LHG omtalte psyken og hjernen i sitt forsøk på å definere kroppen. Mens en annen svarte; ”Skjelett, fett, organer – og et eller annet sted følelser.”

Det kom frem at mine utvalgte informanter og *fagfolk* - informanter hadde problemer med å definere en kropp. Jeg må innrømme at jeg ble overrasket over at personer som jobber daglig med kroppen og fremstår som profesjonelle kroppsspesialister innen treningsbransjen ikke hadde definert eller i det minste forsøkt å resonnerer over kroppen som begrep. Begrepet *kropp* var en uklar størrelse i deres bevissthet og begrepsverden.

Filosofenes og samfunnsviternes diskurs og analyse av kroppen kan, ifølge Turner, Fraser og Greco, føres tilbake til tre grunnleggende forestillinger om kroppen. Kroppen som *objekt*, *subjekt* og *prosess*. Disse til dels divergerende forestillinger om kroppen tar henholdsvis utgangspunkt i ideen om *å ha en kropp*, *å være en kropp* eller *å bli en kropp* (Turner 1992, Fraser & Greco 2005).

Ideen om **å ha en kropp** bygger på Rene Descartes’⁶ skille mellom substansen kropp og substansen tanke. Descartes skilte kroppen fra tanken og knyttet kroppen til naturen. Det var tanken og evnen til å tenke som definerte mennesket og atskilte det fra naturen og andre dyr. Menneskekroppen ble definert som et objekt. En *selvgående* organisk maskin som fungerte på naturens premisser. Med utgangspunkt i den kartesianske dualisme ble to atskilte disipliner grunnlagt - naturvitenskapen og en humanistisk vitenskap. Innen natur- og legevitenskapen ble kroppens fysiske og organiske funksjoner beskrevet og analysert, mens kroppen innen den humanistiske sosialvitenskapen ble studert som et samlet objekt i relasjon

⁶ Rene Descartes (1596 – 1650)

til andre objekter (Turner 1992, Grosz 2005). Fraser og Greco konkluderer i tråd med Andrew J. Strathern at innen den moderne medisin blir kroppen fortsatt behandlet og diagnostisert som et objekt bestående av enkeltorganer. Persepsjon og følelser blir forklart ut fra patologiske faktorerens innvirkning på kroppens organer og funksjoner. Til tross for at skillet mellom kroppen og sjelen kan føres tilbake til Platon, påpeker Fraser & Greco at det først var med Descartes at mennesket ble *fratatt* kroppen og definert som *ikke* – kroppsliggjort (*disembodied*) (Fraser & Greco 2005). Om Descartes og dikotomien kropp – sinn skriver Strathern; *"Descartes himself seems to have been more interested in the mind part of this dichotomy, but medical specialist took up the body part, with a new freedom to look into bodily functions and to inspect cadavers now declared empty of soul"* (Strathern 1996:139).

Filosofen Elizabeth Grosz gir uttrykk for at det moderne vestlige menneskets forestilling om kropp og sjel bygger på den kartesianske dualisme. Hun skriver: *"From that time until the present, subject or consciousness is separated from and can reflect on the world of the body, objects, qualities"* (Grosz 2005:48). Dette verdensbillede har ifølge Strathern vist seg å være resistent mot forandring (Strathern 1996).

Bryan S. Turner påpeker, i *"Kroppen i Samfundet"*, at samfunnsvitenskapene generelt sett har overtatt sitt kroppssyn fra Descartes. Kroppen har, som et resultat av denne deling, vært delvis fraværende innen den klassiske samfunnsvitenskaplige forskning (Turner 1992).

Flere av nåtidens teoretikere honorerer Turner for at han i løpet av 80-tallet lyktes med å sette den sosiale kroppen på dagsordenen innen samfunnsvitenskapene (Neumann 2004, Shilling 2005, Anderson 2000).

Jeg vil senere i dette kapittel vise at kroppen, forstått som objekt, er dominerende innen det moderne vestlige forbrukersamfunnet.

Ideen om å **være en kropp** kan føres tilbake til Maurice Merleau-Pontys⁷ filosofiske tanker om kroppens fenomenologi. Merleau-Ponty illustrerer gjennom studiet av konseptene *erfaring* og *persepsjon* at det ikke er mulig å atskille tanken fra kroppen. All viten om egen kropp og verden rundt er kun tilgjengelig gjennom kroppens sanser. Kroppen kan ikke anses for å være et objekt på lik linje med et bord eller en lampe (Merleau-Ponty 2005).

Kun deler av kroppen kan, ifølge Merleau-Ponty, studeres som et objekt. Eksempelvis kan vi studere og røre på vår fot som var det et objekt. Men øynene som ser og

⁷ Maurice Merleau-Ponty (1908 – 1961)

hånden som berør er forskjellig fra et objekt. ”*In other words, I observe external objects with my body, I handle them, examine them, walk around them, but my body itself is a thing, which I do not observe: in order to be able to do so, I should need the use of a second body which itself would be unobservable*” (Merleau-Ponty 2005:53).

Kroppen er en *tilstand* (condition) som gjør det mulig å ha en relasjon til objekter i den fysiske verden. *Selvet* kan ikke, som hos Descartes, atskilles fra kroppen. Vi er en kropp og vi opplever verden i kraft av våre kropper. Vi er kroppsliggjorte individer med et begrenset og partielt perspektiv (Merleau-Ponty 1994).

Kroppen er i Merleau-Pontys kroppsfilosofi tvetydig. Den er til enhver tid både objekt og subjekt. Den er gjennomstrømmet av eksistens og dømt til mening (Fürst 1995). Kroppen blir i min forståelse av Merleau-Ponty meningsbærende og handlende. Det blir ikke mulig å skille objekt fra subjekt, kroppen fra sinnet.

Jeg vil senere i oppgaven vise at den tvetydige kroppen var nærværende gjennom mine informanternes utsagn og kritiske vurderinger av andres kropper. Deres kroppssyn var fenomenologisk på tross av manglende viten og bevissthet herom. Dette er interessant med tanke på at mine informanter med egne ord definerte kroppen som et objekt klart atskilt fra en gitt *jeg*-identitet. (Se kapittel 4)

Turner honorerer i første omgang antropologien for å være den disiplin som har fastholdt og utviklet en samfunnsvitenskaplig interesse for kroppen. Antropologene har hatt fokus på kroppen som del av et sosialt klassifikasjonssystem, men har, ifølge Turner, ennå ikke forsøkt å forstå *den levende kropps* fenomenologi med utgangspunkt i Merleau-Pontys teorier om kroppsliggjorte kropper og den menneskelige persepsjon (Turner 1992, Fürst 1995, Csordas 1994).

Ut fra min viten og lest litteratur om kroppen må jeg si meg enig i Turners utsagn. I mine øyne har strukturalistenes teorier, hvori kroppen fremstår som en del av et klassifikasjonssystem, dominert den antropologiske litteratur om kroppen fra Emile Durkheim og Marcel Mauss til Mary Douglas. Kroppen er gjennomgående blitt beskrevet, diskutert og klassifisert med utgangspunkt i dikotomiene objekt – subjekt og kultur – natur.

På tross av dette vil jeg mene at forestillingen om mennesket som kroppsliggjort vesen står sentralt i både Paul Connerton's og Pierre Bourdieus teorier (Connerton 1989, Bourdieu 1995). Begrepene *habitus* og *social-habit-memory*, som vil bli beskrevet nærmere i kapittel 3, bygger på forestillingen om det kroppsliggjorte menneske. Ideen om at, ”*Objects do not exist in any a priori sense but only a posteriori, as a result of perception. Hence, objects*

are the end products of perception, and perception is always embodied” (Strathern 1996:178).

Ut fra min forståelse oppløser begrepet kroppsliggjort (embodied) dikotomien kropp – sinn. Sinnet sammenfaller gjennom persepsjonen med kroppen (Csordas 1994). De blir umulige å atskille.

Ideen om **å bli en kropp** er i nyere tid blitt utviklet med fundament i Benedictus de Spinozas⁸ filosofiske tanker. Judith Butler og Giles Deleuze er blant dem som har argumentert for at kroppen må beskrives og forstås ut fra prosesser og funksjoner. *”A body is not a ‘thing’, but a becoming, a series of processes, movements, intensities and flows”* (Fraser & Greco 2005:45).

Deleuze refererer til kroppens hastighet (*longitude*) og til dens funksjon og kapasitet (*latitude*). Kroppen er en kulturell konstruksjon som kontinuerlig endrer sin natur innen det sosiale rom. Deleuze skriver: *”You will not define a body (or a mind) by its form, nor by its organs or functions, and neither will you define it as a substance or a subject. Every reader of Spinoza knows that for him bodies and minds are not substances or subjects, but modes”* (Deleuze 2005:59).

Eksempelvis er kroppen til en ploghest mer lik oksens enn kroppen til en galopphest. Kroppen oppleves og defineres til enhver tid på bakgrunn av dens kapasitet og funksjon. Kroppen er en konstruksjon som kan være alt fra et dyr til en idé, fra natur til kultur, en passiv overflate som ilegges mening og tillegges makt innen en sosial kontekst. Subjektet konstrueres og materialiseres i kulturen gjennom kroppen (Butler 2005, Deleuze 2005).

Kroppen er ikke tvetydig som hos Merleau-Ponty (Merleau-Ponty 1994, Fürst 1995). Kroppen er et kulturspesifikt subjekt. Den fremstår ikke som et objekt eller verktøy, helt eller delvis forskjellig fra subjektet. Dermed er Deleuze og Butlers kroppsfilosofi forskjellig fra forestillingen om *å ha en kropp*.

Alle tre grunnleggende forestillinger om kroppen kan ses i forhold til dikotomiene objekt – subjekt samt kultur – natur. *Å ha en kropp* bygger i mine øyne på idéen om kroppen som objekt og natur. *Å være en kropp* viser til kroppen som subjekt og natur. Mens ideen om *å bli en kropp*, i min forståelse, konstruerer kroppen som subjekt og kultur.

⁸ Benedictus de Spinoza (1632 – 1677)

Jeg anser dikotomiene objekt – subjekt samt kultur – natur for å være relevante innfallsvinkler til studiet av den sosiale kroppen. Jeg vil betegne termene som portvaktbegreper i en sosialantropologisk studie av kroppen.

I dette kapittelet vil jeg se nærmere på kroppen, mine informanternes opplevelse av kroppen og de sosialantropologiske teorier som jeg mener har hatt størst betydning for min studie. Teoriene er ikke eksklusive for sosialantropologien men er alle utviklet i et tverrfaglig samfunnsvitenskaplig miljø. Jeg har valgt å inndele kapittelet i fire under kapitler: Den sosiale kroppen, Den kommersielle kroppen, Den naturlige kroppen og Den sunne kroppen.

Den sosiale kroppen

Marcel Mauss introduserte den sosiale kroppen innen samfunnsvitenskapen. Med hans teorier om *persona*⁹ og *kroppsteknikker*, utviklet i den Durkheimiske tradisjon, ble studiet av kroppen satt på dagsordenen (Neumann 2004). Hans tanker om kroppen var nyskapende, og hans innflytelse har, i mine øyne, gjennomsyret de fleste etterfølgende teorier om den sosiale kroppen.

Mauss var opptatt av hvordan et valgt fenomen står i forhold til helheten av andre fenomener i et gitt samfunn. Hans hovedverk, "*Gaven*", omhandler gaveutveksling forstått som *total ytelse*. Han innfører begrepet totalt sosialt fenomen og beskriver det totale menneske: forstått som mennesket i dets totalitet og sammenheng (Mauss 1995, Mauss 2004).

I Mauss' essay om kroppsteknikker, "*Les techniques du corps*", introduserer han den fysiske kroppen som studieobjekt. Han understreker at verktøy og andre objekter har vært gjenstand for utførlige undersøkelser, kategoriseringer og samfunnsvitenskaplige analyser, mens kroppen som studieobjekt er blitt oversett innen etnografien. "*For å være mer presis og ikke snakke om verktøy, er kroppen menneskets første og mest naturlige tekniske objekt, og samtidig dets tekniske middel*" (Mauss 2004:76). Mauss gjennomfører en utførlig komparativ analyse av kroppsteknikker, som for eksempel svømming og gange, for å vise kroppsteknikkenes kulturspesifikke egenart (Mauss 2004).

Jeg vil mene at Mauss' syn på kroppen kan føres tilbake til forestillingen om *å ha en kropp*. Kroppen anses for å være et naturlig objekt og verktøy for individet. Han beskriver utførlig diverse kroppsteknikker og oppdeler kroppsteknikkene etter kjønn, livsfase, ytelse og form. Alle teknikkene er som riter fundamentert i den gjeldende kultur. Allikevel atskiller kroppsteknikkene seg fra riter ved at de innfødte ikke betegner dem som

⁹ Begrepet *persona* bygger på det latinske maskebegrep som knyttes til en moralsk person.

kulturspesifikke og meningsbærende. Ut fra de innfødtes perspektiv oppleves kroppsteknikkene som vanemessige og naturlige.

Mauss understreker at alle kroppsteknikker er kulturspesifikke og meningsbærende. Naturlig oppførsel finnes ikke (Mauss 2004). At innfødte opplever noen kroppsteknikker som naturlige, er ikke ensbetydende med at de er naturlige og universelle. Denne distinksjon er relevant for min studie og mine informanter. Jeg vil senere i oppgaven vise at mine informanter var opptatt av den naturlige kroppen og den naturlige transformasjon av kroppen. Deres opplevelse av naturlig var som tidligere beskrevet først og fremst forbundet med *vanlig/riktig*, ikke biologisk naturlig og universell.

Kirsten Hastrup understreker at ut fra et antropologisk ståsted er det ikke mulig å definere et absolutt skille mellom magi og vitenskap, urasjonalitet og rasjonalitet. For et absolutt skille vil være fundamentert i den verden som selv har definert begrepet rasjonalitet (Hastrup 1992).

Mine informanters forestilling om det naturlige og rasjonelle var skapt innen en bestemt kulturell kontekst. Når jeg senere i denne oppgave vil gå nærmere inn på forestillingen om det naturlige, den naturlige kroppen og den naturlige transformasjon, er det mine informanters ide om det naturlige jeg viser til. En definisjon av en kroppsform, som så ut til å være skapt uten hjelp av muskeldoping og/eller skjønnhetsoperasjoner, en, i deres øyne, *vanlig/riktig* kropp.

Det skal nevnes at Mauss bruker mye plass på å beskrive primitive samfunn hvori sosiale fenomener antar enklere former. Det er uten videre klart at han i sin beskrivelse av sosiale former mener at de utvikles fra primitive til mer utviklete og komplekse former. Hans personbegrep, personen som kategori, knyttes til veksten av selvrefleksivitet og modernisme. Heri ligger en innebygget evolusjonisme som han senere er blitt kritisert for. Videre er Mauss blitt kritisert for ikke å problematisere kjønn (Mauss 2004, Neumann 2004).

I Mauss' teorier om kulturspesifikke og meningsbærende kroppsteknikker er kroppen klart atskilt fra subjektet (Mauss 1995). Det betyr at på tross av at kroppen hos både Mauss, Deleuze og Butler er definert som meningsbærende og kulturspesifikk, er det en vesentlig forskjell på deres grunnleggende kroppsfilosofi (Mauss 1995, Deleuze 2005, Butler 2005). Allikevel er det i mine øyne mulig å dra en parallell fra Mauss' teorier om kroppens teknikker til forestillingen om *å bli en kropp*.

Når Mauss sammenligner soldaters sittestilling på tvers av nasjoner, er det kroppens funksjoner og kapasitet han beskriver. Butler og Deleuzes syn på kroppen er i tråd

med Mauss' beskrivelser, hvor kroppen *skapes* gjennom sosialisering, vedlikeholdes og reproduseres i tid og rom (Mauss 1995, Deleuze 2005, Butler 2005).

Mine informanters kroppsteknikker, kroppsspråk og kroppsholdning, ble i løpet av mitt feltarbeid endret gjennom styrketreningen. Jeg har ikke dokumentasjon som beviser dette direkte i form av foto eller videoklipp. Derfor må jeg basere følgende argument på egne beskrivelser, observasjoner og mine informanters uttalte oppfatninger.

Når kroppen *skapes* og kroppsmassen økes, påvirker det individets kroppsholdning og gange. Uansett om kroppsmassen økes som resultat av fedme eller muskelmasse, vil det påvirke individets kroppsholdning og bevegelsesmønster. Den sosiale kroppen forandres som resultat av den fysiske endring.

Jan Petter økte i løpet av 6 måneder sin vekt med 7 kilo. Han trente sjelden ben og var mest opptatt av å trene skulder- og ryggmuskulaturen. *"Jeg vil gjerne ha en kraftig rygg og brede skuldre. Jeg vil bli tett, bred og muskuløs,"* fortalte han meg (12. februar), da jeg spurte ham om hvorfor han trente mange forskjellige øvelser for samme ryggmuskulgruppe og ikke nøydes med bare en eller to.

Å trene rygg og overkroppsmuskulaturen regelmessig påvirker og endrer kroppsmassen og kroppsholdningen, som igjen påvirker individets gange, bevegelsesmønster og kroppsspråk.

Bjørnar var likeledes opptatt av kroppsholdning og proporsjoner. Da jeg (29. mars) spurte ham om det var maskulint å være *stor* svarte han. *"Det er maskulint å være stor, men det avhenger også av kroppens holdning og proporsjoner. Det skal likesom passe sammen – ben og overkropp."*

Bjørnar var bevisst egen og andres kroppsholdning. Han vurderte og kommenterte ofte andres kroppsproporsjoner. *"Det er ikke pent å være stor og tung. Du kommer til å gå som et dyr. Det er totalt hurray"*, sa Bjørnar (26. april) ved synet av et av de største medlemmer i apparatsalen. Denne bevisstheten om egen og andres kroppsholdning vil jeg anta inneholdt en psykologisk dimensjon, som igjen påvirket individets gange og bevegelsesmønster.

Mine hovedinformanter var oppmerksom på egen og andres kroppsteknikker. Bjørnar knyttet en bestemt kroppsform og gange til en bestemt mennesketype: *Harry*. Han definerte og bestemte personens rang og egenskaper ut fra kroppsstørrelse, holdning og gange.

I tråd med Mauss' teorier kan kroppsteknikker ses som bindeleddet mellom det psykologiske og sosiale system innen en gitt kultur. Jeg vil mene at denne ide, som Mauss

presenterer avslutningsvis i sitt essay, bunner i hans forestilling om *habitus*¹⁰. *Habitus* er, i henhold til Mauss' definisjon, metafysiske vaner og mystiske minner. Vanene varierer ikke bare mellom individer som etterligner hverandre, men først og fremst mellom samfunn, moter, rang, utdanning, historie og egenskaper. *Habitus* er menneskets *totalitet* (Mauss 2004, Fraser & Greco 2005, Neumann 2004).

Det betyr med andre ord at kroppens form symboliserer tilhørighet til en bestemt sosial klasse. Mine informanter definerte seg selv som tilhørende middelklassen gjennom å beskrive andre kropper som "*Harry*". De definerte indirekte et naturlig maktforhold i tråd med Yanagisako og Delaneys teorier (Yanagisako og Delaney 1995).

Mary Douglas har vært toneangivende innen studiet av den sosiale kroppen. Hennes teorier om "*Naturlige symboler*" ga ny mening til kroppen som studieobjekt. Hun understreker at kroppen har avgjørende betydning for vår forståelse av de sosiale og kulturelle systemer. Kroppen kan ses som selve grunnsymbolet og primære medium for avgrensning. "*Kroppen er en modell som kan stå for et hvilket som helst avgrenset system*" (Douglas 1997:121).

Douglas' skille mellom den sosiale kroppen og den fysiske kroppen kan ses som en videreutvikling av Mauss' forestilling om kroppsteknikker. Den sosiale kroppen styrer opplevelsen av den fysiske kroppen. Kroppslig kontroll blir et uttrykk for sosial kontroll. Douglas konkluderer; "*The physical body can have universal meaning only as a system which responds to the social system, expressing it as a system*" (Douglas 2005:81).

På tross av at Douglas er mest opptatt av den sosiale kroppen, er det viktig å understreke at den sosiale kroppen er den fysiske kroppen og omvendt (Strathern 1996).

For mine informanter var det fysiske kroppsobjektet et symbol på den sosiale kroppen og innehaverens sosiale verdier, egenskaper og klasse. Dette skillet mellom den sosiale og fysiske kroppen har vært fruktbart i min studie og forståelse av mine informanters syn på egen og andres kropper. Jeg vil kontinuerlig komme tilbake til denne forståelse av hvordan den sosiale kroppen påvirker opplevelsen av den fysiske kroppen.

Mary Douglas innfører begrepet *fysisk fullkommenhetsideal*. Et begrep som indikerer at all atferd, fysisk uttrykk og handlinger har symbolsk innhold. Dette syn er i overensstemmelse med hennes kjente teorier om forurensing (pollution) og tabu. Hva som til enhver tid og i enhver situasjon defineres som *rent* og *urent* avhenger av de gjeldende fellesforestillinger.

¹⁰ Begrepet *habitus* er senere overtatt og videreutviklet av Bourdieu.

Douglas viderefører den strukturalistiske tradisjon. Sosiale systemer bygger på mønstre av kollektive meningskategorier. Hun understreker, i ”*Rent og urent – En analyse av forestillinger om urenhhet og tabu*” (Douglas 1997), at den sosiale orden først og fremst er en symbolsk orden. Uansett kultur og samfunnsorden er det systemet av symboler vi bør studere. Forestillingene om det *rene* og *urene* markerer samfunnets symbolske grenser. Det *rene* er det som holder seg innen de felles definerte kategorier, mens *urent* er det som flyter over grensene, det ubestemmelige, tvetydige og farlige. Det *urene* bryter med det gjeldende klassifikasjonssystem, truer den symbolske orden og signaliserer kaos og oppløsning. ”*Dirt is matter out of place*” (Douglas 1997). Forestillingen om *rent* og *urent* henger sammen med de gjeldende fellesforestillinger om korrekt moralsk oppførsel og handling. Mine informanter knyttet, som jeg senere vil vise, en moralsk verdi til forestillingen om den naturlige transformasjon og naturlige kroppen.

Mary Douglas understreker at ingen mennesker lever alene og at enkelt-individets klassifikasjonsskjema er overtatt fra andre (Douglas 1997). Innen forbrukersamfunnet, som jeg vil diskutere i neste avsnitt, spiller massemediene en avgjørende rolle for individets klassifikasjonsskjema. Med den moderne informasjonsteknologi er det mulig å bli influert fra den annen side av jorden. Kroppsidealer, trender og strukturer oppstår i et globalisert mediebillede og overtas av enkeltindivider på tvers av nasjoner.

Den kommersielle kroppen

Den moderne vestlige forbrukerkultur og tilhørende motekultur har gitt ny mening til kroppens ytre. *Forbrukerkultur* defineres av Fraser og Greco som en spesifikk form for materiell kultur som vanligvis assosieres med det euro – amerikanske kapitalistiske marked (Fraser & Greco 2005). Med fremveksten av forbrukersamfunnet og dets betoning av den atletiske kroppen har en historisk endring av verdinormene knyttet til kroppen funnet sted. Tidligere ble indre kontroll over kroppen vektlagt av asketiske årsaker, i dag betones skapelsen av en ytre kropp av estetiske grunner. Dietten som skulle regulere ånden og sjelslivet er blitt omdannet til en diett fundamentert i forestillingen om seksualitet og lang levetid. Denne endring er, ifølge Turner, et uttrykk for en rasjonalisering og seksualisering av kroppen. I dag er det dyder og verdier som slankhet, selvkontroll og *å se godt ut* som vektlegges (Turner 1992).

Kroppen er blitt et tydelig tegn på individets smak og stil. Beherskelse av kroppsformene er blitt en grunnleggende verdi for det moderne menneske (Bourdieu 1995). Turner mener at denne forestilling har hatt størst gjennomslag hos den urbane middelklasse.

Middelklassens kropp skal fremstille individets fysiske velvære, disiplin og kontroll. Kroppen er blitt det ultimative symbol på utmerkelse innen forbrukerkulturen. Denne forestilling om kroppen har gitt næring til den urbane kommersielle treningssenterkultur (Turner 1992).

Roberta Sassatelli har studert og beskrevet forestillingen om kroppen innen den kommersielle treningssenterkultur i Italia. Hun understreker at det urbane menneskes behov for å vedlikeholde egen kropp og regulere aldringsprosessen imøtekommes av det kommersielle marked, ikke det offentlige. Derfor må en studie av den moderne ”keep-fit” kultur ta utgangspunkt i det kommersielle marked og tilhørende forbrukerkultur. På bakgrunn av ovennevnte konkluderer Sassatelli at ”(...) *gyms occupy a highly significant cultural space*” (Sassatelli 2005:286).

I ”*The Consumer Society*” fra 1998, beskriver Jean Baudrillard kroppen som ”*the finest consumer object*”. Kroppen er en grunnleggende forestilling, en abstraksjon på like fot med alle andre funksjonelle objekter. Ettersom objektet kropp er blitt en mulig gjenstand for forbrukerens valg, er grensen mellom natur og kultur blitt redefinert. Alt fra valg av såpe, duft, treningsmetoder fra yoga til bodybuilding og plastikkimplantasjoner er i dag forbrukerens eget valg. Et valg med tilhørende ansvar. Individet er blitt gjort ansvarlig for kroppens form, hygiene og stil (Baudrillard 1998, Baudrillard 2005).

I ”*Kjedsomhetens filosofi*” fra 1999 skriver L. F. Svendsen et helt kapittel om kjedsomhet, kroppslighet, teknikk og transgresjon. Om ungdommens forhold til kroppen forklarer han; ”*Det søkes ikke lenger etter det uendelige, men det endelige, ikke Gud, men en kropp*” (Svendsen 1999:95). Dette utsagn kan leses som en klisjé. Det var dog ut fra mine observasjoner tydelig at kroppen var blitt individets endelige ansvar. Senere i oppgaven vil jeg vise at mine informanter søkte det endelige kroppsobjektet.

Svendsen beskriver kroppens grunnleggende verdi i det moderne samfunn og konkluderer med at når Gud er død, knyttes all mening til individet og dets kropp. Kroppen blir en fullstendig, meningsbærende komponent (Svendsen 1999).

Likeledes understreker Baudrillard, i tråd med Turner, at kroppen er et ”*object of salvation*”, et moralsk prosjekt for å frelse sjelen. Det er ikke lengre Gud som straffer, men egen kropp om den misligholdes (Baudrillard 2005).

Denne forestilling om kroppen kan føres tilbake til Mauss’ tanke om kroppen som menneskets mest naturlige objekt og verktøy, et totalt sosialt fenomen. Baudrillard uttrykker, i samsvar med Douglas, at kroppen er ”*a culturel fact*” som reflekterer individets relasjon til andre objekter og gjeldende sosiale struktur. Kroppen må behandles, trenes, dufte og kles på med tanke på sosial tilhørighet og status. For å oppnå suksess innen det komplekse

moderne samfunn må individet gjøre en *narsistisk investering* i egen kropp (Baudrillard 2005).

Ut av de 25 informanter som besvarte tidligere omtalte spørreskjema (Se vedlegg A) tilkjennegav alle på nær en at deres hovedformål med treningen var å få et attraktivt utseende. På spørsmålet om hvorfor de trente, svarte flere av mine perifere informanter; *"fordi jeg bare må"*. Om det frie valget knyttet til den *narsistiske investering* skriver Baudrillard; *"It even seems that the only drive that is really liberated is the drive to buy"* (Baudrillard 2005:281).

I *"Distinksjonen – En sosiologisk kritikk av dømmekraften"* beskriver Pierre Bourdieu menneskets strategier for å oppnå sosial, symbolsk og kulturell kapital. Bourdieus teorier om kroppen kan ses i forlengelse av Mauss' klassiske studie av kroppsteknikker. Han hevder at tenkningen er kroppsliggjort som legemlige vaner i et kroppsskjema (Bourdieu 1995).

Bourdieu gjennomfører i overensstemmelse med marxismens grunntanke en teoretisk beskrivelse av maktforholdene innen klassifikasjonssystemet. Enhver handling og egenskap har en grunnleggende verdi i systemet. *"(...) når aktører, rustet med samfunnsmessig konstituerte skjemaer for oppfattelse og vurdering, har oppfattet og verdsatt disse egenskaper i forhold til andre egenskaper innenfor samme dimensjon, er det faktisk ingen av egenskapene som ikke fungerer som symbolske egenskaper – ikke engang en kropps høyde eller vekt eller en eiendoms størrelse"* (Bourdieu 1995:243).

Et sett av felles grunnleggende skjemaer for persepsjon danner de kollektive forestillinger som bestemmer den enkelte aktørs holdninger og dømmekraft innen den gjeldende samfunnsstruktur. De kollektive forestillinger opprettholder og danner grunnlaget for samfunnets klassestruktur gjennom å definere hvilke handlinger som hører til hvilken samfunnsklasse. På tross av at de kollektive forestillinger er i konstant endring, definerer de til enhver tid hva den enkelte aktør bør og ikke bør gjøre innen den gjeldende sosiale kontekst (Bourdieu 1995). Forestillingen om de kollektive forestillinger bygger på Durkheims og Mauss' teorier om kollektive representasjoner.

Treningscenterkulturen ble i løpet av slutningen av 80-tallet og 90-tallet transformert til en urban folkeidrett. Kommersielle treningskjeder, som S.A.T.S., ble startet og utviklet i Norge. En dominerende fellesforestilling om styrketrening ble knyttet til den brede befolkning og ikke bare til kroppsbyggermiljøer. Hermed ble de kollektive forestillinger om kroppens utseende og kroppens symbolske verdi endret.

Mine informanter ønsket ikke en stor kroppsbyggerkropp. Aksel, personlig trener, ga meg følgende beskrivelse av sin idealkropp: *Min idealkropp er en symmetrisk kropp med ikke alt for store, slanke muskler. Sånn en klatrer kropp eller ekstrem sportskropp. Det er vel med kroppen, som med alt annet. Det vil alltid være en motekropp. På 80-tallet skulle den være riktig stor. Nå skal den være slank og definert.*

En av mine perifere informanter ga meg følgende svar da jeg stilte ham spørsmål om hans trening og kropp. *"I dag er det viktig med detaljer. Jeg trener ikke for å få en stor kropp. Sånn var det for ti år siden. Nå scorer du mer på de små detaljer."*

Pierre Bourdieu innfører begrepet *habitus* (Bourdieu 1995). Alt fra den fysiske utformning, den valgte idrett, den spiste mat, den foretrukne karriere og den valgte film representerer en sosial gruppes *habitus*, som igjen bestemmer alle aktiviteter og objekters posisjon innen det gjeldende sosiale felt. Bourdieus *habitus* begrep viser ikke bare til en spesiell type kroppsteknikker og atferd, men til et sett av disposisjoner som i bestemte situasjoner og for spesifikke individer fører til en spesiell type handling. *Habitus* blir dermed en forutsetning for atferd og handling (Bourdieu 1995, Neumann 2004, Strathern 1996).

Basert på *habitus* konstituerer aktørene en smak for nettopp den kroppslige fremtoning og presentasjon som er gjeldende innen deres felt og klasse (Bourdieu 1995). Gjennom kroppsarbeide og selvpresentasjon definerer og redefinerer individene kontinuerlig sin sosiale status og kapital. Denne dialektiske prosess setter sitt preg på kroppen og individets symbolske kapital. Bourdieu har, ifølge Shilling, spissformulert sitt syn på kroppens væren i samfunnet med følgende setning: *"The body is in the social world, but the social world is in the body"* (Shilling 2005:61).

Det er viktig å understreke at *habitus* ikke kan granskes og styres av den enkelte aktørs egenvilje. Alt fra den minste hånd- og munnbevegelse blir oppfattet og skjematisk ut fra de gjeldende kollektive forestillinger. De sosiale verdier og den kollektive historie er kroppsliggjort. Connerton har i boken *"How societies remember"* vist hvordan vi erindrer og kroppsliggjør de gjeldende kulturelle mønstre. Connertons syn på kroppen er i mine øyne i samsvar med både Mauss', Douglas' og Bourdieus teorier (Connerton 1989).

Den kroppsliggjorte aktør er både formet og utformer av samfunnet. Kroppen både representerer og reproducerer det sosiale felt hvori den enkelte aktør opererer. Subjektet skaper objektet som igjen skaper subjektet. Strukturen påvirker individet som igjen har mulighet for å påvirke strukturen. Dette må anses å være en dialektisk strukturalisme.

I denne sammenheng kan det være interessant å se hva som skjer med en aktør som omformer sin kropp gjennom styrketrening. Han endrer via treningen sin

kroppsholdning, som videre påvirker hans kroppsspråk og fremtoning. Han tilegner seg over tid symbolsk kapital. Denne prosess er tidkrevende, og dermed får tiden en markedsverdi som knyttes til den symbolske og kulturelle kapital. Bourdieu forbinder tidens markedsverdi med *tidspotlach* – det å *vie* eller *gi tid* til andre. Samtidig blir det å sløse bort tid på fritidssysler som trening, en fremvisning av en aktørs kulturelle kapital (Bourdieu 1995). Dette sløseri kan føres tilbake til Mauss' grunnleggende definisjon av *potlach*, som ble introdusert i hans essay "Gaven" fra 1925 (Mauss 1995).

Stig, som jobbet som personlig trener og treningsveileder presenterte meg for følgende resonnement: "Om du har familie og jobb og fortsatt har en fin veltrenet kropp, viser det at du har overskudd. Og det viser at du har tid og penger."

Om vi vurderer kroppen som et objekt og kulturelt symbol, kan det å bruke tid på trening sammenlignes med å erverve seg et kunstverk. "Å erverve et kunstverk er å bekrefte seg selv som den eksklusive innehaver av objektet og av den genuine smak for akkurat dette objektet" (Bourdieu 1995:99). Kunstverket, i dette tilfelle kroppsobjektet, fremviser eierens personlighet og klasse. Det er nettopp personens kvalitet som blir uttrykt gjennom de kvalitetsgjenstander han erverver seg. Det er en langvarig og tidkrevende prosess å tilegne seg en kvalitetsgjenstand som en veltrent kropp. Tilgjengjeld står, ifølge Bourdieu, kvalitetsgjenstander som ikke kan tilegnes under hastverk for sikre vitnesbyrd på individets indre kvaliteter.

Mine informanter var, som jeg vil diskutere senere i oppgaven, særdeles opptatt av å erverve seg en kropp som så naturlig ut. Kroppen som kunstverk skulle erverves gjennom en naturlig transformasjon. Å sikre seg kunstverket, kroppen, ved hjelp av doping eller operasjoner ble ikke verdsatt av mine informanter.

Ideen om *tidspotlach* og forestillingen om at individet investerer i et kunstverk gjennom treningen gjør at aktøren, på en og samme tid, er strukturert og strukturerende gjennom en virksom kropp. Subjektet påvirker objektet som igjen påvirker subjektet og strukturen. Bourdieu understreker: "Det som investeres er hele deres sosiale tilværelse, alt det som definerer deres selvoppfatning, og den opprinnelige og stilltiende kontrakten som ligger bak deres definisjoner av seg selv som "oss" i forhold til "dem" og i forhold til "andre folk", og som ligger bak de ekskluderingsene ("det er ikke noe for oss") og inkluderingsene de foretar av de egenskapene som er fremprodusert av det felles klassifikasjonssystemet" (Bourdieu 1995:236).

Treningen, og investeringen i kroppssymbolet kan knyttes til aktørens strategi for å skille seg fra en gruppe og skape tilhørighet til en annen. Kroppen forbindes med en

livsstil, klasse, posisjon og status innen et sosial felt og kan legge grunnlaget for sosial mobilitet.

Bourdieu understreker at den rådende livsstil, definisjon av kroppen og dens bruksmåter i stor grad blir indoktrinert gjennom de moderne massemedier, især bildemedier som TV og kulørte magasiner. Den dominerende livsstil, de legitime kroppsbilleder og de kollektive forestillinger rundt det vellykket sosiale menneske produseres av dominerende virksomheter, som ikke tar hensyn til det enkeltes individets sosiale identitet og virkelighet (Bourdieu 1995).

Mine informanters verdensbilde var sterkt påvirket av massemediene. TV kanalen MTV's mange musikkvideoer og livsstilsprogrammer samt sportsikoner som David Beckham satte sitt tydelige preg på mine informanters kroppsbilde og klesstil. Den 26. april kom for eksempel Kristoffer på trening med diamantørering i høyre øre. Bjørnar omtalte Kristoffers ørering, som "*en Beckham*".

Statsviteren Walter Truett Anderson har i boken "*Det nye selvet. Identitet i det 21. århundre*" belyst ulike forestillinger om selvet. Han beskriver hvordan forbruk i dag er fullstendig uatskillelig fra identitet. Sammenbruddet av de tradisjonelle statusmarkører og gruppe-medlemsskap har ikke forandret den menneskelige interessen for status. "*I stedet for rigide sosiale klasser og uforanderlige sosiale roller, finner vi nå livsstiler som skapes og opprettholdes gjennom kjøpevaner. Våre kjøp er altså meningsbærende,*" skriver Anderson (Anderson 2000:248).

I et moderne forbrukersamfunn er en tings verdi avhengig av en referanse til en bestemt livsstil. Anderson mener vi lever i en *ikon-økonomi*. Objekter og personer får en symbolsk mening i den grad at vi ikke lenger klarer å skille symbolet fra objektet. Forbruk tjener til syvende og sist som en identitetsmarkør (Andersen 2000). Ved å bære en diamantørering lik øreringen til fotballstjernen David Beckham refererte Kristoffer til en bestemt livsstil.

Begrepet *livsstil* står likeledes sentralt hos Anthony Giddens. I "*Modernity and Self-Identity – Self and Society in the Late Modern Age*" knytter han livsstil til den enkeltes valg, *agency*. Moderniteten konfronterer den enkelte med mange ulike valg som utvikles til vaner og en bestemt livsstil. "*A lifestyle can be defined as a more or less integrated set of practices which an individual embraces, not only because such practices fulfill utilitarian needs, but because they give material form to a particular narrative of self-identity*" (Giddens 1993:81).

Når først en livsstil er adoptert, blir det forholdsvis enkelt å velge *riktig*. Klær, mat og oppførsel følger den valgte livsstil. Bestemte handlingsmønstre utvikles, og disse oppleves av den enkelte som helt naturlige og rasjonelle (Giddens 1993).

Den naturlige kroppen

Innen den vestlige kapitalistiske forbrukerkulturen *bør* kroppen kjøpes. Den *bør* vedlikeholdes, behandles og transformeres. En narsistisk investering er verdsatt (Baudrillard 2005). I denne prosess og med forbrukersamfunnets mange valgmuligheter og teknologi er kroppen blitt plassert i grenselandet mellom natur og kultur. På den ene side er det blitt mulig å transformere kroppen gjennom operasjoner og medikamenter, mens det på den annen side eksisterer idealer knyttet til ideen om den naturlig transformerte kroppen.

Roberta Sassatellis studie fra Italia tar utgangspunkt i hennes informanternes forestilling om den naturlige transformering av kroppen gjennom trening. I artikkelen "*The Commercialization of Discipline – Keep-fit culture and its value*" (Sassatelli 2005) understreker hun at for både menn og kvinner var den atletiske, *tonet* og medgjørlige kroppen et tydelig tegn på dyd og karakter. Denne forestilling er i overensstemmelse med Bourdieus idé om kroppen som et kunstverk, samt Douglas' teori om hvordan den sosiale kroppen påvirker opplevelsen av den fysiske kroppen.

Sassatellis informanter gav uttrykk for at kroppen var ett av de få områder som subjektet hadde kontroll over i en ellers ukontrollert kompleks verden. Kroppen var et utgangspunkt for demonstrasjon av overlegenhet og overskudd. At *skape* kroppen gjennom trening ble betegnet og verdsatt av informantene som en naturlig transformasjon. Sassatelli konkluderer: "*Exercise is natural since it engages the body's intrinsic capacity for changes. Training, they claim, changes the body by means of its own strength; it is a work-out on your body by your own body*" (Sassatelli 2005:285).

Forestillingen om transformasjon av kroppen gjennom trening kan knyttes til Claude Levi-Strauss' strukturalistiske teorier og ideen om "*The culinary triangle*". Levi-Strauss' teorier om et samfunns klassifikasjonssystemer og kroppsliggjorte sosiale strukturer kan føres tilbake til Mauss' forestilling om *personens* funksjon innen strukturen (Neumann 2004).

I utgangspunktet var Levi-Strauss' samfunnsvitenskaplige ideer og teorier inspirert av F. de Saussures grunnleggende lingvistiske teorier. Det var språklydenes innbyrdes relasjon som skapte språket. All forståelse og gjenkjennelighet oppsto gjennom de

distinktive opposisjoner. Saussure skilte mellom språkets substans og form samt det talte ord og språkets grunnleggende struktur, *parole* og *lanque*.

Levi-Strauss betraktet Saussures tenkemåte som et samfunnsvitenskaplig forbilde. Alle kulturer hadde, som språket, en underliggende struktur, som det var mulig å kartlegge gjennom en studie av kulturens grunnleggende distinktive opposisjoner. Alle fenomener ble oppfattet gjennom menneskets sanser og strukturert i tillærte primære mentale skjemaer og kategorier. Binære opposisjoner som natur – kultur og individ – gruppe var fundamentert i menneskets grunnleggende natur.

I studiet av forestillingen om kroppens naturlige transformasjon kan det være morsomt å se nærmere på den distinktive opposisjon natur – kultur og dra en parallell til *”The culinary triangle”* (kokt, rått og råttent). Levi-Strauss skriver: *”Men do not have to cook their food, they do so for symbolic reasons to show that they are men and not beasts. So fire and cooking are basic symbols by which Culture is distinguished from nature”* (Leach 1974:93).

Om vi anser den utrente kropp som symbolsk *ikke* - kultivert og den muskuløse, veltrente kropp som kultivert, kan vi si at kroppen blir kultivert gjennom treningen. Styrketreningen er absolutt ikke nødvendig for at det moderne, urbane menneske skal overleve i dagens samfunn. Det er, i symbolsk forstand, en måte å atskille seg fra naturen og dyret. Kroppen gjennomgår en symbolsk forandring og blir kultivert gjennom treningen. Levi-Strauss understreker, i tråd med Douglas, at; *”The human Ego is never by himself, there is no ”I” that is not part of a ”We”, and indeed every “I” is a member of many “We’s”* (Leach 1974:36).

Jeg vil anta at individet gjennom styrketrening definerer og redefinerer seg selv innen den sosiale struktur. Jeg’et, som ikke eksisterer alene, skaper tilhørighet til grupper og kategorier innen gjeldende sosiale kontekst. I dette perspektiv kan styrketreningen og den naturlige transformasjon, som påvirker kroppens form og masse, være en viktig faktor for status, kulturell tilhørighet og sosial mobilitet.

Den 9. februar presenterte Stig, personlig trener, meg for følgende perspektiv: *”Har du en bra kropp, har du mye fritid, og har du mye fritid, har du mye penger. Det vil si en god jobb.”* I dette resonnement knyttes den veltrente kropp til status, jobb og penger. Den trente kropp blir, i informantens øyne, kultivert gjennom styrketreningen og et bevis på individets kulturelle verdier. Kroppen differensieres fra naturen og det skapes, uavhengig av resonnementets gyldighet, en forbindelse mellom kroppsform og det gjeldende klassifikasjonssystem. Kroppsobjektet fremstår som et symbol med en rekke både kollektive og individuelle assosiasjoner.

Forestillingen om at den trente kropp kultiveres gjennom styrketreningen og at produktet blir et bevis på individets kulturelle verdier, var gjeldende blant mine informanter. Jeg vil senere i oppgaven argumentere for at treningen, i symbolsk forstand, var en måte hvorpå mine hovedinformanter atskilte seg fra barnet og skapte tilhørighet til de voksnes verden.

EPISODE 2

Det var 15. mars. Bjørnar og jeg trente brystmuskulaturen med stang og frivekter i apparatsalen. Bjørnar ville gjerne se hvor mye han kunne løfte en gang (maks løft). Hans rekord var 120 kilo. Vi la 125 kilo på stangen, og mens hans gjorde seg klar, hadde vi følgende samtale:

Bjørnar: Se han med de store brystmuskulene... En kamerat, som trener her, fortalte meg at det var silikon...for plutselig en dag hadde han kjempestore brystmuskler.... Det ligner på dame-bryster. Han går mer ut enn han er bred. Sånn har jeg virkelig ikke lyst til å se ut. Det er totalt komisk. Tror du det er silikon, eller har han dopet seg?

Jeg: Jeg kan ikke si det med sikkerhet. Jeg tror ikke det er silikon, kanskje han har dopet seg.

Bjørnar: Han ser bare så kunstig stor ut.

Jeg: Kan du forstå at man doper seg?

Bjørnar: Jeg vet ikke. Jeg kunne ikke forestille meg at jeg skulle dope meg. Men det kan jo se ut til at det er nødvendig for å få en muskuløs kropp... Jeg tror du kan få en fin kropp uten. Det tar bare lang tid. Jeg tar proteintilskudd, spiser godt og trener så mye jeg kan. Det må holde.

Jeg: Er det likegyldig hvordan man får en fin kropp, så lenge den er fin?

Bjørnar: Jaaa - nei... Kroppen blir ikke fin av dop. Den blir sånn oppblåst på en unaturlig måte. Det er ikke pent.

Jeg: Er det juks?

Bjørnar: Det kan du godt si. Det må bare ikke bli sånn unaturlig... Jeg er klar. Står du bak? Jeg stilte meg bak Bjørnar, så jeg var klar til å hjelpe ham med å løfte stangen om han skulle få vanskeligheter ved å løfte den alene. Bjørnar gjennomførte løftet uten min hjelp og satte ny personlig rekord ved å løfte 125 kilo.

Styrketreningen ble av mine informanter knyttet til forestillingen om det naturlige, forstått som det *riktige*. Plastikimplantasjoner samt andre medisinske

kroppsmanipulerende metoder og medikamenter ble forbundet med det unaturlige, forstått som ukorrekte. Videre fordret forestillingen om det unaturlige verdier som *uærlighet* og *juks*.

For mine informanter var det viktig med naturlig transformasjon. De ga alle, som Bjørnar i episode 2, uttrykk for at de kunne få en optimal og veltrent kropp uten bruk av muskeldoping. Allikevel var deres hovedfokus til enhver tid rettet mot det endelige resultat og ikke treningsprosessen. Flere av mine informanter formulerte seg i tråd med Bjørnar. Metoden og innsatsen for å nå målet hadde mindre relevans, så lenge resultatet *så ut til* å være fremkommet på naturlig vis. Egen kropp måtte for alt i verden ikke se *dopet* ut. Sassatelli konkluderer på bakgrunn av sin studie at: *"What is produced is not solely 'fitness', but also, importantly a special notion of what is natural, what is right for the body and self"* (Sassatelli 2005:269).

For mine informanter skulle den endelige kropp *se ut til* å være resultatet av en naturlig transformasjon, ikke nødvendigvis *være* resultatet av en naturlig biologisk endring. Denne distinksjon mellom *"å se ut som"* og *"å faktisk være"* var bemerkelsesverdi. Det som var avgjørende for alle mine informanter var *"å se ut som"*. Kroppens utseende var viktigst. Den var og ble et objekt til utstilling.

Forestillingen om den naturlige kroppen gjorde seg videre gjeldende i mine informanternes innbyrdes kommunikasjon. Mine informanter underrapporterte overfor deres jevngamle kamerater antallet av ukentlige treningsøkter. Jeg opplevde at både Jan Petter og Bjørnar i samtaler med venner og meg gav uttrykk for at de trente mindre enn de faktisk gjorde i den periode jeg observerte dem. Videre underrapporterte de frekvensen med hvilke de trente enkelte muskelgrupper, som for eksempel bryst og armer, med henvisning til at de hadde naturlig anlegg for store og veltrente muskler. Da jeg den 7. februar spurte Jan Petter hvor ofte han trente, svarte han at han i gjennomsnitt trente tre ganger pr. uke. I den perioden jeg fulgte Jan Petter trente han imidlertid i gjennomsnitt fem ganger ukentlig. Da jeg 8. mars konfronterte ham med denne påstand, svarte han: *"Det avhenger av hvor mye det er å gjøre på skolen"*.

Det er klarlagt at han gjorde investeringer innen andre sfærer, som skolen. Hele hans sosiale tilværelse var ikke bare knyttet til en investering i kroppssymbolet som kunstverk. Allikevel var investeringen i den kroppslige skapelsesprosess enorm sett i forhold til andre mulige investeringsområder, som sosial samvær med venner, jobb og skole.

Bjørnar trente en sjelden gang med sin skolekamerat Kristoffer. Kristoffer hadde akkurat overflyttet sitt medlemskap fra et annet treningssenter i byen, Nautilus, for å ha mulighet for å trene med Bjørnar. Den 26. april hadde jeg avtalt å trene med både Bjørnar og

Kristoffer. De kom klokken 16 direkte fra skolen. Jeg foreslo at vi skulle begynne med å trene biceps¹¹. ”Jeg trener nesten aldri biceps”, svarte Bjørnar i påhør av Kristoffer. ”Jeg trenger ikke å trene armer, det kommer likesom av seg selv. Kan vi ikke starte med bryst?” fortsatte han.

Bjørnar trente ifølge mine feltnotater regelmessig over- og underarmsmuskulene. Han hadde trent armer en til to ganger i uken i løpet av den periode jeg hadde kjent ham. Flere ganger sammen med meg. På grunn av treningen hadde han utviklet veltrente og relativt store armmuskler. Bjørnars kommentar, om at han nesten aldri trente biceps, kom litt overraskende på meg, og jeg brukte en god stund på å forstå dens relevans og en mulig begrunnelse.

Jeg vil anta at det til en hver tid var viktig for mine hovedinformanter å opprettholde forestillingen om den naturlige kropp, en idé og abstraksjon som det er mulig å føre tilbake til forestillingen om det naturlige talent. Det naturlige talent kan legitimere og rettferdiggjøre individets overmenneskelige posisjon innen en bestemt sfære (Henningsen 2001). Samtidig kan det i ovennevnte eksempel være et forsøk på å markere en posisjon innen et gjeldende felt.

Henningsens tidligere omtalte studie beskriver hvordan forestillingen om det naturlige talent, i hans studie formulert som en mer eller mindre tilfeldig egenskap, ble brukt som forklaringsmodell og rettferdiggjørelse av makt og posisjon innen et sosialt felt (Henningsen 2001).

I teoriene til Pierre Bourdieu er det moderne komplekse samfunn nettopp karakterisert ved multiple sosiale felt (*fields*), flere organiserte verdener som innehar egne regulativer og mål. Ethvert felt innehar et system av sosiale posisjoner strukturert etter interne maktrelasjoner. Mote- og sportsverdenen opererer for eksempel på basis av forskjellige særegne regler og anerkjenner særegne former for kapital (Bourdieu 1995, Shilling 2005).

Henningsen viste hvordan tilbedelse av individualisten kunne sameksistere med forestillingen om likhet. Når det komplekse samfunn består av multiple sosiale felt, er det mulig å være individualist på en arena og samtidig lik flertallet på andre arenaer. Å ferdes med suksess krever at individet til enhver tid forvalter *selvet* med utgangspunkt i en felles definisjon av felt og situasjon. De individualistiske og egalitære idealer må etterleves i samsvar med en felles situasjonsdefinisjon (Henningsen 2001).

¹¹ Overarmsmuskulene.

I mine informanternes verden var selvforvaltning knyttet til ideen om den naturlige og naturlig transformerte kroppen. Derfor var det viktig for dem å opprettholde en forestilling om den naturlige kroppen og det naturlige talentet.

Den sunne kroppen

Mine informanternes fokus lå først og fremst på det ytre kroppsobjekt. Kroppen skulle fremvise den naturlige transformasjon og *se ut til* å være resultatet av riktig kosthold, disiplin og selvfølgelig naturlig talent. Å komme i *god form* og faktisk forbedre egen helsetilstand kom i annen rekke. For flere av mine informanter var det faktisk helt irrelevant. De hadde intet helseperspektiv på egen trening. Kondisjonstrening, som ville kunne forbedre deres helsetilstand, ble omtalt som "*å kaste bort tiden*". Det samme gjaldt oppvarming og uttøying.

Simen, en perifer informant på 21 år, trente seks ganger om uken etter et detaljert treningsprogram. Vi hadde mye kontakt gjennom hele feltarbeidsperioden, men da han trente på flere sentre var han ikke blitt vurdert som mulig hovedinformant.

Simen hadde trent styrketrening i fire år. Styrketrening var eneste fritidsaktivitet i løpet av høsten og vinteren. Han fortalte meg (5. februar) at når våren kom, ville han kombinere styrketreningen med sykling og løp. "*På våren sykler og løper jeg ute for å forbrenne fett.*" Han fortsatte med et lengere resonnement om at en lav fettprosent var nødvendig for å fremheve kroppens muskler og alle de små detaljer.

Dette er enda et eksempel på at mine informanternes trening var rettet mot det ytre kroppsobjektet. Mulige helsefaktorer spilte ikke inn på deres valg av aktiviteter. Å *se godt ut* var deres overordnede målsetning, og det gjennomsyret deres treningsopplegg. Eventuelle helseskader forbundet med inntak av muskeldoping ble sjelden nevnt. På ovennevnte spørsmål i episode 2 om dopingbruk svarte Bjørnar med utgangspunkt i kroppens ytre og ideen om å *se godt ut*: "*Kroppen blir ikke fin av dop. Den blir sånn oppblåst på en unaturlig måte.*"

Jeg har ingen observasjoner eller data knyttet til bruk av doping. Alle mine informanter nektet at de noensinne hadde brukt doping, og kun én perifer informant ga uttrykk for at han hadde overveid muligheten for å ta muskelfremmende stoffer. Her vil jeg på bakgrunn av ovennevnte anta at forestillingen om den naturlige transformerte kropp spilte en avgjørende rolle for deres utsagn. Muskelfremmende stoffer skulle på ingen måte kunne relateres til dem. Deres kropp skulle for enhver pris *se ut til* å være resultatet av en naturlig transformasjon.

Det er rimelig å anta at denne holdning *legaliserer* eget bruk av muskelfremmende stoffer. For når det ytre resultat er viktigere enn prosessen, er det åpnet for å *jukse* litt på veien til målet. Bjørnar konkluderte selv at det kunne se ut til at det var nødvendig å dope seg for å få volum i form av veltrente synlig definerte muskler. Allikevel tok han overfor meg og ved flere anledninger muntlig avstand fra muskeldoping. En avstandtagen som var i overensstemmelse med og kanskje direkte påvirket av samfunnets gjeldende normer, konvensjoner og forbud.

Stig, som jobbet som personlig trener, brakte (19. februar) emnet doping på banen i en samtale om sin tidligere bodybuilderkarriere. Stig hadde dyrket junior amatør bodybuilding. Han sluttet da han skulle til å konkurrere i seniorklassen. *”Da jeg konkurrerte for snart ti år siden, var dop en naturlig del av treningsprogrammet. Jeg visste jeg måtte dope meg for å kunne konkurrere i seniorklassen. (...) Det gjelder om å ha store symmetriske muskler og ingen fettprosent. Mange går i tillegg på amfetamin for å øke forbrenningen. Det er helt forståelig. De ønsker bare å være best, og det gjør dem avhengige. Jeg har flere venner fra miljøet, som fortsatt er stoffavhengige.”*

Utover nevnte samtale med Stig opplevde jeg, bemerkelsesverdig nok, aldri at de ansatte snakket om doping. På tross av at Tollvesenet gjorde beslag på 497773 enheter i 2003 og 248698 enheter i 2004, var doping det jeg vil kalde et *ikke* – tema. I mine øyne et tabu som ikke be diskutert i åpenhet. (Kilde: www.tollvesenet.no)

Antidoping Norge har med jevne mellomrom understreket at *”Myndighetene svikter antidopingarbeidet”* og at problemet er mest utbredt i treningssenterbransjen, ikke innen den organiserte idrett (www.antidoping.no). I 2005 iverksatte Antidoping Norge et forebyggende arbeid mot treningssentrene. Prosjektet, med frivillig kontroll utført av Antidoping Norge, ble senere stoppet av Datatilsynet, da de mente det var inngripen i den enkeltes privatliv (Verdens Gang, 7. mars 2006). Dette indikerer at doping er å betegne som en privatsak. På internettsidene til Antidoping Norge uttaler fungerende daglig leder i Antidoping Norge, Petter Riiser: *”Det mest alvorlige er at ungdom vokser opp uten å ha kunnskap om farene ved bruk av doping. Den informasjonen de får, vil være fra dem som prøver å rekruttere dem inn i misbruket. Det er ingen som kan korrigere dem. Hvis ikke myndighetene tar problemet alvorlig, er jeg redd for at vi får en økning i antallet av dopingoffre. Det igjen vil få store konsekvenser, ikke bare for den enkelte misbruker, men for venner, familie og nærmiljøet rundt.”* (Kilde: www.antidoping.no)

Jeg vil ikke gå nærmere inn på dopingmisbruk av den enkle grunn at jeg ikke har dokumentasjon. Jeg kan bare konkludere med å si at doping var et fraværende tema innen den bransje som ifølge Antidoping Norge er mest utsatt.

Jeg vil mene at forestillingen om den naturlige, transformerte kroppen og ideen om doping som en privatsak åpner for bruken av muskelfremmende stoffer. Så lenge det endelige kroppsubjekt og dets kulturelle verdi prioriteres fremfor veien til målet, vil doping være et attraktivt, hemmelig hjelpemiddel. Et hjelpemiddel som kan få store helseskadelige konsekvenser. Mediene har i en årrekke gitt oss mange eksempler på muskeldopingens mange skadevirkninger (Aftenposten 2.11.2003, Dagbladet 8.11.2003).

Helse ble aldri introdusert, diskutert eller problematisert av mine informanter. Det var ikke direkte relevant for dem og deres trening. I et avsluttende intervju med mine informanter brakte jeg temaet på banen. Johan som var treningsveileder ga følgende svar: *”Helse er jobben min. Hvis jeg skal definere det, så er det overskudd, i hvert fall for de som er friske. Det er jo dem som trener her på S.A.T.S.. Nei. Det er pinlig. Jeg vet det ikke, men jeg regner med S.A.T.S. har en god definisjon på det. Jeg tror nå ikke at helse er første prioritet i S.A.T.S. Det er å tjene penger.”*

Ingen av mine informanter kom med en klar definisjon av begrepet helse, og ingen henviste til nasjonale eller internasjonale definisjoner. WHO definerer begrepet *helse* som: *“a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity”* (Constitution of the World Health Organization 2006).

Mine informanter tangerte på flere områder ovennevnte definisjon med uttrykk som *vedlikehold, livskvalitet, maskinen som fungerer, psykisk og fysisk velvære og immunforsvar*. Stig, personlig trener, skilte mellom *positiv* helse og *negativ* helse. For ham var *positiv* helse å ta vare på sin kropp og leve lengst mulig uten plager og sykdom, mens *negativ* helse var å være fysisk inaktiv og ikke ta vare på kroppen sin.

Uansett definisjon vil jeg på bakgrunn ovennevnte konkludere med at for mine informanter var helse ikke dominerende beveggrunn for å trene og transformere kroppen. De gjorde intet spesifikt for å bedre egen helse. Om de eventuelt oppnådde en bedre helsetilstand gjennom sin valgte trening, var det å anse som en uintendert bonus. Tidligere omtalte perifere informant løp og syklet på våren og sommeren av estetiske årsaker. Lav fettprosent skulle fremheve hans muskler og det ytre kroppsubjekt. Dette er i tråd med Turners forestilling om at innen det moderne forbrukersamfunnet betones skapelsen av en ytre kropp av estetiske grunner og ikke av asketiske årsaker (Turner 1992).

Informantenes beveggrunn for å trene var ifølge mine observasjoner ikke i overensstemmelse med deres foreldres. Foreldrene premierte sine sønner for at de var helseorientert. I forbindelse med at Kristoffer skulle bli medlem av S.A.T.S., var jeg i kontakt med hans mor. Hun skulle skrive under på kontrakten, da Kristoffer var under 18 år. Kristoffers mor ga uttrykk for at hun var glad for at Kristoffer trente: *”Flere av hans kamerater trener her. De er virkelig opptatt av kosthold og trening. Det tenkte vi aldri på, da vi var unge. Jeg burde egentlig også selv begynne å trene igjen. Det er vel viktig å ta vare på sin helse, når man kommer opp i min alder?”*

Det er uten tvil riktig at mine informanter var opptatt av sin kropp og trening. De brukte mye tid på deres kropp. Forbindelsen mellom trening og helse som Kristoffers mor presenterte var dog ikke direkte tilstede i mine informanters verden og treningsopplegg. For dem var det endelige kroppsobjektet viktigst av alt. Allikevel vil jeg på bakgrunn av mine observasjoner, og ikke minst Kristoffers mors utsagn, anta at det i det norske samfunnet var en utbredt forestilling om en sammenheng mellom trening, kosthold og helse. Positive holdninger som dannet en ramme rundt mine informanter.

Oppsummering

Kroppen innen forbrukersamfunnet er, for å bruke Fraser & Greco’ s uttrykk, blitt degradert til et reklameskilt. En levende reklame for individets valg og egenskaper. Kroppsobjektet signaliserer den valgte livsstil, som den enkelte aktør knytter til personlige verdinormer og kvaliteter (Fraser & Greco 2005, Baudrillard 2005, Andersen 2000).

Kroppen var, for mine informanter, et objekt de var i besittelse av. Deres forestilling om kroppen tok utgangspunkt i idéen om å ha en kropp.

Mine informanters syn på kroppen og trening var gjennomsyret av en opphøyd idé om det naturlige; det naturlige kroppsobjekt, den naturlige transformasjon og det naturlige talent. En abstraksjon som ble knyttet til individets status og menneskelige egenskaper.

Forestillingen om det naturlige, forstått som *vanlige/riktige*, ble brukt til å markere distanse til noen individer og tilhørighet til andre. I *”Naturlige Symboler”* understreker Douglas at det naturlige uttrykk er kulturelt bestemt (Douglas 1975). Det samme vil jeg mene gjelder forestillingen om den naturlige kroppen. Mine informanters forestilling om den naturlige kroppen var sterkt påvirket av det kroppssyn som regjerte innen den kommersielle forbrukerkulturen.

Mine informanter avviste enhver form for tilknytning til muskelfremmende stoffer og degraderte mennesker med kroppsformer de mente var et resultat av anabole

steroider. Allikevel favoriserte de den synlig naturlige kroppen og prioriterte det ytre kroppsobjekt fremfor helse. Viktigst av alt var det endelige kroppsobjektet. Den naturlige kroppen ble ikke forbundet med en forestilling om den sunne kroppen.

Mine informanter skilte mellom å *se ut som* og å *være en som* tok anabole steroider. Det viktigste var at kroppen *så ut til* å være resultatet av en naturlig transformasjon. I denne distinksjon lå en iboende mulighet for å ta muskelfremmende stoffer om *nødvendig*. Bjørnar understrekte selv at det kunne se ut til å være nødvendig for å få en muskuløs kropp.

Behovet for å opprettholde forestillingen om den naturlige kroppen og det naturlige talentet medførte at mine informanter underrapporterte sin treningsinnsats. På tross av deres egne utsagn krevde skapelsesprosessen i følge mine observasjoner mye tid og stor innsats. De valgte å prioritere sitt kroppsprosjekt fremfor sosiale relasjoner, familie, venner og andre mulige aktiviteter. Stig understrekte viktigheten av å ha en trent kropp: *”Det er likesom blitt et samfunnsideal å ha en vel trent kropp.”*

4. Kroppen – et prosjekt

Når kroppen oppleves som et objekt, blir transformasjon av kroppen et *bygge- og skapelsesprosjekt*. *”In the affluent West there is a tendency for the body to be seen as a project which should be worked at and accomplished as part of an individual’s self-identity”* (Shilling 2002:69).

Jeg vil anta at transformasjon av kroppen var et viktig og meningsfylt prosjekt for mine informanter. Kroppens utseende var så viktig at de var villige til å bruke mange timer ukentlig i et treningssenter. De prioriterte trening fremfor andre aktiviteter og jobbet målrettet for å *skape* det perfekte synlige kroppsobjektet, ikke sunne kroppsobjektet¹².

På tross av deres bemerkelsesverdige selvdisciplin var ingen av mine informanter særlig fornøyd med egen innsats og kropp. Bjørnar som i mine øyne var særdeles veltrent, ga uttrykk for at han var utilfreds med egen kropp og utseende. Han følte seg ikke *bra nok* til å gå i singlet. Da Bjørnar, Kristoffer og jeg den 28. april snakket om å *føle seg vel* og være fornøyd med egen kropp, sa Kristoffer med ironi i stemmen til Bjørnar: *”Jeg forstår godt du vil være større og penere. Jeg kjenner mange som deg. Det er helt normalt, når du er sammen med meg. Jeg er jo likesom målestokken for dere andre. Jeg kommer kun her for å fremvise den perfekte kroppen.”* Med humoristisk distanse dekket han over det faktum at ingen av dem var særlig fornøyd med egne kropper. De måtte jobbe mer med den naturlige transformasjon.

Mine informanter benyttet ofte humor for å markere egen status innen en gjeldende situasjon, ofte gjennom kroppslig kommunikasjon i tillegg til den muntlige. De kunne i mitt påsyn finne på å bevege seg som en kraftig bodybuilder eller agere som hadde de store problemer med å løfte en meget lett vekt. Ved hjelp av kroppslige parodier skapte de avstand til velkjente kategorier og plasserte seg selv innen en ønsket kategori. I nevnte tilfelle skapte de distanse til bodybuilderen ved å gå merkelig og til den slappe, pysete mann ved å ha vanskelig for å løfte en meget lett vekt. Hermed markerte de seg selv som tilhørende normalen mellom to ytterpunkter.

Mary Douglas har studert humorens funksjon innen den sosiale struktur. Hun har argumentert for at vitsen (joke) er et naturlig symbol, da vitsens struktur er en parallell til situasjonens struktur (Douglas 2005). Det vil med andre ord si at humor blir brukt for å

¹² Se avsnitt om den sunne kroppen i kapittel 3.

kommunisere likheter og forskjeller mellom individer og grupper. Med humor skapes tilhørighet til en bestemt klasse.

Tord Larsen har vist at den norske kultur innehar en fortolkende kommunikasjonsform med underforståtte sosiale og kulturelle koder. Larsen understreker at nordmenn er verdensmestere i hermeneutisk og fortolkende kommunikasjon, som bygger på en underforstått tolkning av utsagn, kroppsspråk og situasjoner (Larsen 1984).

"I dag ved vi, at langt den største del av menneskers viden er indlejret i ikke-sproglige forhold. De fleste af vores handlinger kan slet ikke begrundes sprogligt; men tavsheter er ikke tomrum." skriver Kirsten Hastrup (Hastrup 1992: 29). Kroppen er et ikke-språklig kommunikasjonsmiddel og kroppens effekt kan sjelden begrunnes språklig (Hastrup 1992, Goffman 2005, Connerton 1989).

I *"Behavior in Public Places: Notes on the Social Organisation of Gatherings"* skiller Irving Goffman mellom kroppsliggjort og *ikke* – kroppsliggjort informasjon (embodied and disembodied). Kroppsliggjort informasjon er handlinger med kroppen i kroppens nærvær. *Ikke* – kroppsliggjort informasjon er informasjon som eksisterer uten kroppens tilstedeværelse, for eksempel et brev eller en gave. I dette kapittel vil jeg, som Goffman, være opptatt av den kroppsliggjorte informasjonen. *"I will be concerned with the fact that when persons are present to one another they can function not merely as physical instruments but also as communicative ones"* (Goffman 2005:83).

På bakgrunn av Goffmans aktørorienterte teorier beskriver Bryan S. Turner hvordan sosial interaksjon bygger på en felles overenskomst om den enkelte aktørs helt unike forhold til egen kropp. *"Det at jeg har en bestemt krop, som jeg ikke deler med andre sociale agenter, er af afgørende betydning for min unikke jeg-identitet"* (Turner 1992:16). Personen identifiseres gjennom kroppen. I dag benyttes DNA-analyse i særlige tilfeller for å bestemme en persons identitet. Kroppen anses for å være personens identitet.

Begrepet *identitet* vil jeg definere på bakgrunn av Kathryn Woodward definisjon som den fremkommer i boken: *"Identity and difference. Culture, Media and Identities"* (Woodward 2002). Woodward skriver; *"Identity marks the ways in which we are the same as others who share that position, and the ways in which we are different from those who do not. Often, identity is most clearly defined by differences, (...)"* (Woodward 2002:2).

Slik jeg leser Woodward, fremstår identitet som en sosial- og symbolsk representasjon av forskjeller. Identitet skapes, i tråd med en strukturalistisk tankegang, gjennom binære opposisjoner ved at den enkelte aktør gjøres oppmerksom på egen tilhørighet

til en gruppe og avstand til en annen innen et gjeldende klassifikasjonssystem. Binære opposisjoner hjelper oss til å forstå hvem vi er, hva vi står for, hvem vi tilhører, og hva vi kan bli. Forskjellene blir markert gjennom meningsbærende symbolske representasjoner (Woodward 2002, Douglas 1975, Bourdieu 1995).

Det betyr at innen en kultur hvor kroppen oppleves som et objekt, kommer kroppen til å fremstå som en meningsbærende symbolsk representasjon. Kroppen kommer til å representere en *jeg*-identitet. Susan Benson konkluderer: "(...) *human beings are embodied subjects, and the body is the medium through which we make visible, to ourselves and to others, what we are*" (Benson 2002:159).

I dette kapitlet vil jeg se nærmere på mine informanternes forestilling om kroppen samt mulige årsaker til deres misnøye med egen kropp og treningsinnsats. Jeg vil til slutt i kapitlet gjennom en TAT - analyse gi et bilde av mine informanternes opplevelse av egen og andres kropp. Formålet med analysen er å få en dypere forståelse av kroppen som et *meningsfylt* prosjekt og symbol innen gjeldende kulturelle kontekst. Et kroppssymbol som av mine informanter i første rekke ble assosiert med et individs *jeg*-identitet. Kroppen kom, i samsvar med Andersons teorier, til å fremstå som en tydelig identitetsmarkør (Anderson 2000).

Kroppen – et fragmentert byggeprosjekt

"Utseendet er min motivasjon for å trene. Jeg ser at jeg kan forandre min kropp. Jeg tror sånn en fitness kropp er mitt ideal. Selvfølgelig har utøverne meget lav fettprosent, men det er jo ikke nødvendig. En fitness kropp med litt høyere fettprosent. Det er vel kun opp mot konkurranser at de har så lav fettprosent, som du ser på bilder", fortalte Bjarte, personlig trener, meg (3. juni) da vi snakket om hans mål med egen trening.

Mine informanternes motivasjon for å trene var ikke fundamentert i et ønske om å være sammen med venner eller familie. Den sosiale interaksjon på et treningssenter var, som beskrevet i kapittel 2, forskjellig fra interaksjonen innen et idrettslag eller annen form for foreningsidrett. På *ikke*-stedet var mine informanter anonyme individer blant andre anonyme medlemmer. *Ikke*-stedet og især apparatsalen var ikke skapt med den overordnede hensikt å stimulere sosial interaksjon. Hvor flyplassens overordnede funksjon er sikker transport av mennesker, var treningssenterets overordnede funksjon trening av mennesker. Sosialt samvær kom ikke i første rekke.

Mine hovedinformanter trente stort sett alene. Bjørnar trente en sjelden gang med Kristoffer, mens Jan Petter trente alene, når han ikke var sammen med meg. Det samme

gjaldt hovedparten av mine perifere informanter. Jeg opplevde nesten aldri at de trente med venner eller familie. Av og til fikk de assistanse av andre medlemmer i apparatsalen. De hjalp hverandre gjennom dagens treningsøkt. Utover denne sporadiske kontakt på senteret hadde de ingen kontakt eller relasjon. De tilhørte ingen organisert gruppe eller vennegjeng.

Innen det meningsbærende rommet hersket det norske likhetsideal. I apparatsalen ble forskjeller underkommunisert og likheter overkommunisert. Alle var medlemmer, og samlet fremsto de som en homogen gruppe uavhengig av store, både menneskelige og økonomiske, forskjeller. Medlemmene hjalp hverandre med å løfte vekter og kommuniserte sporadisk med hverandre uansett alder og klasse. Samværet innen treningssenteret ga en opplevelse av en stor middelklasse.

På tross av at graden av sosialt samvær til enhver tid var avhengig av det enkelte medlem, vil jeg anta at mennesker som prioriterte sosial interaksjon fremfor treningen, eller sidestilte sosial samvær med treningen, ville ha valgt andre former for trening innen et annet treningsmiljø og rom. Bedrifts-, skole- og foreningsidrett var mulige og tilgjengelige alternativer som i større grad vektla den sosiale dimensjon og samholdet.

Motivasjonen for mine informanter var, som beskrevet i kapittel 3, det endelige kroppsobjektet. De var misfornøyd med kroppen sin og ønsket å transformere dens form og uttrykk. Helse var ikke en avgjørende faktor. De ville bygge den perfekte, naturlige kroppen med det optimale utseende. Deres trening var et narsissistisk prosjekt og en investering i eget kroppsobjekt.

”Da jeg var aktiv og især i begynnelsen var jeg mest opptatt av bryst, armer og skuldre. Senere i forløpet begynte jeg å fokusere mer på kroppens proporsjoner. Jeg tror ikke at de som trener her vil erkjenne at de rangerer musklene. Men alle gjør det!” forklarte Stig, personlig trener, meg (9. juni).

Jeg synes det var bemerkelsesverdig at alle mine informanter i samsvar med Stigs uttalelse nevnte samme muskelgrupper, når de ble bedt om å rangere kroppens muskler etter *viktighet*. Bryst, biceps og triceps (overarmsmuskulaturen) ble beskrevet og definert som kroppens *viktigste* muskler. Heretter kom rygg og andre overkroppsmuskler. Mine informanter kunne i detalj navnene på overkroppens muskler, mens alle muskler fra taljen og ned ble omtalt under den samlede betegnelse ben. Ser vi bort fra den indre muskulatur og nøyer oss med å fokusere på kroppens ytre muskulatur, vil jeg, uten å gå nærmere inn på kroppens fysiologi, definere de store muskelgrupper som avgjørende for menneskets bevegelsesmønster og fysiske velvære. Lårmuskulaturen er et eksempel på en stor muskelgruppe som er viktig for både blodgjennomstrømningen og menneskets grunnleggende

bevegelsesmønster. De muskelgrupper mine informanter rangerte som *viktigst* var i kontrast små, men synlige, muskelgrupper.

At overkroppsmuskulaturen var høyest prioritert, ble videre understreket av at mine hovedinformanter så godt som aldri trente ben. Jan Petter trente ben en gang i løpet av hele mitt feltarbeid. Denne ene benøkt ble gjennomført etter ønske fra meg. I samme periode på 6 måneder trente Bjørnar ben tre ganger. Jan Petter hadde flere forklaringer på hvorfor han ikke trente ben; ”*Jeg var på ski i går*” eller ”*Jeg har skadet foten i gym*”. Allikevel trente han både bryst- og overarmsmuskulaturen med smertefulle betennelsesskader i håndleddene. Bjørnars forklaring på hvorfor han ikke prioriterte styrketrening av benene oftere var enkel: ”*Det er ikke viktig, så lenge overkroppen ikke blir for stor*”. Igjen var argumentasjonen hans forankret i kroppens utseende og det endelige, synlige resultat.

Mine informanter var i utgangspunktet ikke interessert i *hele* kroppen. De hadde ikke et holistisk syn på kroppen. De *parterte* kroppen og behandlet de enkelte muskler hver og en. Benmuskulaturen var klart nedprioritert. Viktigst av alle var overkroppens synlige muskler, især overarms- og brystmusklene.

Mary Douglas’ distinksjon mellom den fysiske kroppen og den sosiale kroppen kan forklare mine informanternes treningsmønster og atferd (Douglas 2005). Den sosiale kroppen styrte opplevelsen av den fysiske kroppen. Den vellykkete kroppen som den ble presentert i det dominerende mediebilde påvirket mine informanternes syn på egen kropp og hvilke muskler som var viktigst. Deres forestilling om kroppen som statussymbol og symbolsk kapital fikk stor innflytelse på valg av øvelser, samt hyppigheten hvorved de enkelte muskler ble trent.

Jeg må innrømme at jeg ble overrasket over hvor sterkt forestillingen om den fragmenterte kroppen sto frem i mine informanternes omtale av egen og andres kropp. Det var en kroppsopplevelse, som ikke ble diskutert.

Ved å se nærmere på mine informanternes treningsprogram ble jeg oppmerksom på hvordan den fragmenterte kroppen til enhver tid ble presentert og fremhevet innen det gjeldende meningsbærende rommet. Mine informanternes treningsprogrammer var basert på et opptrykt treningsprogram utarbeidet av S.A.T.S. Oppsettet var standardisert med ideogrammer som tydelig markerte de enkelte muskelgrupper. (Se vedlegg C).

Mine informanternes programmer var oppdelt i en tre dagers syklus, så ingen muskelgrupper ble trent to dager på rad. Dette for å unngå overtrening av enkelte muskelgrupper. Bjørnar trente ifølge programmet rygg og triceps første dag, skuldrer og triceps neste dag samt bryst, mage og ben tredje dag. Benøvelser sto oppført på programmet

som var utarbeidet sammen med en treningsveileder. De ble, som beskrevet over, ikke gjennomført i henhold til hyppigheten oppgitt i treningsprogrammet.

Mine informanternes fokus ble gjennom deres treningsprogram og programmets ideogrammer rettet mot kroppens enkelte muskler. I tillegg var alle apparater i apparatsalen utstyrt med fargerike muskelideogrammer som viste hvilken muskel som, isolert sett, ble trent i gjeldende apparat. (Se figur 1, side 30).

Det var fremtredende at *ikke*-stedet var preget av ideogrammer og enkeltstående ord hvorved medlemmene kontinuerlig ble gjort oppmerksom på kroppens detaljer og enkelte muskler. Kroppen ble ikke representert som en hel kropp i apparatsalen. Musklenes innbyrdes forhold og hvordan musklene fungerte sammen, var ikke kommunisert til medlemmene. Siden kroppen ikke ble fremvist som en funksjonell helhet, vil jeg anta at den funksjonelle kroppen fremsto som mindre relevant innen det gjeldende meningsbærende rommet.

Det var klart at den gjeldende representasjon av kroppen hadde innflytelse på mine informanternes syn på egen og andres kropper. Ved flere anledninger ga de uttrykk for at de ville ha brystmuskler som *ham*, overarmsmuskler som *ham* og ønsket magemuskler som *ham*. ”Jeg skulle gjerne ha brystmuskler som Stig og armer som Aksel,” sa Jan Petter (11. mars) da vi snakket om hans kroppsideal. Om mine informanter hadde hatt mulighet for å *shoppe* en kropp, hadde de gjort det. Ideogrammene ville ha fungert fint som utgangspunkt for en bestillingsliste.

Mine informanternes syn på kroppen var i overensstemmelse med forestillingen om den kommersielle kroppen innen det moderne forbrukersamfunnet. For dem var kroppen ikke bare det ”*finest consumer object*” (Baudrillard 2005). Det var et kroppsobjekt bestående av mange enkelte kvalitetsgjenstander, som biceps, triceps og brystmusklene.

Det manglende holistiske syn på kroppen og særlige fokus på de enkelte musklens størrelse og utseende fikk konsekvenser for mine informanternes opplevelse av egen kropp og treningsinnsats. De var aldri fornøyd med seg selv og egen kropp. Det var alltid en muskel som burde bli større eller mer definert. Det fantes til enhver tid en muskeldetalj å jobbe med. Kroppen ble et tidkrevende samvittighetsfylt narsissistisk evighetsprosjekt.

I forordet til ”*Kroppens fenomenologi*” av Merleau-Ponty gir Dag Østerberg uttrykk for at han ønsker at det (post) moderne menneske må gjenoppdage kroppen som eksistens. Han mener mange legemlige plager og mye misbruk av kroppen kan føres tilbake til en objektiv, ikke eksistensiell, opplevelse og holdning til kroppen (Østerberg 1994).

Sett i lys av mine fund er jeg enig i denne påstand. Jeg antar at det postmoderne menneske med et fragmentert og objektivt syn på kroppen aldri vil erfare en holistisk og

tilfredsstillende opplevelse av egen kropp.” *For most of us, throughout our lives we experience our bodies as always in a process of becoming, but never really there; never actually in that ideal shape,*” konkluderer Bell og Valentine i sin tekst om det moderne menneskes opplevelse av kroppen (Bell and Valentine 1997:34).

Jeg ser det kan være mulig å påstå at mine informaners kroppsopplevelse var nært knyttet til forestillingen om å *bli en kropp*, som den ble presentert i kapittel 2. Kroppen sett som ” *a becoming*”, ikke et objekt. Kroppen forstått som en kulturell konstruksjon som kan endre sin natur innen et sosialt rom.

Mine informanter var overbevist om at de kunne skape kroppens form og utseende gjennom en naturlig transformasjon, og de opplevde gjennom sin trening kroppens form som et resultat av den fysiske behandling kroppen ble utsatt for. Men de kategoriserte og vurderte ikke kroppen på bakgrunn av dens bruk og funksjon (mode). De strebet etter det perfekte synlige kroppsobjektet, og for dem ble kroppens funksjon irrelevant. Deres opplevelse av å aldri nå målet var knyttet til det endelige kroppsobjektet. For mine informanter ble kroppen ansett som et objekt uten subjekt, et objekt de ikke opplevde som fullendt.

Kroppen – et samvittighetsfylt prosjekt

Alle mine informanter ga på hver sin måte uttrykk for at de ikke strakk til og at de ikke fikk trent nok på tross av 4-6 treningsøkter per uke. Den 23. mars mottok jeg følgende sms fra Bjørnar: ”*Må trene en lengre økt i dag. På S.A.T.S. fra 15. Har ikke fått trent i 2 dager. Ligget syk. ☹Bjørnar.*”

Mine informaners opplevelse av den fragmenterte kroppen fikk dem til å presse seg selv og trene mer. Å ligge på etterskutt på grunn av sykdom var særdeles ubehagelig for Bjørnar. Han måtte trene en lengre økt for å få trenet de enkelte muskler som var blitt neglisjert. Aksel, personlig trener, erklærte (10. februar) overfor meg at, ”*Det krever mye tid å få den perfekte kroppen...om den da finnes. Jeg tror de færreste har den tid til rådighet det krever. Derfor opplever mange at de ikke når sine, alt for ambisiøse, mål. De blir skuffet og føler de ikke lykkes. De får dårlig samvittighet og synes de må trene mer.*”

Aksels omtale av den perfekte kroppen var i tråd med alle mine informaners og basert på kroppens ytre form og utseende. Det krevde mange timers trening ukentlig å få formet alle de små definerte konsumerobjekter, som den perfekte synlige kroppen skulle bestå av. Mye mer tid enn de fleste medlemmer i S.A.T.S. hadde til rådighet. Med et fragmentert

syn på kroppen og et strengt krav til musklens utformning utviklet kroppen seg langsomt til et prosjekt som ble ytterst vanskelig å gjennomføre.

Ved å se nærmere på Bjørnars hverdag, alle hans gjøremål og hertil knyttete forventninger ble dilemmaet ennå tydeligere. Bjørnar var meget ambisiøs på egne vegne og hadde store forventninger til egen trening og ikke minst utdanning. Han håpet å bli opptatt på jussstudiet etter videregående skole. Han fortalte meg at opptakskravene var enormt høye og at alle som ble opptatt, måtte ha en særdeles god eksamen fra videregående skole. Samtidig var han fokusert på at alle de enkelte og især de *viktige* muskler skulle *se godt ut*. Han var overbevist om at et pent fysisk utseende var en avgjørende faktor for å lykkes innen arbeidslivet. *”Det henger ofte sammen. Er du god til trening, er du også flink på skolen... fordi du er disiplinert og sånn,”* forklarte Bjørnar meg.

Det var klart at Bjørnar, som flere av mine andre informanter, så en sammenheng mellom trening, kroppens utseende og karriere. Stigs forklaring på sammenhengen mellom en veltrent kropp og økonomisk velstand ble nevnt tidligere i oppgaven. Kroppen ble i hans resonnement knyttet direkte til økonomisk velstand. (Se kapittel 3)

I mine informanters begrepsverden fikk trening og den veltrente kroppen, i tråd med Bourdieus teorier, en økonomisk verdi i form av symbolsk kapital. Symbolsk kapital som helt automatisk ville bli, og kontinuerlig ble, *vekslet* til økonomisk kapital (Bourdieu 1995).

I tillegg til trening og skolearbeid valgte Bjørnar å bruke tid på venner. Han gikk i byen med en kameratgjeng i helgene. Sist men ikke minst begynte han i løpet av feltarbeidsperioden å ta førerkort og søke sommerjobber. Siste sommer hadde han jobbet på et fiskeoppdrett til 85 kroner per time. Han ønsket ikke å jobbe på samme plass igjen. Alt i alt deltok han ukentlig i mange tidkrevende aktiviteter. Ofte på bekostning av søvn og hvile. Ved flere anledninger fortalte han meg at han hadde sittet oppe hele natten for å gjøre sine lekser til neste dag. Han ble skuffet om han fikk dårlige karakterer eller kommentarer, og han ga ofte uttrykk for, at han var bekymret for ikke å få en god eksamen. Bjørnar virket til tider meget stresset og var ofte syk. I løpet av de 6 måneder jeg fulgte Bjørnar, var han syk fire ganger av tre til fem dager. I juni måtte han stå over en skoleeksamen på grunn av sykdom. Den 13. juni fikk jeg følgende sms: *”Hei! Beklager sent svar. Jeg skulle egentlig til eksamen på tirsdag, men har vært syk hele helgen. Var litt syk fredag også, som du kanskje husker, men ble bare verre. Har legeattest som sier jeg kan utsette eksamen. Hvordan går det med deg?”*

Sett med mine øyne hadde Bjørnar et urealistisk syn på egen kapasitet. Med en stor mengde trening, et stort til dels selvpåtvunget arbeidspress og liten hvile var det fysisk

vanskelig for Bjørnar å gjennomføre alle sine prosjekter på tilfredsstillende måte. Kroppen ble syk, og Bjørnar ble misfornøyd med seg selv. Så misfornøyd at han etter et kort sykeleie måtte presse kroppen litt ekstra for å ta igjen den *tapte* treningsøkt. En fysisk overbelastning som medførte at Bjørnar etter en kort stund ble syk igjen. Prosjektet kroppen ble i kombinasjon med Bjørnars andre prosjekter vanskelig å gjennomføre.

Jeg har dessverre ikke data som indikerer hvor lenge det er mulig å opprettholde denne og lignende livsstil. Jeg er overbevist om at kroppen etter få år vil bli utslitt og at mennesker som lever et tilsvarende liv vil *møte veggen*. Å *møte veggen* er et norsk uttrykk for total fysisk og psykisk utmattelse.

Emily Martin har blant annet skrevet om det moderne menneskets opplevelse av kroppen som et komplekst system og mulige konsekvenser herav. Hun beskriver i *Flexible Bodies: Tracking Immunity in American Culture* et *følelsesdilemma*. Følelsen av å være ansvarlig og samtidig maktesløs (*responsible – powerless*). Hun ber oss forestille oss en person som har lært å føle seg ansvarlig for egen helse. Et menneske som er overbevist om at alle personlige vaner som trening og kosthold er innen egen kontroll og ansvar. *Now imaging such a person gradually coming to believe that wider and wider circles of her existence – her family, relationships, community activities, work situation – are also directly related to personal health. Once the process of linking a complex system to other complex systems begins, there is no reason, logically speaking, to stop* (Martin 2005:200).

Til slutt blir oppgaven med å administrere og kontrollere alle områder i livet uoverkommelig. *Who will manage all this?* og *Is anyone in control?* spør Martin og konkluderer, ut fra sine informanter, med at opplevelsen av maktesløshet og utrygghet kommer til å dominere deres hverdag (Martin 2005:201).

Jeg er av den oppfatning at mine informanter var overbevist om at de var ansvarlige for egen kropp og kroppsform. De opplevde ovennevnte følelsesdilemma i tilknytning til sitt kroppsprosjekt. Hver treningsøkt var viktig og mistet de en økt reagerte de med å skjerpe disiplineringen av egen kropp. Bjørnar følte seg tvunget til å trene mer etter et kort sykefravær og Jan Petter trente ved flere anledninger med smertefulle betennelseskader.

Martin forklarer hvordan kontroll over et komplekst system som kroppen ikke er en garanti for god helse og harmoni. Tvert imot kan det føre til en total kollaps, et møte med den berømte *veggen* (Martin 2005).

Mine informanters kroppsprosjekt var drevet av egen samvittighet og et sterkt ønske om å ha kontroll over kroppens form. De knyttet, som beskrevet over av Martin, kroppsobjektet til enkelte komplekse systemer, men ikke alle. Deres, tidligere beskrevne,

opplevelse av sammenhengen mellom kroppens utseende og økonomisk velstand kan ses som et eksempel på denne prosessen. Allikevel vil jeg argumentere for at mine informanter i liten grad koplet andre komplekse systemer til sin styrketrening. Skole, familie og private forhold var, ifølge mine observasjoner, tydelig separert fra deres trening og kropp som komplekst system. Chris Shilling vektlegger i større grad enn Martin det komplekse storskalasamfunn. Om mulige beveggrunner for å ha kroppen som meningsbærende prosjekt skriver han: *"If one feels unable to exert influence over a complex society, at least one can have some effect on one's body"* (Shilling 2002:71).

Jeg erfarte på intet tidspunkt at manglende innflytelse over det gjeldende komplekse samfunnet og dens mange sfærer, var årsaken til at mine informanter ønsket kontroll over egen kroppsform. De ga aldri uttrykk for at samfunnet var uforståelig eller at de opplevde avmakt i egen livssituasjon. De var, i mine øyne, sosialisert og integrert unge menn som ville ha en veltrent kropp innen en kontekst, hvor den veltrente kroppen var verdsatt. Deres krav om kontroll var i første rekke knyttet til kroppen og var ikke et direkte resultat av avmakt eller ønske om å *være en annen*. Å ha kontroll over kroppen var ingen erstatning for manglende kontroll innen andre komplekse systemer. Slik jeg opplevde mine informanter var de *vanlige gutter innen et moderne forbrukersamfunn* "(...) where **body** and **self** are clearly distinguished, and in which issues of control are central" (Benson 2002:122).

Shillings ovennevnte beveggrunn, hvor manglende kontroll over et komplekst system medfører et sterkt ønske om kroppskontroll, fikk jeg ved flere anledninger presentert av perifere informanter som ønsket å gi sitt syn på min oppgave. De fremla beveggrunnen som en forklaringsmodell på anoreksi og bulimi. Flere andre kroppsteoretikere har fremlagt lignende resonnementer. Susan Benson har i forbindelse med sin studie av jenter skrevet: *"Bodybuilders and anorectics, in very different ways, seek to rewrite the self by rewriting their physical body, (...)"* (Benson 2002:125).

Jeg opplevde aldri at mine hovedinformanter ble kategorisert som verken kroppsbyggere eller anorektikere av andre informanter jeg hadde kontakt med. De var, i mine øyne, ikke å oppfatte som ulike andre jevngamle menn. De kom aldri med ytringer som skulle tilsi at de ønsket å være en *annen* eller dramatisk annerledes. De forsøkte ikke, i Bensons termer, *"to rewrite the self"*. De var ambisiøse og ville gjøre sitt beste innen den sosiale kontekst. De ville være flinke, men ikke annerledes. De ønsket som mange andre innen det moderne forbrukersamfunnet å være litt penere og litt bedre. Jeg mener det er nødvendig å skille mellom å ville være bedre og å ville være annerledes. Jeg vil anta at mine unge informanters beveggrunner for å styrketrening og perfektionere kroppen sin var ulik ovennevnte

beveggrunn til mennesker som lider av spiseforstyrrelser eller andre kroppsforstyrrelser¹³. Først og fremst fordi mange kroppsforstyrrelser av psykologer og helsepersonell diagnostiseres med angst og behandles som en avvisning av egen *jeg*-identitet (Benson 2002, Giddens 1993). Om anoreksi skriver Giddens: "*Anorexia can be understood as a pathology of reflexive self-control, operating around an axis of self-identity and bodily appearance, in which shame anxiety plays a preponderant role*" (Giddens 1993:105). Anoreksi er en alvorlig sykdom, som rammer menn og kvinner i alle aldrer. De fleste er kvinner i alderen 15 – 35. Nasjonalt folkehelseinstitutt estimerer at 50000 norske kvinner lider av spiseforstyrrelser. Om lag 2700 har anoreksi. Forskere mener i dag at spiseforstyrrelser er resultat av samspillet mellom arv og miljø. Nyeste naturvitenskapelige forskning tyder på at det er en genetisk disposisjon for spiseforstyrrelser (Dagbladets Lørdagsmagasin 2. september 2006).

På tross av at jeg ikke har dokumentasjon som tilsier at mine informanternes handlingsmønstre var et resultat av en angstopplevelse og avmakt, kan jeg ikke utelukke at dette var tilfellet. Jeg opplevde ikke deres atferd som en avvisning av en egen identitet og prosjektet var ut fra mitt ståsted ikke et sykkelig kroppsprosjekt. Deres ønske om en fysisk transformasjon, vil jeg anta var en naturlig del av utviklingen av en voksen *jeg*- og mannsidentitet. Allikevel går jeg ut fra at ønsket om å ville være litt bedre innen mange komplekse systemer kan føre til et *møte med veggen*. På lang sikt, var Bjørnars pågående prosjekt, sett med mine øyne, *ikke*-gjennomførbart.

Kroppen – et sammenlikningsprosjekt

Når identitet knyttes opp mot forskjeller og defineres på bakgrunn av tilhørighet til ulike kategorier, blir sammenlikning en avgjørende faktor for vår oppfatning av egen kropp og identitet. Hvem det er vi kategoriserer oss selv sammen med, får konsekvenser for våre tanke- og handlingsmønstre. Tidligere nevnte kroppsparodier var et eksempel på hvordan mine informanter markerte tilhørighet til en bestemt gruppe og avstand til andre kategorier. De var ikke bodybuildere og ikke pysete slappe menn. De ønsket å fremstå som *riktige*, veltrente unge menn innen gjeldende sosiale kontekst. Her er det viktig å spørre seg selv, hva mine informanter egentlig opplevde som den *riktige* kategori, og på hvilket sammenlikningsgrunnlag denne var bygget.

Få av mine informanter dusjet på S.A.T.S. etter trening. Bjørnar og Jan Petter skilte seg faktisk ut i denne henseende. De dusjet etter trening. Jeg er overbevist om at det

¹³ Med kroppsforstyrrelser henviser jeg til ekstreme former for kroppsbygging og plastisk kirurgi.

skyldtes at de bodde forholdsvis langt fra senteret, og at det ville være ytterst ubehagelig å ferdes i det kalde været uten å ha dusjet. Mange av mine perifere informanter i samme alder dusjet ikke på S.A.T.S. Videre fikk de, som Bjørnar og Kristoffer, fritak fra gymtimene på skolen for å utøve egen trening. Jeg har erfart samme trend fra andre S.A.T.S. sentre i Oslo og Bergens området¹⁴. Uansett om årsaken var en opplevelse av ubehag eller rent praktisk, ble resultatet at mine informanter sjelden ble eksponert for nakne kropper til jevngamle gutter. De sammenliknet til enhver tid sine kropper med kroppene til de voksne mannskropper som var representert i massemediene. De sidestilte egen kropp med en 5 til 15 år eldre mannskropp. Enda en gang kan det være fruktbart å nevne Mary Douglas. Hun understreker at ingen mennesker lever alene og at det enkelte individets klassifikasjonsskjema er overtatt fra andre (Douglas 1997).

Innen forbrukersamfunnet spiller massemediene en avgjørende rolle for individets klassifikasjonsskjema. Med den moderne informasjonsteknologi er det mulig å bli influert fra den annen side av jorden. Kroppsidealer, trender, livsstiler og strukturer oppstår i et globalisert mediebilde og overtas av enkelindivider på tvers av nasjoner (Bourdieu 1995, Giddens 1993, Bell and Valentine 1997, Reinicke 2002).

Mine informanter ga til meg uttrykk for at de synes at de var underutviklet og ikke hadde anlegg for muskler. En misnøye med egne kropper, slik jeg vurderte det, som et resultat av et ureelt sammenlikningsgrunnlag. Deres opplevelse av den sosiale kroppen fundamentert i gjeldende klassifikasjonssystem fikk stor innvirkning på deres forestilling om den *riktige* kroppen, som igjen påvirket deres behandling av den fysiske kroppen.

Bjørnar ville ha en kropp som Eivind Brekestad, Kristoffer en som David Beckhams og Aksel, personlig trener, en fjellklatres kropp. Alle mine informanters kropps forbilder fremsto i mediene å ha kontroll over egne valg og livssituasjon. Utvalgte kropper som var assosiert med en sosial identitet innen et bestemt verdisystem. Mannsforsker Kenneth Reinicke poengterer at det er skjedd en endring fra dyrkelsen av den overmuskuløse kroppen til dyrkelse av en mer avbalansert og harmonisk kropp, som også utstråler spenstighet og funksjonalitet (Reinicke 2002).

Mary Douglas understreker at den sosiale kroppen til enhver tid styrer opplevelsen av den fysiske kroppen (Douglas 1997). Mine informanters forbilder indikerte at deres syn og opplevelse av den fysiske kroppen var sterkt påvirket av forbrukersamfunnets sosiale konstruksjon og representasjon av kroppen. Det foregikk, i samsvar med Douglas'

¹⁴ S.A.T.S. Sjølyst, S.A.T.S. Majorstua og S.A.T.S. Sandviken.

teorier, en konstant utveksling av betydninger mellom den sosiale kroppen og den fysiske kroppen, som var preget av den gjeldende representasjonen av kroppen. Kroppen fremsto som et symbol og parallell til mine informanternes forestilling om andre individer, deres posisjon i samfunnet og gjeldende samfunnsstruktur (Douglas 1975, Andersen 2000).

På tross av en kopling mellom kroppen og personen skilte alle mine informanter kategorisk jeget fra kroppen, når de ble bedt om å beskrive kroppen. *Jeg-identiteten* var i deres tale differensiert fra kroppen, og dermed var dikotomien kropp – sinn tilstedeværende i deres formuleringer. ”*Den man er...likesom*”, ”*hjernen*” og ”*tanken*” var gjennomgående beskrivelser for det mine informanter beskrev som å stå i opposisjon til kroppen. Da jeg spurte Bjørnar om *hjernen*, forstått som *jeget*, var en del av kroppen, svarte han: ”*Nei. Kroppen er én ting. Hjerne og sinn er noe helt annet. Tenk på transvestitter. De er jo dame i hjernen, men har en mannekropp.*”

Det kartesianske skille var uttalt hos mine informanter. Helt i tråd med Turner, Fraser og Grecos beskrivelse av individets opplevelse av kroppen innen det moderne forbrukersamfunnet. Forestillingen om å *ha en kropp* og et sterkt skille mellom kroppen og selvet var nærværende (Turner 1992, Fraser og Greco 2005, Benson 2002). Allikevel erfarte jeg med tiden at mine informanter opplevde og formulerte en direkte forbindelse mellom kroppen og en gitt *jeg-identitet*. Det ble klart, som tidligere beskrevet av Kirsten Hastrup, at det var avstand mellom språklige erklæringer og det *levende liv* (Hastrup 1992).

Mary Douglas fremlegger en begrunnelse som i større grad er fundamentert i menneskers grunnleggende atferdsmønstre. I ”*Naturlige Symboler*” skriver hun: ”*Et komplekst sosialt system udfinder adfærdsmåder for sig selv, som lader formode, at menneskelig samvær er frigjort fra legemet, sammenlignet med dyreverdenens*” (Douglas 1975:99).

”*Som lader formode*”, er ut fra min lesning essensen i dette resonnement. Menneskelig samvær og bedømmelsen av andre mennesker er ikke frigjort fra kroppen, men vi oppfører oss som var det. På tross av at mine informanter i sin tale skilte mellom kroppen og individets *jeg-identitet*, knyttet de i sine beskrivelser av forbildenes kropper personlige egenskaper til den fysiske kroppen. Kroppen fremsto som en sentral komponent i deres verdi- og klassifikasjonssystem. Den spilte en avgjørende rolle for sammenlikning og for informantenes opplevelse av andre. Kroppen var og ble en representasjon av et individs sosiale identitet. ”*(...) a social symbol of identity*” (Shilling 2002:70).

Ovennevnte viser at forestillingen om å *være en kropp* var til stede. I samsvar med Merleau-Pontys teorier fremsto kroppen som et subjekt. Individet var en kropp, en skisse av den totale væren. Kroppen var tvetydig, både subjekt og objekt (Fürst 1995).

Merleau-Ponty beskriver hvordan det vestlige moderne menneske gjennom den kartesianske tradisjon er blitt vant til å løsrive seg fra objektet. Han konkluderer at kroppen vanligvis defineres som en sum av deler uten et indre og sjelen som et for seg selv distanseløst nærværende vesen (Merleau-Ponty 1994). På tross av at kroppen fremsto som et naturlig subjekt, mener jeg å ha vist over at det nettopp var sistnevnte forestilling om kroppen atskilt fra en nærværende *jeg-identitet* som var uttalt til stede hos mine informanter.

Kroppen – et kommunikasjonsprosjekt

For å få en bredere forståelse av mine informanternes syn på egen og andres sosiale kropper valgte jeg å se nærmere på kroppen som kommunikasjonsmiddel i forhold til det moderne identitetsbegrepet, som det ble definert i begynnelsen av dette kapittel.

I løpet av den siste måneden av mitt feltarbeid gjennomførte jeg et lengre intervju med mine to hovedinformanter og seks perifere informanter. Jeg ønsket, gjennom en strukturell analyse, å få en forståelse av sammenhengen mellom kroppens utseende og personens *jeg-identitet*. (Se vedlegg B)

Under intervjuet presenterte jeg to kropper for mine informanter. (Se foto A og foto B på neste side). Først fremviste jeg dem kroppen A. Etter å ha studert kroppen på fotoet, ba jeg dem om å gi en fysisk beskrivelse av forelagte kropp. Deretter skulle de med utgangspunkt i fotoet formulere sine tanker rundt begrepene yrke, hobby, fritid, lykke, suksess på jobben og mulige personlighetstrekk til personen på fotoet. Etterpå ba jeg dem gjøre det samme ved synet av kroppen i B. Til slutt fortalte jeg dem at det var én og samme person, som hadde gjennomgått en transformasjon. En naturlig transformasjon i følge personen på fotoet.

Da jeg fortalte dem at det var én og samme person, ble de alle meget overrasket. De hadde et øyeblikk vanskelig for å erkjenne at deres vurdering av andre i liten grad var frigjort fra kroppsobjektet. Egenskapene og verdiene de hadde tillagt den ene kroppen passet ikke på den annen. Flere av de personlige trenere ga etter hvert uttrykk for at de burde se på kroppen som mer enn en biologisk kropp og *maskin*. Kanskje de skulle ta mer ansvar for den sosiale kroppen. Aksel, personlig trener, kom med følgende kommentar: ”*Vi bør nok nedtone vårt kroppsilde noe. Trening kan skape en mani.*” Johan, personlig trener, gikk mer i dybden med problemstillingen: ”*Ja, vi i S.A.T.S. har ansvar for våre medlemmers psykiske*

helse. Vi burde nok forsøke å skape en indre motivasjon. Jeg er overbevist om at gjennom indre motivasjon ville alle oppnå et ytre resultat. Men det er vanskelig, fordi de fleste kunder ikke oppgir et klart mål. De sier ofte at de vil ha bedre kondis og helse. Men når det kommer til stykket, vil de alle tape et par kilo eller få større muskler.”

Foto A.

Foto B.

Beskrivelsene formulert av mine informanter om personen som henholdsvis kroppen i A og kroppen i B var overraskende sammenfallende. Jeg antar at det fantes fellesforestillinger om kroppen, og at disse bestemte mine informanternes opplevelse av aktøren. Under har jeg samlet deres svar og tanker, som kom til uttrykk, før de ble informert om at det var én og samme person i to ulike kroppsobjekter. Det er verdt å merke seg at alle mine informanter beskrev personlighetstrekk, når de ble bedt om å gi en beskrivelse av den fysiske kroppen. Fremfor å beskrive kroppens størrelse og utseende definerte de i første rekke personens egenskaper. *”Han er ambisiøs, disiplinert og opptatt av kosthold,”* var et umiddelbart svar på beskrivelsen av den fysiske kroppen.

Det var, i tråd med Douglas, tydelig å erfare hvordan den sosiale kroppen påvirket opplevelsen av den fysiske kroppen og omvendt. Faktisk var det umulig for mine informanter å skille dem fra hverandre. De klarte ikke å gi en ren fysisk beskrivelse av kroppsobjektet uten henvisning til personens *jeg-identitet*. Hvert møte med en kropp var med andre ord et møte med en *jeg-identitet*. Det fantes ingen naturlig måte å betrakte kroppen på

som ikke inneholdt en sosial dimensjon. Kroppen var tvetydig i tråd med Merleau-Pontys teorier.

KROPPEN I A

Fysisk beskrivelse: Han er en overvektig, lat og inaktiv 30 åring. Han har rette skuldrer og god holdning. Han kunne ha sett bra ut om han ville. Han har en del muskler under alt fett. Han har kanskje vært aktiv tidligere.

Yrke: Han er kontoransatt i den offentlige sektor. Han er kanskje snekker eller elektriker, ikke kontoransatt, benmuskulaturen er likesom for kraftig. Han er ikke aktiv i hverdagen. Han er absolutt stillesittende. Han er ett eller annet i det offentlige. Han er ikke selvstendig.

Hobby og fritid: Han henger med guttene. Han drikker øl og ser fotball på TV. Han ringer ofte sin mor. Han har familie, men liker å få maten servert. Han spiller nok litt bedriftsfotball, og det ses på benmuskulaturen. Han er en bra kar. Han har ingen friluftsinnteresser. Han har sterke bånd til sine venner og familie.

Suksess på jobben: Nei. Han føler seg forbigått. Han har ingen utvikling. Han har vært i samme stilling i mange år. Han har ingen ambisjoner. Han gjør akkurat det han må og ikke mer. Han har det bra med sine kollegaer. Han er meget sosial på jobb. Han vil aldri få en lederstilling.

Lykkelig: Han er absolutt ikke fornøyd. Han fikk kone og barn for tidlig. Han føler at han kunne ha gjort det bedre. Du ser på hans kroppsholdning at han ikke er lykkelig. Han har det ok med sine venner. Han ønsker et mer aktivt liv, men det lykkes bare ikke for ham.

Personlighetstrekk: Han er særdeles hyggelig, blid og i godt humør. Han er snill, ærlig og morsom. Han har humor. Han liker å slappe av. Han orker ikke stress. Han er sosial og stødig. Han har lavt energinivå. Han er verken arbeidsom eller ambisiøs.

KROPPEN I B

Fysisk beskrivelse: Han er 25 år og slank. Han har meget lav fettprosent. Han er meget opptatt av trening og kosthold. Han har et anstrengt forhold til mat, nesten anoreksisk. Han har vært aktiv i mange år. Han har lavt selvbilde og derfor begynte han med styrketrening. Han har treningssenterkropp. Han har lyst til å bli større. Han er ambisiøs og disiplinert. Han er meget opptatt av sitt utseende og bruker mye tid på trening og styling.

Yrke: Han er student, økonomi eller juss. Han må ha mye tid til å trene. Han er ikke en arbeidskar. Han er sikkert eiendomsmegler. Han jobber i det private næringsliv, bank eller forsikring.

Hobby og fritid: Han må bruke sin tid på trening. Han liker å gå på stranden og i byen. Han er ikke gift og har ingen barn. Han bruker mange penger på klær, biler og sikkert også sminke. Han bor i en minimalistisk leilighet i den riktige del av byen. Han er singel og puler sikkert mange damer. Han har mange bekjente, men ingen nære venner. Han har ingen særlig kontakt med sin familie.

Suksess på jobben: Han er typen som har suksess. Han har en sterk vilje. Han gjør det bedre ettersom han trener, du vet, det er ofte en sammenheng. Han er populær blant sine kollegaer. Han får mye oppmerksomhet og respons på grunn av kroppen.

Lykkelig: Han er lykkelig og fornøyd med seg selv. Han tenker ikke på lykke, for ham handler det bare om å ha de riktige ting og gjøre det riktige. Det viktigste er å fremvise lykke. Han føler kanskje ikke at han er stor nok. Han har funnet meningen med livet gjennom sin livsstil. Han har et positivt selvbilde og god selvtilit. Han er tilfreds med sin kropp, men overbevist om at den kan bli bedre.

Personlighetstrekk: Han er målrettet, disiplinert og ambisiøs. Han vil gjerne skille seg ut og være tøff. Han er en luring og manipulerende. Tilsynelatende sympatisk. Han prøver å være mer enn han egentlig er. Han er meget forfengelig og kanskje bifil. Han har et stort ego.

Det var ingen overraskelse at mine informanter kategoriserte andre mennesker ut fra deres kroppsobjekt. I *"Postmoderne identitetsproblemer"* beskriver Trond Berg Eriksen hvordan vi umulig kan tenke oss at dem vi omgås bare er kropper i bevegelse. At det ikke skulle finnes et rom bak pannebrasken som vi kan appellere til, overskrider våre abstraksjonsevner. *"Fremfor alt er det nødvendig i forbindelse med sosiale og følelsesmessige forpliktelser å tenke seg en stabil identitet i og bak alt det en fremmed kropp gjør og sier,"* skriver Eriksen (Eriksen 2000:347).

Allikevel var det særdeles fascinerende hva kroppens utforming kommuniserte til mine informanter, og hvor samstemt deres beskrivelser var. En person ble stereotypisert ene og alene på bakgrunn av tilhørende kroppsobjekt. Alt fra individets væremåte til legning kunne de *lese* ut fra kroppens form. Med utgangspunkt i kroppsobjektet kategoriserte de andre individer innen den gjeldende sosiale kontekst. Det var tydelig at kroppen var et symbol som representerte et individs egenskaper (Bourdieu 1995). Den sosiale kroppen som kategori og symbol bestemte opplevelsen av den fysiske kroppen. Det fantes for mine informanter ingen naturlig måte å betrakte kroppen på som ikke samtidig involverte en sosial dimensjon (Douglas 1975).

Mary Douglas fremsetter den hypotese at kroppslig kontroll er et uttrykk for sosial kontroll (Douglas 1975). Jeg opplevde at *kontroll* var et nøkkelbegrep. I ovennevnte beskrivelser kom det frem at informantene knyttet verdier som *riktig*, *suksess* og *fornøyd* til den veltrente og kontrollerte kroppen. Kroppen/personen i B var opptatt av å gjøre det *riktige* og eie de *riktige* ting. Han var i sosial kontroll gjennom å være *aktiv* og *manipulerende*.

Jeg vil, som tidligere beskrevet, anta at *kontroll* og *selvkontroll* var og er gjennomgående nøkkelbegreper innen det vestlige forbrukersamfunnet, ikke bare for mine informanter. I Deborah Luptons analyse av mat presentert i boken ”*Food, the Body and the Self*” ble under- og overernærte individer ansett som ulykkelige, og synlig kontroll over matinntaket ble likestilt med kontroll over subjektet (Lupton 1996). Et fund i klar overensstemmelse med Mary Douglas’ teorier (Douglas 1975).

Verdiene, som ble tillagt de to kroppsubjektene, var i mange henseende divergerende. I figur 2 under har jeg skjematisert verdiene som distinktive opposisjoner. Det er viktig å understreke at binære opposisjoner er sosialt konstruerte (Strathern 1996, Moore 2002).

KROPPEN I A	KROPPEN I B
Overvektig	Undervektig
Offentlig sektor	Privat sektor
Familiemann	Ungkar
Passiv	Aktiv
Fiasko	Suksess
Uambisiøs	Ambisiøs
Lat	Arbeidsom
Sosial	Ego
Misfornøyd	Fornøyd
Ærlig	Manipulerende
Blid	Tøff
Sympatisk	Usympatisk
Heterofil	Bifil

Fig 2.

På tross av at mine informanter forsøkte å skape et kroppsobjekt med lav fettprosent og definerte synlige muskler, nærmere kroppen/personen i B, tilla de dette kroppsobjektet flere mindre verdsatte egenskaper. *Stort ego, usympatisk og manipulerende* var karakteristika som ble fremhevet ved synet av kroppen/personen i B. I kontrast var kroppen/personen i A *sosial, sympatisk og ærlig*. De positive egenskaper tillagt den veltrente kroppen/personen i B sto åpenbart i høyere kurs, for alle ville de helst være som kroppen/personen i B. Verdier som *aktiv, suksess, ambisiøs, arbeidsom, fornøyd og tøff* var verdsatt. De mente at den veltrente kroppen utstrålte disse verdier og ønsket selv å kommunisere samme verdisett. Til gjengjeld tok de avstand til personlighetstrekkene tildelt kroppen/personen i A. *Fiasko, lat, misfornøyd og uambisiøs* var ikke verdier de ønsket å bli assosiert med. Slik jeg ser det fremsto disse verdier som *urene* og dermed ble den *overvektige* og *utrente* kroppen/personen *tabu* for mine informanter. Douglas understreker at objekter og mennesker blir tabu når de ikke formår å passe inn i kulturens symbolske klassifikasjonssystem. Det *urene* bryter med det gjeldende klassifikasjonssystem, truer den symbolske orden og signaliserer kaos og oppløsning (Douglas 1997). Det sto klart at den utrente, tykke og *urene* kroppen var symbolsk uorden for mine informanter. Den så absolutt ikke ut som den burde. Den trengte en transformasjon.

I "*Consuming Geographies*" skriver David Bell og Gill Valentine om kroppen innen det moderne forbrukersamfunnet. Deres analyse tar utgangspunkt i mat og matens kulturelle betydning innen ulike sfærer. I denne forbindelse kommer de nærmere inn på kroppens representasjon og kulturelle verdi. De mener at mannekroppen de seneste år er blitt seksualisert og erotisert gjennom massemediene. Den maskuline idealkroppen skal være fettfri på lik linje med den kvinnelige idealkroppen. "*Fat people are stereotyped as undisciplined, self-indulgent, unhealthy, lazy, untrustworthy, unwilling and non-conforming*" (Bell and Valentine 1997:36).

Den veltrente, slanke kroppen blir fremvist med stolthet. Den er et tydelig tegn på individets egen disiplin og suksess. Overvektige og undervektige mennesker blir stereotypisert. Videre er den utrente kroppen, ifølge mannsforsker Kenneth Reinicke, blitt politisk ukorrekt. I den politiske debatt problematiseres den overvektige kroppen, og vi hører kontinuerlig om hvor dyrt det blir for samfunnet å ta hånd om den overvektige, utrente befolkning (Reinicke 2002).

Jeg har ikke lyktes med å finne relevante strukturelle analyser som kunne gi meg innblikk i kategoriseringen av den postmoderne mannen. Derfor har jeg valgt å se nærmere på sosialantropologen Michelle Rosaldos klassiske studier av kategoriene natur –

kultur, passiv – aktiv og privat – offentlig i forhold til dikotomien mann – kvinne. Hennes prosjekt var basert på den grunnleggende premiss at kjønn var sosialt konstruert, ikke biologisk bestemt. ”*Whatever role biology was playing, it was not determining gender*”, forklarer Henrietta Moore (Moore 2002:60).

Moore konkluderer i essayet ”*Divided we stand – Sex, gender and sexual difference*” at den binære kjønnsopposisjon ikke har vist seg å være universal. Vi kan ikke gå ut fra at biologisk kjønn nødvendigvis skaper de kulturelle kategoriene mann - kvinne. ”*If gender constructs are cultural variable, then so are the categories of sexual difference,*” understreker Moore (Moore 2002:61).

Michelle Rosaldo har i ”*Women, Culture and Society*” vist at *kvinne, passiv, kaos, privat, omsorg og natur* er samhörige kategorier innen mange samfunn og kulturer, mens *aktiv, kosmos, offentlig og kultur* knyttes opp mot mannen. Hennes strukturelle modell bygger på den premiss at vi alle konstruerer sosiale roller og kulturelle stereotyper for å sette egen persepsjon i orden og system (Rosaldo 1974).

Det kan være interessant å se nærmere på kategoriene: natur – kultur og passiv – aktiv i forhold til mine informanters opplevelse av de to kropper/personer i henholdsvis foto A og foto B.

I henhold til Rosaldos teorier kom det klart frem at mine informanter konstruerte tydelige definerte sosiale kategorier og kulturelle stereotyper. De kategoriserte den overvektige kroppen/personen i A ved *passiv, fiasko, lat og misfornøyd*. Jeg vil anta at han gjennom å være *passiv og utrent* ble knyttet nærmere til kategorien natur. Kroppen/personen i B var i motsetning til A kategorisert ved *aktiv, suksess, arbeidsom og fornøyd*. B var i større grad assosiert med kultur. Jeg vil mene at mine informanter anså den trente kroppen for å være mer kultivert. Den overvektige og late kroppen/personen i A var ikke kultivert og nærmere naturen. Det er verd å trekke en parallell tilbake til Levi-Strauss’ forestilling om ”*The culinary triangle*”, som beskrevet i kapittel 3 (Leach 1974). Den utrente kroppen ble kultivert gjennom treningen akkurat som maten blir kultivert gjennom tilberedelsen med ild.

Mine informanter var som tidligere beskrevet meget opptatt av den naturlige transformasjonen. De var med andre ord fokusert på kultivering av kroppen. Det var viktig å signalisere rene kulturelle verdier og alle hadde muligheten. ”*Han kunne ha sett bra ut om han ville,*” var Jan Petters kommentar til kroppen/personen i A, før han ble gjort oppmerksom på at det var én og samme person.

Da jeg endelig fortalte mine intervjuobjekter om den gjennomførte kroppslige transformasjon ble alle særdeles imponert. *”Det er totalt tøft gjort,”* utbrødt Bjørnar. Det var i hans øyne en suksessfull transformasjon og kultivering av kroppen.

Det er viktig å understreke at alle mine mannlige informanter på forskjellig vis ga uttrykk for at alle hadde muligheten for å *skape* den riktige kroppen. Det kunne være en lang og vanskelig prosess, men alle kunne gjøre det. Genetiske forskjeller var av ubetydelig karakter. Hvilken rolle biologi enn spilte så var den absolutt ikke avgjørende for kroppens endelige utseende og form. Om jeg påsto at fysiske handikap og genetiske begrensninger kunne gjøre det umulig å få en synlig veltrent kropp, svarte Bjørnar: *”Du må i hvert fall forsøke å gjøre det beste ut av det du har.”* De italienske informanter i Roberta Sassatellis studie var likeledes overbevist om at det var nødvendig å gjøre det beste ut av egen kropp. (...) *make the most of what you got*” var deres mål med egen trening (Sassatelli 2005:284).

Oppsummering

Jeg vil på bakgrunn av ovennevnte anta at mine informantere forestilling om det endelige fragmenterte kroppsobjektet styrte opplevelsen av egen kropp og trening. Deres manglende interesse for prosessen og altoverveiende fokus på kroppens detaljer resulterte i en opplevelse av å *ikke strekke* til og *aldri* trene nok. For det var alltid en muskel som kunne se litt bedre ut.

Da mine informanter ikke knyttet verdier som velvære, helse og sosialinteraksjon til forestillingen om trening, ble treningen et prosjekt for å oppnå det beste resultat og kontroll.

Jeg vil understreke at mine informantere beveggrunn for å trene ikke var avledet av en opplevelse av avmakt og misnøye innen andre komplekse systemer, som skole eller familierelasjoner. Deres kroppsprosjekt var ett av mange prosjekter for å oppnå en egen definert suksess innen en moderne forbrukerkontekst. De var uten tvil ambisiøse og ønsket å lykkes innen mange komplekse systemer og sfærer.

Mine informanter opplevde kroppen som symbolsk kapital. De knyttet verdier til det synlige kroppsobjektet, som var kroppen et reklameskilt for en persons væremåte, grunnleggende egenskaper og økonomiske velstand. Denne forestilling om den sosiale kroppen og ikke minst den fragmenterte kroppen ble altavgjørende for deres treningsopplegg samt opplevelsen av egen og andres kropp. Et sterkt ønske om å transformere egen kropp resulterte i en livsstil som igjen påvirket behandlingen av den fysiske kroppen. Deres *jeg*-identitet ble objektivert og synliggjort ved den fysiske kroppen.

I tråd med Douglas' teorier påvirket den gjeldende representasjon av kroppen innen det gjeldende meningsbærende rom mine informaners kroppsopplevelse og treningsopplegg, både hyppigheten og utvalget av muskler som ble trent.

Kroppen var en særdeles viktig identitetsmarkør for mine informanter. Turner skriver: *"Der er en voksende bevidsthed om, at kroppen er socialt produceret og socialt konstruert, at kroppen er fragmenteret og har mange identiteter, og at kroppen ikke længere er bundet til eller anbragt i et eller andet fastlagt socialt rum"* (Turner 1992:28).

Mine informanter og især mine unge hovedinformanter var ikke direkte bevisst denne forestilling om kroppen som sosialt produsert og konstruert. I deres muntlige kommunikasjon ga de klart uttrykk for et kartesiansk skille mellom kroppen og en gitt *jeg*-identitet. Likevel var det klart at de, uten å være det bevisst, hadde en kroppsliggjort opplevelse av personen. Kroppen var et meningsbærende subjekt i tråd med en fenomenologisk tradisjon. Kroppen var tvetydig, både objekt og subjekt.

Mine informanter knyttet personlighetstrekk og kategorier, som natur – kultur og passiv – aktiv, direkte til kroppens form og *dømte* seg selv og andre ut fra kroppens utseende. De så på kroppen som et resultat av det enkelte menneskes praktiker og atferd. Kroppen var sosialt konstruert, og biologi spilte ingen betydelig rolle.

5. Fra guttekropp til mannskropp

Andrew J. Strathern har beskrevet utviklingen og konstruksjonen av dikotomien mann – kvinne innen en europeisk og nordamerikansk kulturell kontekst, med hans terminologi omtalt som to-kjønnsmodellen. I siste halvdel av 1700-tallet ble kvinnen langsomt konstruert som et eget kjønn. Kvinnen ble ikke lenger sett på som en underutviklet og ufullstendig utgave av mannen. En såkalt to-kjønnsmodell erstattet en ett-kjønnsmodell (Strathern 1996).

I boken *”Den hele manden – manderollen i forandring”* forsøker Kenneth Reinicke å skrive det mannlige kjønn inn i samfunnsdebatten. Hvor mannen tidligere var mennesket, er han i dag ved å bli et kjønn, skriver Reinicke (Reinicke 2002). Det er en påtvunget kjønnsrolle som mannen må overveie og til dels problematisere i forhold til kvinnen. Ifølge Reinicke er det skjedd en frigjøring av mannen, forstått som en utvidelse av den tradisjonelle mansrollen. Det er blitt utallige aksepterte måter å handle og tenke på som mann (Reinicke 2002).

Elisabeth Badinter gjennomgår i boken *”XY – eller: Hva er en mand?”* et utall av mansroller fra den *harde* mannen til den *bløte og lemlestet* mannen. I et historisk perspektiv beskriver Badinter mannens utvikling og tidligere identitetskriser (Badinter 1994). På tross av mannens frigjørelse og et stort utvalg av mansroller er det viktig å understreke at menn fortsatt utgjør en samlet kategori, forskjellig fra kvinnen. Det finnes en kollektiv forestilling om gruppen av menn (Gilroy 2002).

Jeg opplever ingen klar definisjon av manndom og maskulinitet hos verken Badinter eller Reinicke. Allikevel gir Reinicke gode beskrivelser av forestillingen om maskulinitet innen et moderne forbrukersamfunn. Han mener at maskulinitet handler om et sett av forventninger og idealer som knyttes til mannen. Dette medfører et behov for å leve opp til en gitt forventning og fremstå som en *riktig* mann. Det handler når alt kommer til alt om å konstruere en maskulin fortelling om seg selv (Reinicke 2002).

I *”Manhood in the making - Cultural concepts of masculinity”* gjennomfører David D. Gilmore et komparativ studie av maskulinitet og manndom. Han definerer maskulinitet som: (...) *the approved way of being an adult male in any given society* (Gilmore 1990:1).

Gilmore begynner med å konkludere at alle samfunn skiller mellom hankjønn og hunkjønn. Kjønnroller, og hertil passende oppførsel, ser ut til å være definert innen alle kulturer og samfunn. Manndom fremstår hos Gilmore som en kulturell kategori tydelig forskjellig fra den feminine. Maskulinitet er en identitet som ikke nødvendigvis har

sammenheng med den biologiske og anatomiske kroppen og puberteten. Mannedom er først og fremst en kulturell konstruksjon, som må bevises gjennom en tydelig definert atferd. En atferd som bygger på en bestemt sosialiseringsspraksis innen gjeldende samfunn og kultur (Gilmore 1990).

I alle samfunn, fra fisker- og jegersamfunn til komplekse urbane miljøer, oppleves manndom som en status gutter må oppnå gjennom prøvelser eller ved å utvise passende egenskaper og verdier. Ingen gutter er født som menn, alle må bli det. Gilmore trekker frem flere samfunn, hvor gutter må gjennomgå blodige og smertefulle riter for å oppnå status som menn. Med henvisning til en smertefull overgangsrite fra høylandet på Ny Guinea siterer Gilmore de innfødte: *"Real men are made, they insist, not born"* (Gilmore 1990:14).

Maskulinitet er i alle samfunn knyttet til bevis, og manndom må kontinuerlig bevises. Om denne prosess innen det amerikanske, vestlige samfunn skriver Gilmore: *"Men are driven to greater and greater efforts to succeed in the sense of profitability, getting the job done, amassing the goods, which are displayed not in mounds but are piled up in status symbols and consumer goods"* (Gilmore 1990:107).

Følger vi Gilmore, ligger bevis på manndom i de opphopete statussymboler og konsumerobjekter som mannen formår å tilegne seg (Gilmore 1990). Innenfor gjeldende forbrukersamfunn hvor kroppen fremsto som *"the finest consumer object"*, vil jeg på bakgrunn av foregående kapitler anta at beviset på manndom ble knyttet til kroppens form og utseende. Reinicke poengterer at det ikke lenger er bruk for den mannlige muskulatur, som var nødvendig innen det klassiske industri- og produksjonssamfunnet (Reinicke 2002). Allikevel var kroppens muskulatur særdeles viktig for mine informanter, ikke som bruksredskap, men som maskulin identitetsmarkør.

Badinter konkluderer, med utgangspunkt i flere amerikanske sosiologiske og antropologiske studier, at det er påvist en sammenheng mellom sportstrening og konstruksjonen av manndom. Guttene er blitt oppdratt til å betrakte sin kropp som et redskap, maskin og våpen. Med andre ord et maskulint objekt og symbol (Badinter 1994).

I dag finnes mange mansroller og underkategorier av mannen. Den *metroseksuelle* mannen er et eksempel på en *ny* kategori som definerer en gruppe av kvalitetsbevisste og ikke minst kjøpedyktige unge menn innen det moderne forbrukersamfunnet. *"En heterofil mann med homofil livsstil"* (Dagbladets Lørdagsmagasin 12.8.2006). I denne definisjon blir legning på bemerkelsesverdig måte knyttet til livsstil.

Jeg opplever det som vanskelig å definere kategorien *mann* innen det moderne norske forbrukersamfunnet. Hva er egentlig “*the approved way of being an adult male*” i Norge anno 2006?

Jeg vil her begrense meg til å forsøke å beskrive og definere mine informaners oppfattelse av kategorien, som den kom til uttrykk under mitt feltarbeid.

I ovennevnte kapitler kom det frem at *kontroll og selvdisiplinering* var viktige egenskaper for mine informanter. De ønsket å fremstå som flinke på trening, i skolen og i andre sosiale sammenhenger. Ytre kontroll over kroppens utseende og form var like viktig som å mestre skolen og sosiale relasjoner. Samtidig var mine informaners forestilling om det naturlige fremtredende. Det var viktig med en naturlig transformasjon av kroppen. For å underbygge idéen om den naturlig transformerte kroppen underrapporterte de hvor mye tid de egentlig brukte på trening. Kanskje de i tillegg gikk på skjønnhetsklinikker for å få fjernet hår og vokset øyenbryn uten at de kommuniserte det til meg og andre.

En ting er sikkert, de var på alle måter velstelte og brukte mye penger på sitt utseende. Uansett om de gikk på skjønnhetsklinikker eller ikke, underkommuniserte de hvor mye tid de brukte på trening, kropp og utseende. De ønsket åpenbart å fremstå som menn gjennom en naturlig kontrollert kropp, gjennom et naturlig talent for å se bra ut.

Slik jeg ser det, vil jeg hevde at mine informaners opplevelse av den godkjente måte å være mann på og dermed definisjon av mann bygget på elementene *naturlig, styrke og kontroll*. Denne definisjon ble ytterligere underbygget av deres valg av maskuline forbilder. Fotballspilleren David Beckham var et forbilde som ofte ble fremhevet, og hans klesstil ble i høy grad kopiert av mine informanter. Især av Kristoffer, som til og med fikk en *Beckham*-diamantøring i løpet av feltarbeidsperioden.

David Beckham er i mediene blitt omtalt som kroneksemplet på den *metroseksuelle* mannen. Han er et globalt ikon og symbol på den heteroseksuelle, selv- og kroppsbevisste mannen med både indre og ytre kontroll. Beckham har ifølge Andrew Parker og Ellis Cashmore revolusjonert mannsrollen og fått en hel generasjon av unge menn *stylet* opp i dyre merkeklær (Aftenposten 16.2.2003, Politiken 28.1.2004).

Med sitt veltrimmete utseende og kroppsform fremstår Beckham i kontroll. En kontroll som knyttes til forestillingen om naturlig kontroll, fordi Beckham uten tvil har et naturlig talent for fotball. Hans frispark er legendariske. Nettopp denne kombinasjon av egenskaper vil jeg anta er verdsatt innen en kultur hvor forestillingen om likhet står sterkt.

Henningsens tidligere omtalte studie (kapittel 2) av idrettshelter og deres selvforvaltning innen en norsk kontekst beskriver nettopp hvordan individualisten og den

individuelle helteprestasjon forankres og verdsettes innen en kultur med en felles likhetstankegang. Idrettsheltene bygger, gjennom sitt naturlige talent, bro mellom individualisme- og likhetsidealene. Eneren blir gjort til eksponent for det brede fellesskap (Henningesen 2001).

Mine informanter identifiserte seg med Beckham, og han ble gjort til ikon for deres ønskete livsstil, klesstil og væremåte. Dette er i overensstemmelse med Andersons forestilling om at det moderne vestlige mennesket lever i en *ikon-økonomi*. Objekter og personer får symbolsk mening i den grad at vi ikke lenger klarer å skille symbolet fra objektet. Økonomi og identitet blir forent gjennom en valgt livsstil. Massemediene overlesser den postmoderne mannen med reklamer for kosmetiske herreserier og andre produkter spesielt utviklet for menn. Blant annet Beckhams egen parfyme og kles- og smykkekolleksjon. Forbruk tjener til syvende og sist som en identitetsmarkør (Anderson 2000). For mine informanter som en maskulin identitetsmarkør.

Reinicke understreker at det i kapitalismens ånd er skapt en generasjon av forfengelige menn som uten problemer innrømmer at de går i treningssenter og på skjønnhetsklinikker, mannlige forbrukere som forventes å være velstelt og veltrent (Reinicke 2002). Helt i tråd med informantens uttalelse, som den kom til uttrykk i Aftenpostens artikkel fra 3.9.2002 (Se innledning): *"Jeg føler absolutt et press om å ha en bra kropp og fine muskler. Det er mest derfor jeg bruker mye tid på trening"*.

Jeg stiller spørsmålsteget ved om vi, som Reinicke understreker, kan kalle dette en frigjøring av mannen? Jeg er ikke overbevist om at mannen er blitt frigjort. Ut fra mine observasjoner er kategorien mann blitt tillagt et annet sett verdier og forventninger, som tidligere var forbeholdt kvinnen. Jeg anser ikke dette som en frigjøring, snarere som en påtvunget livsstil med et tilhørende forventet forbruk.

På tross av at flere kulturer ikke innehar tydelig definerte konstituerende mannsriter, eksisterer det en klar forestilling om manndom, understreker Gilmore. Han innfører kategorien *"real men"*. *"Real men"* er menn som etterlever samfunnets dominerende mannsrolle og idealer. Han beskriver hvordan *"real men"* på Balkan var en tydelig definert kategori. En *"real man"* var en som drakk mye, brukte mange penger, sloss tappert og forsørget en stor familie (Gilmore 1990).

Mine informanter diskuterte aldri begrepene *manndom* og *maskulinitet*. Til gjengjeld brukte de ved flere anledninger uttrykk og termer som henviste til en overordnet definisjon av manndom. Styrke og kondisjonstrening i sal ble omtalt som en *"jenteting"* og når noen av deres kamerater ikke levde opp til sitt mannlige ideal, ble de omtalt som *"pyser"*.

Videre var de opptatt av kroppens utseende. Kroppen skulle se ut til å være vel trent og funksjonell. Den måtte ikke se unaturlig stor ut. Menn som i følge mine informanter hadde unaturlig store kropper ble omtalt som ”Harry”. I deres øyne var de menn, men ikke *riktige* menn, fordi de ikke var *skapt* på en naturlig måte, forstått som *riktig*. De tilhørte med andre ord ikke den riktige klasse og kategori av menn.

I dette kapittel vil jeg se nærmere på hvordan mine informanter gjennom kroppen forsøkte å konstituere seg selv som menn. Jeg vil gå nærmere inn på Arnold van Genneps forestilling om overgangsriter og forsøke å tilpasse hans teori til et moderne komplekst samfunn. I denne sammenheng vil jeg belyse mine informanters kontinuerlige forsøk på å bevise sin manndom overfor jevngamle menn.

Kroppen – et bevis på manndom

I Irving Goffmans situasjonsanalyse av interaksjon innen offentlige rom vektlegger han begrepet ”*fitting in*”. Begrepet ”*fitting in*” knyttet til den sosiale orden innen det gjeldende meningsbærende rom er fundamentert i Goffmans situasjonsdeterminisme (Goffman 1963).

Mine informanter ville gjerne *passé inn* i den mannlige kategori. Deres handlinger og offentlige *skuespill* innen det meningsbærende rom bar tydelig preg av et ønske om å definere seg selv som menn overfor jevngamle venner og kamerater. Reinicke poengterer at menn trenger et rom hvor de kan bli bekreftet som menn av andre menn (Reinicke 2002).

Jeg er på bakgrunn av mitt feltarbeid overbevist om at apparatsalen på S.A.T.S. hadde denne funksjon. I følgende episoder kommer det frem at mine hovedinformanter hadde et stort behov for å bli bekreftet som menn av jevngamle menn. Det foregikk en *ikke* uttalt konkurranse mellom guttene i apparatsalen.

EPISODE 3

Det var 11. mars. Jeg hadde avtalt å møtes med Jan Petter klokken kvart på fire på S.A.T.S. Sammen hadde vi planlagt å trene ben denne dagen. Da jeg kom opp i apparatsalen, oppdaget jeg at Jan Petter var godt i gang med å trene skuldrer. Han kom meg straks i møte og fortalte meg at han ikke hadde mulighet for å trene ben i dag, da han i går hadde vært på skitur med skolen. Han var etter eget utsagn ”*alt for sliten i bena*”. Siden jeg ville trene ben i dag, hadde han valgt å komme litt tidligere og trene rygg, skuldrer og biceps. Han var allerede ferdig med rygg og skuldrer, og derfor bestemte vi å trene biceps sammen. Vi begynte med frivekter.

Halvveis ut i første øvelse kom Nikolaj, en skolebekjent av Jan Petter og hilste på. Jeg ble ikke introdusert, men Jan Petter fortalte meg etter deres korte møte, at Nikolaj gikk på samme skole, mekanisk linje. Nikolaj begynte å trene triceps rett ved siden av oss. Plutselig sa Jan Petter at han ønsket å trene litt triceps før han avsluttet dagens treningsøkt. Han tok stangen Nikolaj hadde brukt, mens både Nikolaj og jeg så på. Han la seg på benken, som Nikolaj hadde brukt og begynte å gjennomføre samme øvelse. Etter fire gjentakelser fikk han problemer med å løfte vektstangen. Han satte seg opp, la vektstangen fra seg på gulvet og sa: *”Jeg har allerede trent litt biceps i dag og er totalt trett etter skituren i går.”* Han reiste seg, mens han fortalte meg at han gjerne ville nå neste buss. Vi ble enige om å trene bryst, triceps og mage neste gang. Deretter forlot han apparatsalen uten å ta avskjed med Nikolaj.

Jan Petter trente vanligvis rygg, skuldrer og biceps en dag og bryst, triceps og mage en annen. I episode 3 hadde han planlagt å trene rygg, skuldrer og biceps. Bortsett fra ovennevnte episode opplevde jeg aldri at Jan Petter endret sitt treningsmønster med hensyn til øvelsesutvalg. At han plutselig brøt egne rutiner og begynte å trene triceps samme dag som rygg, skuldrer og biceps var bemerkelsesverdi.

Jeg antar at Nikolajs tilstedeværelse påvirket Jan Petters spontane beslutning. Han skulle vise Nikolaj sin styrke. Dessverre fikk han problemer og måtte gi seg etter få gjentakelser. Fremfor å legge vektstangen ned og jobbe videre med lettere vekter, valgte han å slutte for dagen med en kommentar som kunne indikere at det var meg, som hadde foreslått å trene triceps. Samtidig understrekte han at han var sliten. Han kunne med andre ord løfte mye mer, når han var i form.

Mine informanter var generelt sett oppmerksom på hva kamerater og andre som trente i apparatsalen løftet av vekter. På tross av at de nesten aldri diskuterte hvor mye de eller andre kunne løfte, var det tydelig på deres utsagn at de la merke til de andres styrke. Mandag den 19. april kommenterte Bjørnar en mann med store brystmuskler som trente i apparatsalen: *”Hvordan er det mulig å løfte så lite? Med de store brystmuskler burde han kunne løfte mer. Tror du han er dopet?”*

Bjørnar reagerte om han opplevde et misforhold mellom kroppssymbolet og individets styrke. Noe måtte være galt, for kroppen burde være et reelt bevis på styrken. For Bjørnar fremsto mannen med de store brystmuskler som en anomali.

Mary Douglas er opptatt av anomalier og tvetydighet. Anomali er et element som ikke passer inn i en bestemt gruppe eller definert mønster. Tvetydighet er kjennetegnet

ved flere mulige tolkninger. Douglas mener at innen storskalasamfunnets kompleksitet virker de strukturerende regler ikke altomfattende. Hvordan vi forholder oss til anomalier og tvetydighet blir i større grad opp til den enkelte. Det må dog til enhver tid være orden i samfunnsstrukturen, og alt handler til syvende og sist om å skape *helhet* i egen tilværelse (Douglas 1997).

I ovennevnte tilfelle skulle det for Bjørnar være en reell forbindelse mellom kroppsformen og styrken. Styrken skulle ha sammenheng med innsatsen og det endelige kroppssymbolet. I dette lå en iboende konkurranse. En *ikke* uttalt konkurranse mellom mennene og kameratene. Følgende episode 4 er et eksempel på denne konkurranse.

EPISODE 4

Den 23. mars fikk jeg følgende sms fra Bjørnar, mens jeg spiste frokost. *"Hva med brystpress i dag. Du er med på det? Trener bryst, triceps og kanskje rygg. 15.15? ☺Bjørnar"*

Da jeg møtte Bjørnar på S.A.T.S., var Kristoffer, som akkurat var blitt medlem, med. De kom direkte fra skolen. Vi begynte med å trene brystpress i frivektsarealet. Bjørnar var oppsatt på å trene tungt i dag. Han ville prøve å se hvor mye han kunne løfte en gang (maks løft). Kristoffer ville i motsetning til Bjørnar trene med lette vekter. Han understrekte at han ikke hadde trent på en god stund og derfor ville begynne litt rolig. På tross av Kristoffers uttalelse la han tungere og tungere vekter på for hvert sett han løftet. Vi endte alle med å løfte tungt. Verbalt presset vi hverandre til å gi litt ekstra. *"Bare en til"* eller *"Du klarer en mer"* kommenterte de som ikke løftet. På siste sett klarte Bjørnar akkurat å presse 120 kilo. Kristoffer kommenterte straks Bjørnars innsats: *"Er du like lekker som meg, trenger du ikke å være sterk"*. Vi lo alle tre, før vi begynte med enda en øvelse for bryst.

Sist Bjørnar hadde testet hvor mye han kunne løfte en gang var 15. mars. (Se episode 2). Det var ikke vanlig å trene maksløft ofte, da det var en stor belastning for muskulaturen. Videre var resultatet sjelden vesentlig forskjellig etter kun få uker. Faktisk løftet Bjørnar mer ved første anledning, 125 mot 120 kilo i episode 4. Allikevel var Bjørnar meget opptatt av at vi denne dagen skulle trene tungt, og at han skulle forsøke seg på et maksløft. Jeg visste fra tidligere at Bjørnar var sterk i bryst og at han likte å trene brystpress, fordi han var sterk i denne øvelse.

Jeg antar at Kristoffer var grunnen til at det var viktig for Bjørnar å trene bryst nettopp denne dagen. Det var fascinerende å være en del av konkurransen og *skuespillet*, som

endte med at Bjørnar fikk vist sin styrke overfor både Kristoffer og meg. Kristoffer avsluttet seansen med å bagatellisere viktigheten av å være stor og sterk.

På tross av at Bjørnar og Kristoffer ikke omtalte episoden som en konkurranse og overkommuniserte likhetene dem imellom, ble styrkeforholdet mellom Bjørnar og Kristoffer når alt kom til alt synlig. Det var forskjell på Bjørnar og Kristoffer, når det kom til styrke og trening. Deres kropper var et bevis på denne forskjellen. Bjørnar var større og mer muskuløs enn Kristoffer, som ikke trente regelmessig og målrettet.

Jeg hadde tidligere vært av den overbevisning at mine informaners overordnede beveggrunn for å trene var å skape et kroppsobjekt som ville tiltrekke det motsatte kjønn. De var uten tvil opptatt av å fremstå som voksne, attraktive og seksuelle vesener. Allikevel hadde jeg over en periode lagt merke til at deres trening sjelden ble knyttet til forestillingen om å *kapre* det motsatte kjønn. Når jeg spurte Bjørnar, Kristoffer og Jan Petter om det var jentene de trente for, hadde de på forskjellig måte gitt uttrykk for at de ikke trodde at jenter var særlig opptatt av kroppens størrelse og form. Bjørnar hadde i en kort periode hatt en kjæreste som til og med syntes det var dumt å bruke så mye tid på trening. Hun hadde ifølge Bjørnar klart gitt uttrykk for at sjarmer var langt viktigere enn en veltrent kropp.

Konkurrencen guttene og kameratene imellom var viktig for å stadfeste deres posisjon i gruppen. Det var avgjørende å bli sett og verdsatt av de andre guttene innen omgangskretsen. Bjørnar gjennomførte sitt *skuespill* med suksess, mens Jan Petter måtte lide et nederlag. Han klarte ikke å vise styrke overfor Nikolaj. Slik jeg ser det var treningen og konkurransen preget av et homososialt forhold mellom guttene.

Menn vet godt, når de har bevist sin maskulinitet. De vet når de har seiret og når de har hatt et skikkelig nederlag, konkluderer Reinicke. Videre forklarer han at flere menn på et sted påvirker maskuliniteten. Det oppstår en slags *sentrifugering* av maskulinitet.

”Symbolsk set så måler mænd ofte pikke, når de er i flok. Der indgår ofte en form for konkurrenceelement i rene mandeforsamlinger” (Reinicke 2002:38).

Ovennevnte episoder tolker jeg som forsøk på å bevise manndom gjennom å vise styrke. En styrke og manndom som til syvende og sist kunne ses på kroppens form og utseende. Kroppen ble et symbol på deres styrke og manndom. At det var et viktig symbol for mine informanter, ble videre understreket av deres kontinuerlige fokus på andres kropper i apparatsalen. De ga, som tidligere beskrevet, ofte uttrykk for at de ønsket *”overarmsmuskler som ham”* og *”brystmuskler som ham”*. Både Bjørnar og Kristoffer beundret andres kropper, og Jan Petter la ikke skjul på at han ønsket kroppen til Stig, personlig trener. (Se kapittel 4)

Å bli mann – et individuelt prosjekt

Badinter forklarer hvordan ethvert guttebarn har et nødvendig behov for å bli anerkjent som mann av jevngamle menn. Den enkelte må bevise at han er kommet utover barndommens svakhet og avhengighet. På lik linje med tidligere nevnte teoretikere skriver Badinter: ”*I dag er overgangen fra barn til voksen blevet vanskeligere, for i vore afritualiserede samfund er der ingen prestige-givende prøver*” (Badinter 1994:81).

David Gilmores studie fra Spania beskriver hvordan middelhavslandenes forestilling om maskulinitet var knyttet til mannens daglige atferd, en felles definisjon av korrekt mannlig oppførsel. Det var viktig for alle menn å investere daglig i den *riktige* fremtoning og aldri glemme å være mann. Om en manns oppførsel ikke var passende for den kollektive definisjon av mannsrollen, ble han straks kategorisert som unaturlig og som ”*a-man-who-is-not-a-man*” (Gilmore 1990:54). I motsetning til mange andre kulturer og samfunn fantes ingen mannsemblemer eller tydelig definerte overgangsriter. Å bli mann var et individuelt prosjekt uten direkte konstituerende riter. Gilmore omtaler guttenes *reise* for å bli mann som ”*riteless*” (Gilmore 1990).

Ut fra mine observasjoner var det for mine informanter likeledes et individuelt prosjekt å bli mann. Jeg registrerte ingen håndfaste bevis og tydelig definerte kollektive emblemer på manndom. Det er mulig at russefeiringen og sesjon kan anses som kollektive mannsriter innen det postmoderne norske samfunnet. De ble dog aldri presentert av mine informanter. Å ta sertifikat opplevde de derimot som et viktig bevis på voksenstatus. Både Kristoffer og Bjørnar som nærmet seg 18 år var meget opptatt av å ta sertifikat. Det var viktig for dem og Bjørnar var glad på Kristoffers vegne da han fikk sertifikatet den 13. juni. Han skrev følgende SMS for å informere meg: ”*Kristoffer fikk sertifikatet. Så det er BRA! ☺ Bjørnar.*”

Det var tydelig at en *riktig* mann måtte ha sertifikat, men det alene var ikke nok, for manndom skulle bevises kontinuerlig gjennom daglige handlinger og symboler. I et kapittel om identitet, historie og modernitet skriver Giddens: ”*The self is seen as a reflexive project, for which the individual is responsible. We are not what we are, but what we make of ourselves*” (Giddens 1993:75).

Jeg vil mene at nettopp denne påstand var gjeldende for mine informanter. De var, som beskrevet i kapittel 4, overbevist om at de hadde ansvar for egen kropp og egen suksess innen alle sfærer. De hadde med andre ord ansvaret for å bli mann og bevise sin manndom. Hva de klarte å gjøre ut av seg selv, bestemte hvem de var, både som menneske og

som mann. Å komme utover barndommens svakhet og avhengighet var, som Badinter beskriver, et viktig element i denne individuelle utvikling av en voksen mannsidentitet.

Jeg vil anta at å trene på S.A.T.S. var en måte å vise uavhengighet på. Mine informanter hadde gjort et selvstendig valg, og de reiste hver dag en god distanse for å utføre sin beslutning. For det meste alene og innen et rom sammen med mange andre selvstendige voksne menn. På denne måte viste de for seg selv og andre at de hadde styrke som uavhengige enkeltstående voksne individer.

Mac Marshalls studie fra Stillehavsoygruppen, Turk Islands Group, er et eksempel på et samfunn uten tydelig definerte konstituerende mannsriter. Innen denne kultur gjennomlevde de unge menn en meget turbulent ungdomstid med et høyt alkoholforbruk og vold. Marshall omtaler de unge menn som *"macho drinkers"* og *"weekend warriors"*. Uten hjelp fra ritualer måtte de unge menn bevise sin manndom gjennom alkohol, vold og sex. Denne voldsomme ungdomstid med prøvelser og feiling fortsatte til mennene stiftet egen familie. Heretter levde de et fredlig liv som menn uten vold og store mengder alkohol (Marshall gjengitt i Gilmore 1990).

Mine informanter var ofte ute i helgene, og de beskrev ved flere anledninger hvordan de hadde festet og hvor mye alkohol de hadde drukket. De brukte selv uttrykket *"å gå på byen"*. De drakk kun alkohol i helgene og sammen med kamerater. Jeg vil ikke definere dem som *"weekend warriors"* og *"macho drinkers"* på lik linje med Marshalls informanter. Allikevel ser jeg en parallell til hans studie, for det var viktig for mine informanter å drikke alkohol sammen med venner. Jeg vil, i tråd med Marshall, anta at å drikke alkohol var en voksen statusmarkør. Mine informanter opplevde det som tøft å drikke mye. Mandag den 3. mai kommenterte Bjørnar lørdagens festing på følgende måte: *"Du skulle se Kristoffer i lørdags. Han gikk helt død"*.

For mine informanter var det intet problem å drikke rimelig store mengder alkohol i helgene og samtidig trene hardt uken etter. Trening og alkohol fremsto ikke som motsetninger. Ved flere anledninger ga Bjørnar uttrykk for at han var *"helt ødelagt"* etter helgen uten at han lot det få konsekvenser for hans treningsinnsats uken etter. Å kombinere trening og alkohol understreker enda en gang at mine informanter ikke hadde et helseperspektiv på egen livsstil og trening. Bjørnars livsstil medførte, som beskrevet i kapittel 4, en fysisk overbelastning av kroppen. Med store mengder skolearbeid, trening, fest i helgene og lite søvn ble han ofte syk.

Dette viser enda en gang at for mine informanter var det den maskuline kroppen som var det overordnede mål for deres trening. Videre var det deres eget ansvar å skape et

maskulint kroppsobjekt som utstrålte kontroll og selvdisiplin. I overført betydning produserte de symbolsk kapital i form av et maskulint utseende (Bourdieu 1995). De knyttet konstruksjonen av maskulinitet til sin styrketrening og konstruksjonen av et vel trent kroppsobjekt. De skapte et kroppsliggjort maskulint uttrykk.

Benson innfører begrepet "*a body-for-display*" som blant annet kan skapes gjennom "*body-work*" (Benson 2002). Kroppen som utstillingsvindu i tråd med Goffmans teorier om presentasjon av selvet i hverdagen (Goffman 1959). I denne sammenheng en fremvisning av manndom og det maskuline selvet.

Alt i alt var det viktig å få sertifikatet, være god på skolen, drikke alkohol i helgene og ha en voksen, vel trent kropp, alt bevis og ferdigheter mine informanter måtte erverve seg gjennom egne handlinger. Å bli mann var i siste instans et individuelt og fysisk krevende prosjekt.

Kroppen – en postmoderne overgangsrite

I forordet til den norske utgave av Arnold van Genneps "*Rites of passage*" fra 1999 skriver Ingvild S. Gilhus at i Norge innebærer konfirmasjonen en ritualisering av overgangen fra barn til voksen. Senere modifierer hun konfirmasjonens betydning og tilføyer: "*I dag oppnås voksenstatus senere i livet*" (Gilhus 1999:11). Men Gilhus gir oss aldri svar på når og hvordan voksenstatus med nye roller og privilegier oppnås.

Jeg vil ut fra mine observasjoner anta at det, for et flertall av unge menn innen en norsk kontekst, oppleves som vanskelig å oppnå voksenstatus. De tradisjonelle riter og ritualer, som eksempelvis konfirmasjonen, har mistet sin altomfattende betydning som allmenn overgangsrite. Konfirmasjonen kan ikke lenger betegnes som en initiasjonsrite som markerer slutten på ungdomstiden.

En mulig årsak til at de tradisjonelle riter har mistet sin konstituerende funksjon kan være den grunnleggende forestilling om likhet. Da likhet overkommuniseres, blir riter som manifesterer den enkeltes status og posisjon ikke verdsatt.

Anthony Giddens beskriver livet innen det moderne komplekse samfunnet som bestående av en serie av passasjer det enkelte individ må gå gjennom. Passasjer som ikke er institusjonalisert eller akkompagnert av formaliserte riter. Han nevner mange signifikante passasjer som for eksempel å flytte hjemmefra, å få jobb og å stifte en egen familie (Giddens 1993).

Ut fra min lesing av Giddens handler mange av disse signifikante overganger om nettopp det å bli voksen. Innen den gjeldende kontekst hvor de konstituerende riter er

utvaskete, tar overgangene form av selvrealisering. Individet må selv markere passasjene og definere seg selv innen nye kategorier, som for eksempel den voksne mannen. Mange vil oppleve denne påtvunget og kontinuerlige selvrealiseringsprosess som utrygg og vanskelig, skriver Giddens (Giddens 1993). Giddens er her i overensstemmelse med Gennep. Gennep skriver: *”Livsløpet til et enkeltmenneske vil, uansett hva slags samfunn vi snakker om, bestå i en serie overganger fra en alder til en annen, og fra en virksomhet til en annen”* (Gennep 1999:22).

Mary Douglas konkluderer med at sosiale ritualer skaper en virkelighet som ikke ville ha eksistert uten. Hun mener at ritualer betyr mer for samfunnet enn ordene gjør for tanken og understreker at: *”Hvis ritualene blir fortrent i den ene form, dukker de opp igjen i andre former, sterkere jo mer intenst det sosiale samspill er”* (Douglas 1997:75). Samtidig skriver hun i *”Naturlige Symboler”* at: *” Vi hører til en generation hvis opfattelse af symboler er udvisket (...)”* (Douglas 1975:66).

Jeg er ut fra mine observasjoner enig i Douglas’ utsagn. Bortsett fra sertifikatet nevnte mine informanter ingen handlinger eller symboler som et direkte bevis på manndom. Det fantes ingen ritualer som markerte en ny status som mann. Jeg vil likeledes mene at de fortrente ritualer dukket opp i andre former, som for eksempel det maskuline kroppsobjektet. Mine unger informanter var opptatt av den maskuline kroppens symboler, og kroppssymbolet var særdeles viktig for dem. De jobbet hardt, som beskrevet i tidligere kapitler, for å skape et voksent kroppsobjekt. Bjørnar nevnte ofte størrelsen på andre som trente i apparatsalen, og han syntes det var maskulint å være muskuløs og veltrent.

Jeg vil konkludere med å si at gutter må bli menn uavhengig av om det eksisterer formaliserte overgangsriter eller ikke. Jeg vil mene at mine unge informanter, i tråd med Giddens utsagn, måtte bli menn gjennom en egen realiseringsprosess, hvor kroppen spilte en avgjørende rolle. Mine informanter ønsket å endre sin kropp fra en guttekropp til en mannskropp. Et mannsobjekt som de assosierte med det naturlige og økonomisk velstand. For mine informanter var overbevist om at en veltrent mannskropp ville gi dem status og privilegier innen andre sfærer, som for eksempel arbeidslivet. I forrige kapittel ble det beskrevet hvordan de knyttet økonomisk kapital og status til kroppens form.

Thomas Gregors studie av forestillingen om maskulinitet blant Mehinaku-indianerne i Brasils regnskog og Mac Marshalls feltarbeid fra stillehavsøygruppen Turk Islands Group er studier som beskriver hvordan fysisk fremtoning knyttes til forestillingen om manndom. Store, høye menn var mer verdsatt, de hadde høyere posisjoner i samfunnet, flere elskerinner og bedre økonomi. Gregor velger å dra en parallell til det nordamerikanske

samfunn. Han bygger sitt resonnement på sosiologiske studier og konkluderer med at høye, hvite menn har både sosiale og økonomiske fordeler innen det nordamerikanske samfunnet (Gilmore 1990). Uansett om denne forskning har validitet i dag, antar jeg på bakgrunn av mine observasjoner at mine informanter var av samme overbevisning.

Mine informanter ville gjennom kroppen synliggjøre sin manndom og tilhørighet til kategorien *"real man"*. De ville skape et maskulint symbol bygget på forestillingen om den maskuline kroppen som den var representert innen gjeldende sosiale kontekst. De ville skape en voksen mannskropp med den status, klasse og alle de privileger som fulgte med. S.A.T.S. var et sted hvor denne transformasjonen var mulig. I apparatsalen kunne mine informanter skape den synlig sterke mannskroppen og, som beskrevet i episode 3 og 4, bevise sin manndom overfor jevngamle kamerater.

Den 19. februar kom Jan Petter med følgende uttalelse, da vi snakket om å føle seg voksen: *"Når jeg er her føler jeg meg verken som barn eller voksen, mer som en der bare trener likesom alle de andre"*. Bjørnar tilkjennega at han hadde samme opplevelse av å trene på S.A.T.S. I dette rommet definerte de seg verken som barn eller voksen. De var midt mellom.

Her vil jeg mene det er givende å dra en parallell til Arnold van Genneps¹⁵ teorier om overgangsriter i tilknytning til forestillingen om å *skape* en kropp. Genneps teorier kan ses som et analytisk verktøy til studiet av overgangsriter. Det er en dynamisk modell som beskriver en forandring i individets sosiale relasjon og status. Posisjoner og relasjoner forhandles, og nye roller med andre privilegier og begrensninger etableres i det offentlige rom. Overgangssritene er knyttet til en sterk symbolikk. Ritene inndeles i tre faser - atskillelse, terskel og integrasjon (pre-liminal, liminal og post-liminal). Gennep understreker at det er viktig å skille mellom biologisk og sosial pubertet, da den biologiske pubertet ikke nødvendigvis sammenfaller med den sosiale pubertet (Gennep 1999).

Det er klart at det kan diskuteres om Genneps modell fra 1909 i sin helhet har relevans i dag. Gilhus påstår uten nærmere begrunnelse, at modellen like godt kan brukes for å analysere overgangsriter i postindustrielle samfunn (Gilhus 1999). Jeg er av samme overbevisning og anser hans teorier om overgangsriter for å inneholde mange elementer som kan være nyttige i en analyse av overgangen fra gutt til mann. Et, for Gennep, viktig element ved en overgangsrite er nettopp å *"modifisere personligheten til et individ på en måte som er synlig for alle"* (Gennep 1999:61).

¹⁵ Arnold van Gennep (1873 – 1957)

På tross av at de tradisjonelle initiasjonsriter, som for eksempel konfirmasjonen, i dag ikke har noen direkte konstituerende funksjon, har den postmoderne mannen fortsatt behov for å definere og markere egen status.

Det er min forståelse at mine informanter skapte og definerte en egen sosial pubertetsrite som var fundamentert i egendefinerte verdier og et krav om selvrealisering. Å *skape en kropp*, var for dem kanskje det nærmeste de kom en meningsbærende initiasjonsrite. De skapte gjennom treningen et symbol som atskilte dem fra den aseksuelle verden som barn og konstituerte dem som seksuelle voksne. De skapte en voksen mannskropp.

Det er klart at denne initiasjonsrite vanskelig kan begrenses i tid og dermed ikke defineres klart som en fase. Hva med menn som styrketrener og skaper en kropp gjennom et langt liv? Når er de gjennom initiasjonsriten?

På tross av ovennevnte vil jeg mene at styrketrening kan studeres som en særegen form for overgangsrite innen et moderne forbrukersamfunn. I artikkelen "*Dop-flom over Norge*" konkluderer en 17 år gammel informant med at hans muskler har gitt ham selvtillit som mann (Aftenposten 9.8.2002). Mine informanter var likeledes meget opptatt av den voksne mannskroppens form og privileger. Alle på nær en, som besvarte tidligere presenterte spørreskjema (se vedlegg A), var overbevist om at en fin velbygd kropp ga dem sosial status innen deres omgangskrets. Videre var Jan Petter og Bjørnar først og fremst fokusert på å få en veltrent kropp. Kroppens utseende var særdeles viktig.

Stig, personlig trener, som tidligere hadde deltatt i NM i bodybuilding, var Jan Petters forbilde. Jan Petter forklarte at han gjerne ville være *bred* og *muskuløs* som Stig. "*Jo, han Stig du vet, som jobber her, han har en flott kropp. Men han har vel trent i mange år. Det er litt dumt, du må bruke så meget tid på trening år etter år...og musklene forsvinner raskt om du holder pause. Så man må holde på hele tiden,*" forklarte Jan Petter meg. Jeg spurte ham om det virkelig var verdt det. "*Jeg tenker ikke riktig sånn. Jeg føler bare jeg må,*" svarte han.

Det ble tydelig for meg at konstruksjonen og opprettholdelsen av en kropp med volum, forstått som muskuløs og veltrent, var en underliggende beveggrunn og en nødvendig del av mine informanternes selvrealiseringsprosess. Det var som Bjørnar uttrykte det "*maskulint å være veltrent*", og når først den maskuline kroppen var skapt, måtte den kontinuerlig holdes ved like. Et sted hvor dette var mulig var i apparatsalen på S.A.T.S.

Ikke-stedet og den naturlige transformasjonen som foregikk innen det gjeldende meningsbærende rom kan i utvidet forstand knyttes og defineres som tilhørende den liminale fase. I apparatsalen opplevde mine informanter seg verken som barn eller voksne. Her var de bare noen som trente. Det var her de skapte et maskulint symbol. De realiserte og synliggjorde

sin manndom og markerte sin tilhørighet til gruppen av menn. Hermed ble *jeg*-identiteten knyttet til individets sosiale identitet gjennom kroppen.

Deres synspunkter og handlinger understreker enda en gang at mine informanter ubevist opplevde kroppen som et meningsskapende subjekt og ikke som et objekt alene. Ikke bare hadde de en kropp, men de var en kropp. Kroppen var i tråd med en fenomenologisk kroppsfilosofi tvetydig.

Oppsummering

I dette kapitlet tok jeg som utgangspunkt at maskulinitet er en sosial og symbolsk konstruksjon og kategori. At alle gutter kontinuerlig må bevise sin manndom ved å leve opp til et sett av forventninger og idealer. Mine informanternes definisjon av maskulinitet var fundamentert i verdiene, naturlig styrke, naturlig skjønnhet og naturlig kontroll. Forestillingen om det naturlige talentet spilte en viktig rolle, og derfor overkommuniserte de dette.

Det var tydelig at det for mine informanter handlet om å konstruere en maskulin fortelling om seg selv. De forsøkte kontinuerlig å bevise sin manndom ved å referere til sine voksne mannsidealene, ta sertifikat, *gå på byen* i helgene og skape et voksent kroppssymbol. For mine informanter fremsto kroppen som et viktig bevis på manndom, og de trente for å skape en voksen mannskropp.

Innen den gjeldende kontekst hvor de konstituerende mannsriter var utvisket, tok overgangen fra gutt til mann form av selvrealisering. Guttene måtte selv markere passasjen og definere seg selv innen den nye kategori. De måtte konstruere seg selv som menn og gjennom blant annet styrkekonkurranser, et homososialt skuespill, bevise sin manndom overfor jevngamle menn. *Å bli mann* var et individuelt prosjekt som ble objektivert gjennom kroppens form og individets livsstil.

6. Konklusjon

Jeg begynte denne oppgaven med å stille spørsmålene: Hva er en kropp? Hvilken betydning har den i dag? Er den et symbol på vellykkethet? Er den et håndfast bevis på manndom? Og hva med helsen? Hvordan kunne unge menn bevisst velge å gamble med egen helse til fordel for drømmekroppen?

Tidlig i oppgaven definerte jeg et treningssenter som et *ikke*-sted. Innen det gjeldende meningsbærende rommet, *ikke*-stedet, ble kroppen representert som et objekt. Kroppen fremsto som et symbol på kontroll, suksess og økonomisk velstand. For mine informanter var kroppen først og fremst et konsumerobjekt de var innehaver av, et fragmentert kroppsobjekt som skulle perfektioneres og utstråle velstand. De brukte mange timer ukentlig i et treningssenter for å skape det *riktige* kroppssymbolet, som skulle *se ut til* å være fremkommet gjennom en naturlig transformasjon. Kroppen var et individuelt byggeprosjekt, som de prioriterte fremfor mange andre mulige aktiviteter, sosiale relasjoner og sammenkomster. Treningen var en investering i eget kroppsobjekt.

Kroppen var et prosjekt som var fysisk vanskelig å gjennomføre. Mine informanter ga uttrykk for at de ikke strakk til og aldri fikk trent nok på tross av store treningsmengder. Når alt kom til alt ble de fysisk overanstrengt, fikk betennelseskader og endte opp med dårlig samvittighet og selververd. Ut fra mine observasjoner var en mulig årsak, et overordnet fragmentert syn på kroppen hvor hver muskel ble vurdert og bedømt for seg. Det var alltid en muskel som burde se litt bedre ut.

Kroppen skulle for alt i verden se naturlig ut, forstått som *vanlig* og *riktig*. Informantene brukte naturlighetsbegrepet til å skape tilhørighet til en bestemt gruppe, livsstil og klasse samt avstand til en annen. På denne måten la forestillingen om det naturlige grobunn for sosial mobilitet.

Det var til en hver tid viktig å opprettholde forestillingen om den naturlige transformasjonen og den naturlige kroppen. Innen gjeldende kultur hvor likhet ble overkommunisert, var det mulig for mine informanter å skille seg ut fra mengden ved å henvise til nettopp forestillingen om det naturlige og det naturlige talentet.

Mine informanter hadde intet helseperspektiv på egen trening og transformering av kroppen. Deres motivasjon for å trene var det endelige resultatet og ikke knyttet til velvære, helse eller sosiale relasjoner. Gjennom å vektlegge kroppens utseende og ikke velvære og sunnhet, *legaliserte* de inndirkete bruken av doping. *Faren* ved å ta muskeldoping var at kroppen kunne komme til å se unaturlig og *"harry"* ut, ikke de fysiske helseskader.

Ifølge mediene, Antidoping Norge og ikke minst på bakgrunn av Tollvesenets beslag av enheter er det rimelig å si at doping er et *hjelpemiddel* som mange unge menn velger å benytte i jakten på det *riktige* kroppssymbolet. Det er min overbevisning at død og lidelse ikke skremmer unge menn fra å ta muskeldoping. Jeg mener at skremselskampanjer har liten forbyggende virkning i dag. For å komme doping til livs må det andre virkemidler til som tar utgangspunkt i de unge menns kroppssyn og deres opplevelse av viktigheten av en vel trent kropp. Forestillingen om den naturlige kroppen kan være en mulig innfallsvinkel.

Kroppen var særdeles viktig for mine informanter fordi den ble oppfattet som en identitetsmarkør. De dømte seg selv og andre ut fra det synlige kroppsobjektet. De tilla en person verdier og personlighetstrekk ene og alene på bakgrunn av det synlige kroppsobjektet. På tross av at de ga uttrykk for et skille mellom kroppen og en gitt *jeg*-identitet, hadde de et kroppsliggjort syn på den sosiale kroppen. Kroppen viste seg å være et meningsbærende subjekt. Kroppen var i tråd med en fenomenologisk tradisjon tvetydig, både subjekt og objekt.

Kroppens utseende ble av mine informanter knyttet til maskulinitet og manndom. Naturlig styrke, skjønnhet og kontroll var betydningsfulle maskuline verdier. Den vel trente kroppen fremsto som et bevis på manndom og de trente for å skape et maskulint symbol.

Jeg argumenterte til slutt i oppgaven for at de konstituerende mannsriter var blitt utvisket innen det postmoderne samfunnet. Dermed ble overgangen fra gutt til mann et individuelt selvrealiseringsprosjekt. Mine informanter måtte på egen hånd definere seg innen en *ny* kategori som mann og vise sin *nye* status for omverden. I denne prosessen ble kroppen en viktig komponent innen en homososial virkelighet.

Det kunne være interessant å gå i dybden med hvordan unge menn i dag begrepsfester kroppen og hvilke konsekvenser det har for deres selververd og livskvalitet. Jeg mener det verd å stille spørsmålet om den postmoderne mannen med et kroppssyn lik mine informanter, vil erfare en tilfredsstillende opplevelse av egen kropp? Bli de nød til å ta muskelfremmende stoffer for å oppleve en tilfredshet med egen kropp og utseende?

Når det kommer til de førstnevnte spørsmålene, så var mannskroppen en viktig identitetsmarkør, et symbol på velstand, suksess og manndom. Den var i mine informanters øyne et bevis på vellykkethet. De prioriterte i alle situasjoner konstruksjonen av kroppssymbolet fremfor egen helse.

7. Litteraturliste

- Anderson, Walter Truett. 2000. *Det nye Selvet. Identitet i det 21. århundre*. Aschehoug. Oslo.
- Augé, Marc. 1995. *Non-places. Introduction to an anthropology of supermodernity*. Verso. New York.
- Badinter, Elisabeth. 1994. *XY – eller: Hvad er en mand?. Om mandens identitet*. Tiderne Skifter Forlag A/S. Denmark.
- Barfield, Thomas (red). 1997. *The Dictionary of Anthropology*. Blackwell Publishers. United Kingdom.
- Barland, Bjørn. 1997. *Gymmet: en studie av trening, mat og dop*. Dr. Scient avhandling. Norges idrettshøyskole. Oslo.
- Barnes, John A. 1954. *Class and Committees in a Norwegian Island Parish*, i Human Relations nr. 7. London.
- Baudrillard, Jean. 1998. *The consumer society: myths and structures*. Sage. London.
- Baudrillard, Jean. 2005. *The finest consumer object: the body*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Bell, David & Valentine, Gill. 1997. *Consuming Geographies. We are where we eat*. Routledge. New York.
- Benson, Susan. 2002. *The body, health and eating disorders*, i (red.) Woodward, K. *Identity and Difference*. Sage Publications. London.
- Bourdieu, Pierre. 1995. *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax Forlag A/S. Oslo.
- Butler, Judith. 2005. *Bodies that matter*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Connerton, Paul. 1989. *How Societies Remember*. Cambridge University Press. United Kingdom.
- Csordas, Thomas J. 1994. *Introduction: the body as representation and being-in-the-world*, i Csordas, T. *Embodiment and experience: the existential ground of culture and self*. Cambridge University Press. Great Britain.
- Deleuze, Gilles. 2005. *Etnology: Spinoza and us*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Douglas, Mary. 1975. *Naturlige symboler*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk. Denmark.
- Douglas, Mary. 1997. *Rent og urent*. Pax forlag A/S. Oslo.

- Douglas, Mary. 2005. *The two bodies*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Emerson, Robert, Fretz, Rachel & Shaw, Linda. 1995. *Writing Ethnographic Fieldnotes*. The University of Chicago Press. Chicago.
- Eriksen, Trond B. 2000. *Postmoderne identitetsproblemer*, i Anderson, W. *Det nye Selvet. Identitet i det 21. århundre*. Aschehoug. Oslo.
- Frazer, Mariam & Greco, Monica. 2005. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar. 1994. *Det kultiverte mennesket*. Pax Forlag A/S. Oslo.
- Fürst, Elisabeth L. 1995. *Mat – et annet språk. Rasjonalitet, kropp og kvinnelighet*. Pax forlag A/S. Norge.
- Geertz, Clifford. 1973. *The interpretation of cultures. Selected essays*. Basic Books Inc. New York.
- Gennep, Arnold, van. 1999. *Rites de Passage. Overgangsriter*. Pax Forlag A/S. Oslo.
- Giddens, Anthony. 1993. *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press. United Kingdom.
- Gilhus, Ingvild S. 1999. *Forord*, i Van Gennep, A. *Rites de Passage. Overgangsriter*. Pax Forlag A/S. Oslo.
- Gilmore, David D. 1990. *Manhood in the making. Cultural concepts of masculinity*. Yale University Press. London.
- Gilroy, Paul. 2002. *Diaspora and the detours of identity*, i (red.) Woodward, K. *Identity and Difference*. Sage Publications. London.
- Goffman, Erving. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books. New York.
- Goffman, Erving. 1963. *Behavior in Public Places. Notes on the Social Organization of Gatherings*. The Free Press. New York.
- Goffman, Erving. 2005. *Embodied information in face-to-face interaction*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Grosz, Elizabeth. 2005. *Refiguring Bodies*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Gullestad, Marianne. 1989a. *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Gullestad, Marianne. 1989b. *Small facts and large issues: The Anthropology of Contemporary Scandinavian Society*. *Annu. Rev. Anthropol.* 18:71-93.

- Gullestad, Marianne. 2001. *Likhetens grenser*, i (red.) Vike, H. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo
- Hastrup, Kirsten. 1987. *Finding Oneself in History: the Cultural Construction of Icelandic Identity*, i (red.) Jackson, A. *Anthropology at Home*. Travistock. London.
- Hastrup, Kirsten. 1992. *Det antropologiske prosjekt om forbløffelse*, i (red.) Damm, I og Teuber, J. Gyldendal. Denmark.
- Henningsen, Erik. 2001. *Selvforvaltningens dilemmaer. Idrettshelten og fellesskapet*, i (red.) Vike, H. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Howell, Signe. 2001. *Feltarbeid i vår egen bakgård: noen refleksjoner rundt nyere tendenser i norsk antropologi*. Norsk Antropologisk Tidsskrift nr. 1-2. 12 årgang.
- Larsen, Tord. 1984. *Bønder i byen – på jakt etter den norske konfigurasjonen*, i (red.) Klausen, A. *Den norske væremåten*. Cappelen. Oslo.
- Leach, Edmund 1974. *Levi-Strauss*. Fontana/Collins. Glasgow.
- Lien, Marianne E. 2001. *Likhet og verdighet. Gavebytter og integrasjon i Båtsfjord*, i (red.) Vike, H. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Longva, Anh Nga. 2001. *Når hverdagslivet blir feltarbeid; fra erfaring til antropologisk kunnskap*. Norsk Antropologisk Tidsskrift nr. 1-2. 12 årgang.
- Lupton, Deborah. 1996. *Food, the body and the self*. Sage Publications. London.
- Martin, Emily. 2005. *Complex Systems*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Mauss, Marcel 1995. *Gaven: utvekslingens form og årsak i arkaiske samfunn*. Cappelen Akademisk Forlag. Oslo.
- Mauss, Marcel. 2004. *Kropp og Person: to essays*. Cappelen Akademisk Forlag. Oslo.
- Merleau-Ponty, Maurice. 1994. *Kroppens fenomenologi*. Pax Forlag A/S. Oslo
- Merleau-Ponty, Maurice. 2005. *The experience of the body and classical psychology*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Moore, Henrietta. 2002. *Divided we stand: sex, gender and sexual difference*, i (red.) Woodward, K. *Identity and Difference*. Sage Publications. London.
- Neumann, Iver B. 2004. *Innledning. Mauss i fransk tradisjon*, i Mauss, M. *Kropp og person: to essays*. Cappelen Akademisk Forlag. Oslo.

- Pausewang, Elin A. 2001. *Syk og frisk, yter og nyter – likhetsdilemmaer i et helsefremmende Fellesskap*, i (red.) Vike, H. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Pelto, Pertti & Pelto, Gretel. 1996. *Anthropological research. The structure of inquiry*. Cambridge University Press. United Kingdom.
- Reinicke, Kenneth. 2002. *Den hele manden – manderollen i forandring*. Schønberg. Danmark.
- Riksaasen, Guri 2001. *Lesbiske barnefamilier på norsk – konvensjonelle normbrytere*, i (red.) Vike, H. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Rosaldo, Michelle, Z. 1974. *Women, Culture and Society*. Stanford University Press. California.
- Sassatelli, Roberta. 2005. *The Commercialization of Discipline: Keep-fit Culture and its Values*, i Frazer, M and Greco, M. *The Body. A reader*. Routledge. New York.
- Shilling, Chris. 2005. *The body in culture, technology and society*. Sage. California.
- Shilling, Chris. 2002. *The body, health and eating disorders*, i (red.) Woodward, K. *Identity and Difference*. Sage Publications. London.
- Steen-Johnsen, Kari. 2004. *Individualised Communities. Keep-fit exercise organisations and the creation of social bonds*. Dissertation from the Norwegian University of Sport and Physical Education.
- Strathern, Andrew J. 1996. *Body Thoughts*. The University of Michigan Press. USA.
- Svendsen, Lars Fr. H. 1999. *Kjedsomhetens filosofi*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Sørensen, Niels Ulrik. 2000. *Pikstormerne*. Informations forlag. Denmark.
- Sørensen, Øystein & Stråth, Bo. 1997. *Introduction: The Cultural Construction of Norden*, i (red.) Sørensen, Ø & Stråth, B. *The Cultural Construction of Norden*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Thorsen, Kari T. 2003. *Utfordringer i antropologiske studier i Norge*, i (red.) Rugkåsa, M og Thorsen, K. *Nære steder, nye rom. Utfordringer i antropologiske studier i Norge*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Turner, Bryan S. 1992. *Kroppen i samfundet. Teorier om krop og kultur*. Hans Reitzels Forlag. Danmark.
- Vike, Halvard 2001. *Likhetens virkeligheter*, i (red.) Vike, H. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.

- Wadel, Cato. 1991. *Feltarbeid som runddans mellom teori, metode og data*, i *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: SEEK.
- Woodward, Kathryn. 2002. *Identity and Difference*. Sage Publications. London.
- Yanagisako, Sylvia & Delaney, Carol. 1995. *Naturalizing Power*. Routledge. New York.
- Østerberg, Dag. 1994. *Innledning*, i Merleau-Ponty, M. *Kroppens fenomenologi*. Pax Forlag A/S. Oslo
- Østergård, Uffe. 1997. *The Geopolitics of Nordic Identity – From Composite States to Nation States*, i (red.) Sørensen, Ø and Stråth, B. *The Cultural Construction of Norden*. Universitetsforlaget. Oslo.

Andre kilder

- Aftenposten 9.8.2002. *Dop-flom over Norge*, av Krister Olsen.
- Aftenposten 3.9.2002. *Det store guttespranget*, av Lene Skogstrøm.
- Aftenposten 9.1.2003. *Jentene best i alt, unntatt i gym*, av Ola Henmo.
- Aftenposten 16.2.2003. *David Beckham – den nye mannen*, av Carsten Bleness.
- Aftenposten 2.11.2003. *Musklene som krymper vettet*, av Sveinung B. Bentzrød.
- Constitution of the World Health Organization 2006. Hentet fra:
www.searo.who.int/EN/Section898/Section1441.htm
- Dagbladet 8.11.2003. *Risikosport*, av Anne Kristin Hjukse.
- Dagbladet 2.9.2004. *14-åringer tar dop for å få drømmekropp*, av Trude Ringheim m.fl.
- Dagbladet 11.3.2006. *Kan hverdagskropper være bra nok? Et perfekt liv*, av Liv Finstad.
- Dagbladets Lørdagsmagasin 2.9.2006. *Besatt av sult*, av Rønnaug Jarlsbo.
- Dagsavisen 1.9.2004. *Dopingmisbruk blant skolebarn. 12-åringer bruker anabole steroider*, av Dordi Digre.
- Folkehelse rapporten. 1999. av Kopjar, B, Bjørndal, A, Hareide, B, Magnus, P og Iversen, J. Statens forvaltningstjeneste, ODIN-redaksjonen.
- Femina. Nr. 30. Juli 2002. *Forføngelige mænd*, av Ulla Andersen.
- MetroXpress 9.6.2006. *Læger slår doping-alarm*, av Mette Bernt Knudsen.

Politiken 28.1.2004. *Den metroseksuelle mand*, av Morten Sabroe.

Verdens Gang 7.3.2006. *Datatilsynet stanser dopingkontroll*. (NTB)

Vedlegg A

Dato, _____. Sted, _____.

Hei,

I tilknytning til min hovedfagsoppgave i sosialantropologi ved Universitet i Oslo gjennomfører jeg i øyeblikket en studie om unges forhold til trening. Jeg ville være takknemlig om jeg i denne forbindelse kunne stille deg noen spørsmål.

Alle deltagere vil forbli anonyme.

1. Hvor gammel er du? _____ år.
2. Hvilket treningssenter benytter du mest? _____
3. Hvor lenge har du dyrket styrketrening? _____ år.
4. Hvor mange styrketreningsøkter får du gjennomført pr. uke? _____
5. Hvor mange styrketreningsøkter ville være optimalt at få gjennomført per uke? _____
6. Trener du for det meste styrketrening alene? Ja ___ Nei ___
7. Dyrker du annen tidkrevende fritidsaktivitet? Ja ___ Nei ___
- Hvis ja, hvilke? _____
8. Dyrker du andre typer trening på dette senter?
- Sal ___
- Klatring ___
- Sykkel ___
9. Hva er hovedformålet med din trening? (Kun ett svar alternativ)
- Bedre helse ___
- Attraktivt utseende ___
- Forbedre annen sportsprestasjon ___
10. Spiser du kosttilskudd (f.eks. proteinpulver eller kreatin)? Ja ___ Nei ___
11. Har du overveitet å ta dopingmidler for å fremme vekst? Ja ___ Nei ___
12. Er du på nåværende tidspunkt utilfreds med din kropp? Ja ___ Nei ___
13. Gir en fin kropp deg status blant venner og venninner? Ja ___ Nei ___
14. Øker en fin kropp dine karrieremuligheter? Ja ___ Nei ___

TAKK for din deltakelse. Hvis det er i orden at jeg tar kontakt ved en senere anledning skriv vennligst: **Navn:** _____ **Telefon:** _____

SATS er på ingen måte involvert i denne undersøkelse og SATS har ingen rettigheter til resultater og eventuelle konklusjoner.

Vedlegg B

Spørsmål som var utgangspunktet for et 45 – 60 minutters langt intervju med 8 informanter.

1. Hva er helse?

2. Hva er en kropp?

3. Foto A.

Fysisk beskrivelse?

Yrke?

Hobby / Fritid / Familie?

Lykkelig?

Suksess i jobben?

Personlighetstrekk?

4. Foto B. (veltrent kropp)

Fysisk beskrivelse?

Yrke?

Hobby / Fritid / Familie?

Lykkelig?

Suksess i jobben?

Personlighetstrekk?

**5. Tror du det ville være mulig for SATS å presentere et holistisk syn på kroppen?
(Spørsmål til ansatte)**

6. Kan du rangere kroppens muskler etter viktighet?

7. Hvordan ser din idealkropp ut?

Vedlegg C

Treningsprogram								
Oppvarming: Sykkel/Stepmaskin/Tredemølle/Romaskin/Rotex/TopXT min								
Kondisjon								
						Rotex	Sal Sykkel	Ute-aktivitet
min	min	min	min	min	min	min	min	min
Styrketrening: Repetisjoner x Runder								
KODE:	B1	B3	B4	B5	B7	B9	B10	B11
Øvelse								
Innstilling								
Kg								
R1	R2	R3	R4	K2	K3	B12	B13	M1
								
BR1	BR2	MA2	MA3	MA4	Bryst	M1	M2	M2
								
S1	S2	S3	A1	A2	Biceps	Biceps	M2	M2
								
Treningsplan								
Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag		